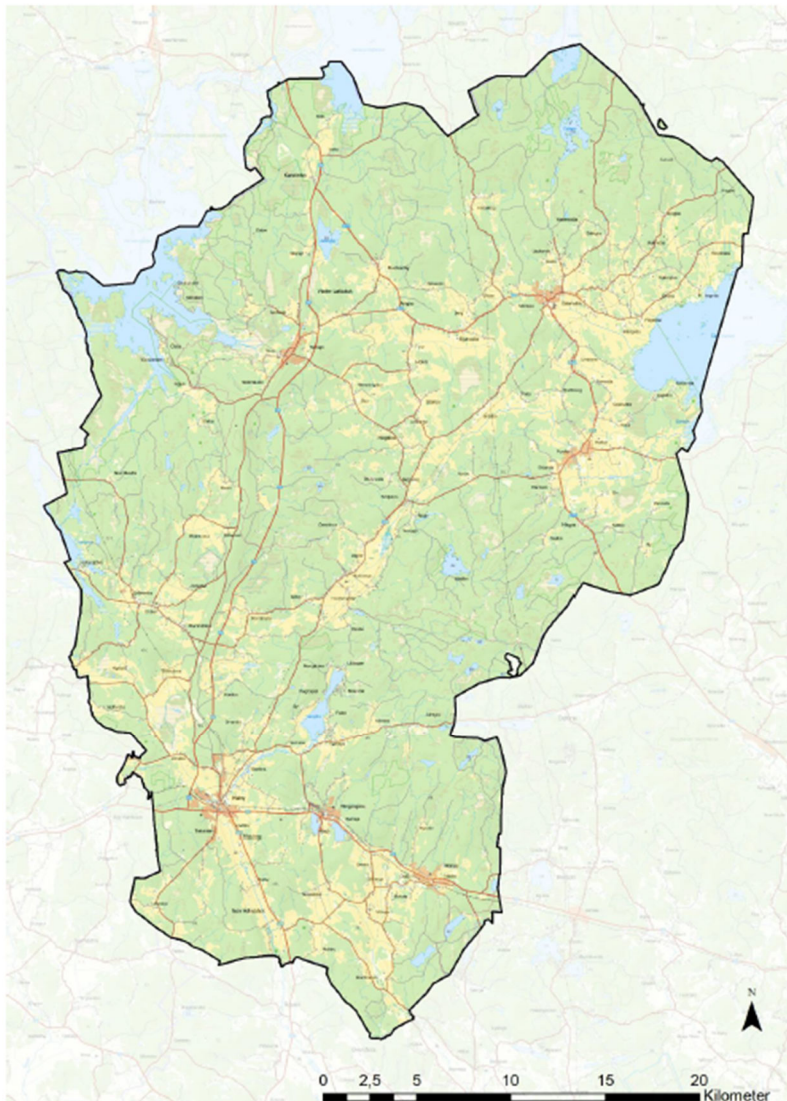

Översiktsplan Heby kommun

Hållbarhetsbedömning med MKB

Antagandehandling 2026-03-18

PROJEKTBYGGGAREN TEKNIK SYD AB

Kontoret i Karlskrona: Stortorget 10, 371 34 Karlskrona

www.projektbyggaren.se

Ansvarig: Jessica Andersson

Granskad av: Fredrik Kastberg

ICKE TEKNISK SAMMANFATTNING

Inledning och bakgrund

Heby kommun håller för närvarande på att upprätta en ny kommunövergripande översiktsplan. I miljöbedömningsförordningen (2017:966) har regeringen föreskrivit att en översiktsplan alltid ska antas medföra en betydande miljöpåverkan, vilket innebär att en strategisk miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning alltid ska upprättas när en översiktsplan upprättas eller justeras.

För att betona hållbarhetsperspektivet har Heby kommun valt att utvidga den lagstiftade miljökonsekvensbeskrivningen till att omfatta samtliga dimensioner av en hållbar utveckling och att sammanställa detta i en hållbarhetsbedömning.

Hållbarhetsbedömningen kommer att uppfylla plan- och bygglagens krav om konsekvensbedömningar och miljöbalkens krav på miljökonsekvensbeskrivningar. Bedömningen av ekologisk hållbarhet, eller den ekologiska dimensionen, motsvarar den lagstiftade och lagstyrda miljökonsekvensbeskrivningen, vilken är markerad med svart i vänster marginal.

Nollalternativ

Ett alternativ som beskriver miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs ska alltid finnas med. Ett sådant alternativ kallas nollalternativ. Då föreliggande dokument även behandlar de ekonomiska och sociala dimensionerna så speglar även nollalternativet dessa dimensioners utveckling om den nya översiktsplanen inte blir antagen och vinner laga kraft.

För Heby kommuns översiktsplan, så utgörs nollalternativet av kommunens befintliga översiktsplan, Kommunplan 2013 (antagen år 2013), fördjupad översiktsplan för Morgongåva (antagen år 2023) samt fördjupad översiktsplan för Julmyra (antagen år 2007).

Översiktsplaneförslag

Heby kommun har ett strategiskt och attraktivt läge med närhet till bland annat Uppsala och Västerås. Översiktsplanen anger planeringsinriktningen 17 000 invånare år 2040. För att nå planeringsinriktningen behöver Heby kommun bygga cirka 1 200 bostäder fram till år 2040, eller cirka 70–80 bostäder per år.

Ingen av kommunens sex tätorter har de förutsättningar som behövs för att kunna utvecklas till en för hela kommunen gemensam och funktionell centralort. Därför avser kommunen stärka ett sydligt och ett nordligt stråk. I varje stråk behöver orterna bindas ihop med kollektivtrafik och cykelmöjligheter. Det sydliga stråket består av Heby, Morgongåva och Vittinge. Det nordliga stråket består av Harbo, Östervåla och Tärnsjö.

Nya områden för bostäder och verksamheter föreslås i och i anslutning till kommunens tätorter. Huvudinriktningen är att ny och mer omfattande bebyggelse ska styras till de sex tätorterna.

Heby kommun har en stark arbetsmarknad och ett växande näringsliv, varför tillgång till verksamhetsmark är viktigt. Huvudstrategin är att ny verksamhetsmark lokaliseras till närheten av kapacitetsstark infrastruktur samt att koncentrera verksamheterna till större sammanhållna områden.

Trafikverket planerar för en kapacitetshöjning av Dalabanan längs sträckan mellan Uppsala och Borlänge. Heby kommun berörs av projektet genom mötesspår och ytterligare en plattform vid Heby station samt ny planskild passage av stationsområdet för gående. Dalabanan passerar idag genom Vittinge, men orten är idag den enda av kommunens tätorter längs med Dalabanan som saknar station och tågstopp. Heby kommun arbetar för att det ska tillskapas ett tågstopp i Vittinge. Vidare ser kommunen positivt på möjligheten till ny järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter då det skapar förutsättningar för hållbara transportlösningar.

Heby kommuns mål är att tillskapa ett cykelstråk på sträckorna (Sala- Heby-Morgongåva-Vittinge respektive Östervåla-Harbo. De regionala stråken ska sedan kopplas ihop med de lokala gång- och cykelstråken. Trafikverket, tillsammans med Region Uppsala, planerar att tillskapa ett gång- och cykelstråk mellan Heby och Sala i samband med den planerade ombyggnationen av väg 56/72 till mötesfri väg mellan Heby och Sala.

Konsekvenser

Heby kommun har valt att utvidga den lagstadgade miljökonsekvensbeskrivningen till att omfatta samtliga dimensioner av en hållbar utveckling och att sammanställa detta i en hållbarhetsbedömning, därav har även den ekonomiska samt den sociala dimensionen konsekvensbeskrivits. I nedanstående tabeller redovisas en samlad bedömning av konsekvenserna för de ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionerna för de avgränsade aspekterna.

Sammanfattning av den ekologiska dimensionens konsekvenser.

Aspekt	Översiktsplaneförslaget	Nollalternativet
Naturmiljö	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Rekreation och friluftsliv	Måttliga positiva konsekvenser	Små positiva konsekvenser
Kulturmiljö	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Vatten	Små till måttliga positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Människors hälsa	Små till måttliga positiva konsekvenser	Små till måttliga negativa konsekvenser

Risk och säkerhet	Måttliga positiva konsekvenser	Små positiva konsekvenser
Klimatanpassning	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Klimatpåverkan	Små positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser

Tabellen ovan redovisar att översiktsplaneförslagets konsekvenser medför små till måttliga positiva miljökonsekvenser för de olika aspekterna. För den ekologiska dimensionen är nollalternativets konsekvenser varierande, både positiva och negativa konsekvenser uppstår. Översiktsplaneförslaget och nollalternativets utformning är i många fall relativt lika, men avsaknaden av bland annat ställningstaganden avseende väsentligt samhällsintresse vid ianspråktagande av jordbruksmark, tågstopp i Vittinge, ett nytt industrispår, regionala gång- och cykelstråk, en mindre andel verksamhetsområden, bidrar till att konsekvenserna blir mer negativa i nollalternativet.

I nedanstående tabell redovisas en sammanfattning av översiktsplaneförslagets samt nollalternativets konsekvenser för den sociala dimensionen.

Sammanfattning av den sociala dimensionens måluppfyllelse.

Aspekt	Översiktsplaneförslaget	Nollalternativet
Tillit och trygghet	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
God boendemiljö och livskvalité	Små positiva konsekvenser	Små positiva konsekvenser
Möjligheter till utbildning och försörjning	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser

Överlag bidrar översiktsplaneförslaget till positiva konsekvenser för den sociala dimensionen, varierat mellan små och måttliga. För nollalternativet varierar konsekvenserna mellan både negativa och positiva beroende på aspekt. För att översiktsplanen ska säkerställa den positiva måluppfyllelse som förväntas, bör denna kompletteras med bland annat hur många bostäder, samt vilka boendetyper som behövs inom kommunens olika delar för att tydliggöra hur planens mål ska uppnås. Om översiktsplanen kompletteras enligt de förslag till fortsatt arbete som anges i föreliggande hållbarhetsbedömning kommer graden av positiva konsekvenser för den sociala dimensionen att öka.

Översiktsplaneförslagets sammanfattande konsekvenser för den ekonomiska dimensionen redovisas i tabellen nedan.

Sammanfattning av den ekonomiska dimensionens konsekvenser.

Aspekt	Översiktsplaneförslaget	Nollalternativet
God hushållning med gemensamma resurser	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Förutsättningar för näringslivet	Måttliga positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Förutsättningar för transportinfrastruktur och tillgänglighet	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Förutsättningar för hushållens ekonomi	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser

Sett till översiktsplaneförslagets påverkan på den ekonomiska dimensionen, bedöms små till måttliga konsekvenser uppstå vid en jämförelse med nollalternativet, där samtliga aspekter har bedömts till små negativa konsekvenser.

För att ytterligare kunna öka översiktsplanens positiva konsekvenser kan Heby kommun utföra utredningar där resultatet kan arbetas in i planen. Exempelvis så bör kommunen ytterligare utreda hur bostadsbehovet och tillgången till prisrimliga bostäder ser ut i kommunen med hänsyn till förväntad befolkningsökning, samt ta fram strategi för att åstadkomma en blandad bostadsbebyggelse som tillgodoser invånarnas behov.

Till de olika avsnitten i översiktsplaneförslaget finns ställningstaganden som anger kommunens syn i olika frågor. I flera fall är ställningstagandena ganska övergripliga, varför dessa behöver konkretiseras för att översiktsplanen ska få önskad verkningsgrad i samband med planläggning, lovgivning, tillståndsprövning och andra beslut som rör mark- och vattenanvändning.

Måluppfyllelse av agenda 2030 och miljömål

Översiktsplaneförslaget bedöms påverka den fysiska planeringen åt rätt håll och bidra långsiktigt till att flertalet av de globala hållbarhetsmålen samt de nationella miljömålen uppnås. Planen bedöms även i vissa fall medverka till att de mål som anges i kommunens energi- och klimatplan uppnås.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Kommunen har en medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till vattenkvalité. Ett flertal ställningstaganden och inriktningar i det kommande arbetet bidrar till positiva effekter för MKN för vatten. I översiktsplanen säkerställs större mångfunktionella områden som kan fungera som fördröjningsmagasin vid skyfall. Förutom att magasinen har en fördröjande effekt, medverkar de även till rening av dagvatten vilket bedöms som positivt för miljökvalitetsnormerna för vatten.

Ytterligare ställningstaganden avseende våtmarker, enskilda avlopp etcetera bör formuleras för att graden av positiva effekter på miljö kvalitetsnormerna ska öka.

Riksintresseområden

Översiktsplaneförslaget berör ett antal riksintresseområden. För vissa av riksintresseområdena bedöms inga negativa konsekvenser uppstå, och för vissa bedöms det finnas risk för en negativ påverkan. Enligt miljöbalken 3 kap 10 § ska totalförsvarets riksintressen ges företräde över andra riksintressen. Avvägningarna mellan olika riksintressen görs vanligtvis av Länsstyrelsen, i dialog med riksintressemyndigheterna.

I översiktsplanen för Heby kommun görs flera ställningstaganden som är positiva för områden av riksintresse. Kommunen visar generellt en medvetenhet om riksintressenas betydelse och anger att dessa ska beaktas i den fysiska planeringen. Planen uttrycker en ambition att värna värdefulla natur-, kultur- och friluftsmiljöer samt att undvika åtgärder som riskerar att påtagligt skada de värden som ligger till grund för riksintressena.

Ställningstagandena innebär bland annat att exploatering ska prövas restriktivt inom riksintresseområden, att särskild hänsyn ska tas vid planläggning och lovgivning samt att utveckling i första hand bör lokaliseras till platser där konflikter med riksintressen kan undvikas eller begränsas. Översiktsplanen lyfter även vikten av att samordna lokala utvecklingsmål med de nationella intressen som riksintressena representerar.

Sammantaget bedöms kommunens ställningstaganden bidra till att stärka förutsättningarna för att riksintresseområdena inom kommunen kan bevaras och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt, även om det i den fortsatta planeringen och i enskilda ärenden kommer att vara avgörande hur dessa avvägningar tillämpas i praktiken.

INNEHÅLL

ICKE TEKNISK SAMMANFATTNING	2
1 INLEDNING	9
1.1 BAKGRUND	9
1.2 VAD ÄR HÅLLBARHET?	10
1.3 LÄSANVISNING	11
2 AVGRÄNSNING	14
2.1 AVGRÄNSNING I SAK OCH NIVÅ	14
2.2 GEOGRAFISK AVGRÄNSNING	16
2.3 TIDSMÄSSIG AVGRÄNSNING	17
3 KOMMUNALA MÅL OCH STYRPROGRAM	18
4 METODIK FÖR KONSEKVENSBEDÖMNING	20
4.1 PÅVERKAN, EFFEKT OCH KONSEKvens	20
4.2 OSÄKERHET I KONSEKVENSBEDÖMNINGEN	21
4.3 ÅTGÄRDER OCH ÅTGÄRDSREGLERING	21
5 ÖVERSIKTPLAN OCH ALTERNATIV	22
5.1 NOLLALTERNATIVET	22
5.2 ALTERNATIV UTFORMNING	22
5.3 ÖVERSIKTSPLANENS HUVUDDRAG	23
6 KONSEKVENSER FÖR EKOLOGISK HÅLLBARHET	28
6.1 FÖRUTSÄTTNINGAR EKOLOGISK HÅLLBARHET	28
6.2 NATURMILJÖ	32
6.3 REKREATION OCH FRILUFTSLIV	37
6.4 KULTURMILJÖ	38
6.5 VATTEN	44
6.6 HUSHÅLLNING MED NATURRESURSER	47
6.7 MÄNNISKORS HÄLSA	49
6.8 RISK OCH SÄKERHET	52
6.9 KLIMATANPASSNING	54
6.10 KLIMATPÅVERKAN	56
7 KONSEKVENSER FÖR SOCIAL HÅLLBARHET	60
7.1 FÖRUTSÄTTNINGAR SOCIAL HÅLLBARHET	60
7.2 TILLIT OCH TRYGGHET	61
7.3 GOD BOENDEMILJÖ OCH LIVSKVALITÉ	63
7.4 MÖJLIGHETER TILL UTBILDNING OCH FÖRSÖRJNING	67

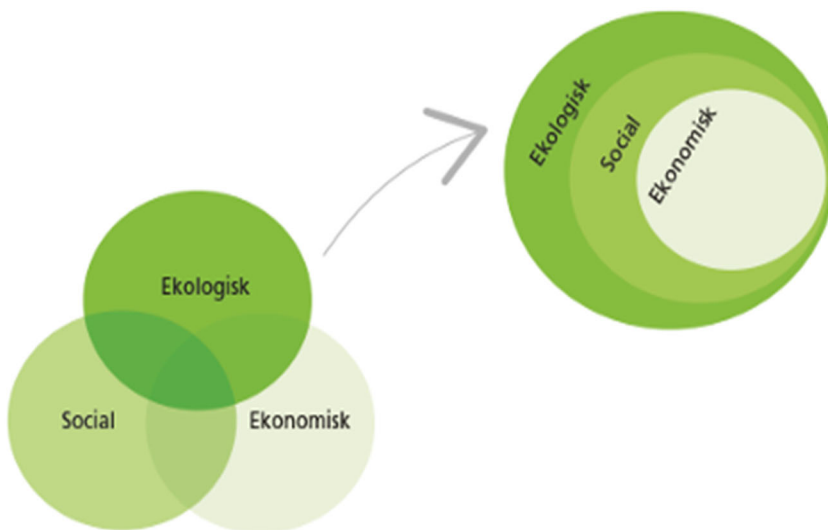
8	KONSEKVENSER FÖR EKONOMISK HÅLLBARHET	70
8.1	FÖRUTSÄTTNINGAR EKONOMISK HÅLLBARHET	70
8.2	GOD HUSHÅLLNING MED GEMENSAMMA RESURSER	71
8.3	FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR NÄRINGSLIVET	75
8.4	TRANSPORTINFRASTRUKTUR OCH TILLGÄNGLIGHET	77
8.5	HUSHÅLLENS EKONOMI	78
9	KUMMULATIVA EFFEKTER	82
9.1	BEGREPPET KUMMULATIVA EFFEKTER	82
9.2	GEOGRAFISK AVGRÄNSNING	82
9.3	OSÄKERHETER OCH BRISTER	82
9.4	ÖVERSIKTSPLANENS KUMMULATIVA EFFEKTER	83
10	HÅLLBARHETSMÅL	85
10.1	AGENDA 2030 OCH NATIONELLA MILJÖMÅL	85
10.2	HEBY KOMMUNS ENERGI- OCH KLIMATPLAN	88
11	SAMLAD BEDÖMNING	91
11.1	ÖVERSIKTSPLANEFÖRSLAGETS KONSEKVENSER	91
11.2	MÅLUPPFYLLELSE AV AGENDA 2030 OCH MILJÖMÅL	93
11.3	PÅVERKAN PÅ RIKSINTRESSEOMRÅDEN	93
11.4	PÅVERKAN PÅ MILJÖKVALITETSNORMER	94
12	UPPFÖLJNING	95
13	SAKKUNSKAPSKRAVET	97
14	REFERENSER	98

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Kommunstyrelsen i Heby kommun fattade den 2021-12-01 § 253 beslut om att en ny kommunövergripande översiktsplan skulle tas fram. I miljöbedömningsförordningen (2017:966) har regeringen föreskrivit att en översiktsplan alltid *ska* antas medföra en betydande miljöpåverkan, vilket innebär att en strategisk miljöbedömning inklusive en miljökonsekvensbeskrivning *alltid* ska upprättas när en översiktsplan upprättas eller justeras.

För att betona hållbarhetsperspektivet har Heby kommun valt att utvidga den lagstiftade miljökonsekvensbeskrivningen till att omfatta samtliga dimensioner av en hållbar utveckling och att sammanställa detta i en hållbarhetsbedömning. Detta beroende på att hållbarhetsperspektiven – de ekologiska, sociala och ekonomiska – är beroende av varandra, det vill säga att det ekonomiska systemet är en del av det sociala, och att det sociala systemet är en del av det ekologiska.

Figur 1. Illustration av förhållningssättet för hållbar utveckling som visar hur de tre hållbarhetsdimensionerna är beroende av varandra.

Hållbarhetsbedömningen kommer att uppfylla plan- och bygglagens krav om konsekvensbedömningar och miljöbalkens krav på miljökonsekvensbeskrivningar. Bedömningen av ekologisk hållbarhet, eller den ekologiska dimensionen, motsvarar den lagstiftade och lagstyrda miljökonsekvensbeskrivningen, vilken är markerad med svart i vänster marginal.

Projektbyggaren Teknik Syd AB har på uppdrag av Heby kommun, arbetat fram hållbarhetsbedömningen. Arbetet med hållbarhetsbedömningen har skett integrerat med planarbetet. Ansvarig konsult är Jessica Andersson, Projektbyggaren Teknik Syd AB. På Heby kommun ansvarar Erik Mörtzell. För uppfyllande av sakkunskapskravet, se avsnitt 13.

1.2 Vad är hållbarhet?

Hållbar utveckling är ett begrepp som ofta används för att peka ut en önskvärd samhällsutveckling. Den vanligaste definitionen kommer från Brundtlandkommissionens rapport *"Vår gemensamma framtid"* som publicerades år 1987.

"Hållbar utveckling är utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det innehåller två grundläggande koncept: behov, och speciellt de grundläggande behoven hos världens fattiga för vilka prioritet ska ges, och de begränsningar av ekosystemens möjligheter att tillgodose nuvarande och framtida behov som också bestäms av teknologi och social organisation."

Hållbar utveckling brukar delas in i tre dimensioner; *Ekologisk hållbarhet*, *Social hållbarhet* samt *Ekonomisk hållbarhet*.

Ekologisk hållbarhet

Ekologisk hållbarhet innefattar allt som har med jordens ekosystem att göra. Detta innefattar bland annat klimatsystemens stabilitet, luft-, land- och vattenkvalitet, landanvändning och jorderosion, biodiversitet och ekosystemtjänster. Produktion av varor och tjänster får inte kompromissa med ekosystemens bärförmåga, dvs. naturen måste hinna återskapa uttagna resurser. I ekologisk hållbarhet inkluderas ibland människors hälsa om den påverkas av den yttre miljön som till exempel föroreningar och buller.

Social hållbarhet

Den sociala hållbarhetsdimensionen sätter människans behov i centrum. Inom dimensionen undersöks hur människor påverkas av den planerade utvecklingen. Det handlar till stor del om välbefinnande, trygghet, rättvisa, makt, rättigheter och individens behov. Hur påverkas människors vardag, arbete, boende och fritid? Vilka grupper påverkas, och hur samspelar den planerade utvecklingen med gruppernas situation idag?

I den sociala hållbarhetsdimensionen är faktorerna både kvantitativa och kvalitativa. Båda samspelar för att tillsammans spänna över hela den sociala dimensionen av hållbarhet. Hur sammanhanget är, hur platsen används och har sett ut över tid påverkar också vad som är socialt hållbart, vilket gör att man alltid måste utgå från den specifika platsen.

Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk hållbarhet handlar om att säkerställa en långsiktigt stabil och livskraftig ekonomi som inte utarmar resurser eller skapar sociala problem, utan i stället balanserar ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter.

1.3

Läsanvisning

De delar som ingår i den formella miljökonsekvensbeskrivningen är markerad med svart linje i vänster marginal.

De förutsättningar och beskrivningar som ligger till grund för bedömningarna av konsekvenserna i hållbarhetsbedömningen redovisas detaljerat i kommunens översiktsplaneförslag – *Den hållbara landsbygds kommunen med utblick mot 2040*.

Hållbarhetsbedömningen är uppdelad i en allmän del, avsnitt ett till fem, samt ett avsnitt vardera för bedömning av konsekvenser för de tre dimensionerna av hållbarhet. Tabell 1 redovisar vilka kapitel i dokumentet som behandlar vilken dimension, samt vilka aspekter som ingår i vilken dimension och dess avgränsning.

Riksintresseområden bedöms inom respektive aspekt inom den ekologiska dimensionen. De kumulativa effekterna redovisas i avsnitt 9. Gällande ekosystemtjänster bedöms dessa under aspekterna i den ekologiska dimensionen.

Tabell 1. Uppdelning av aspekter i de tre dimensionerna, samt avgränsningen av respektive aspekt.

Aspekt/Kapitel	Avgränsning av aspekt	Redovisas i avsnitt	
Ekologiska aspekter	Naturmiljö	Aspekten avgränsas till att bedöma påverkan på skyddade naturmiljöer enligt 7 kap miljöbalken, riksintressen enligt 3 kap, grön infrastruktur, biologisk mångfald, samt värdestrakter.	Avsnitt 6.2
	Rekreation och friluftsliv	Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för friluftsliv. Tillgång till övrig rekreation och grönområden ingår i aspekten <i>God boendemiljö och livskvalité</i> i den sociala dimensionen.	Avsnitt 6.3
	Kulturmiljö	Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt övriga kulturhistoriska värden.	Avsnitt 6.4
	Vatten	Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på ytvatten, grundvatten, vattentäkter samt miljö kvalitetsnormerna för vatten. Påverkan på VA-system redovisas inom den ekonomiska dimensionen under avsnitt <i>God hushållning med gemensamma resurser</i> .	Avsnitt 6.5
	Hushållning med naturresurser	Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på jord- och skogsbruksmark.	Avsnitt 6.6
	Människors hälsa	Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på människors hälsa från buller och luftföroreningar samt elektromagnetisk strålning. Vad gäller folkhälsa, det vill säga möjligheten till vardagsmotion och fritidsaktiviteter, bedöms detta under aspekten <i>God boendemiljö och livskvalitet</i> .	Avsnitt 6.7
	Risk och säkerhet	Aspekten är avgränsad till att bedöma invånarnas tillgång till en sund och säker fysisk miljö (säkerhet),	Avsnitt 6.8

		<p>samt översiktsplanens påverkan på risker kopplade till farligt gods och förorenade områden. Risker i samband med klimatförändringar, ingår under aspekten <i>Klimatanpassning</i>.</p>	
	Klimatanpassning	<p>Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan från klimatet utifrån risker av ras och skred, översvämningar samt värmebölja.</p>	Avsnitt 6.9
	Klimatpåverkan	<p>Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens möjligheter till ett klimatsmart resande, tillgång på förnyelsebar energi samt möjligheten att utveckla denna.</p>	Avsnitt 6.10
Sociala aspekter	Tillit och trygghet	<p>Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på invånarnas känslor av att vara sedd och känna säkerhet (tillit och trygghet), invånarnas tillgång till en sund och säker fysisk miljö (säkerhet) samt möjligheten till en robust försörjning av livsmedel och energi under en kris eller höjd beredskap.</p>	Avsnitt 7.2
	God boendemiljö och livskvalité	<p>Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på invånarnas möjlighet att få tillgång till en bostad som passar ens behov och den enskildes sociala situation (ett varierat utbud av bostadsformer), invånarnas möjlighet till en aktiv och meningsfull fritid och möjlighet till social gemenskap, invånarnas tillgänglighet till och från bostaden och till vardagliga målpunkter samt invånarnas tillgänglighet till bostadsnära grönområden för rekreation, lek- och mötesplatser.</p>	Avsnitt 7.3
	Möjligheter till utbildning och försörjning	<p>Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på utbudet för invånarna av utbildningar och arbetsplatser samt invånarnas tillgänglighet till utbildning och arbetsplatser (goda kommunikationer).</p>	Avsnitt 7.4
Ekonomiska aspekter	God hushållning med gemensamma resurser	<p>Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på behovet av kommunal service i form av skolor och förskolor, behovet av investeringar i infrastruktur och försörjningssystem, kommunens markanvändning samt invånarnas tillgång till ett robust och resilient samhälle (hållbar energiförsörjning, hållbar livsmedelsförsörjning, hållbar dricksvattentillgång, hållbara avloppssystem, hållbar avfallshantering).</p>	Avsnitt 8.2
	Förutsättningar för näringslivet	<p>Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på näringslivet genom tillgång till mark, tillgång till infrastruktur (transporter, energi och bredband) samt tillgång till kompetens och arbetskraft (kommunikationer och pendlingsmöjligheter samt tillgång till bostäder).</p>	Avsnitt 8.3

	Transportinfrastruktur och tillgänglighet	Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på tillgången till hållbara transporter utifrån planeringen för infrastruktur, samt hur utvecklingen av infrastrukturen enligt planförslaget stödjer den ekonomiska hållbarheten.	Avsnitt 8.4
	Hushållens ekonomi	Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på tillgången till bostäder samt påverkan på utvecklingen av arbetsmarknaden i takt med den växande befolkningen.	Avsnitt 8.5

2 AVGRÄNSNING

Enligt 6 kap. 9 och 10 §§ MB ska miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad behandlas i ett avgränsningssamråd. Enligt 6 kap. 9 och 10 §§ MB ska omfattningen av miljökonsekvensbeskrivningen behandlas i ett avgränsningssamråd. Värt att notera är att den sociala dimensionen och den ekonomiska dimensionen inte har något krav på avgränsningssamråd.

Avgränsningen utgör miljöbedömningens inledande skede och avser ställningstaganden för fortsatt arbete med en miljökonsekvensbeskrivning för den nya översiktsplanen. Den omfattar en avgränsning av de frågor som ska behandlas, men också vilket geografiskt område som ska behandlas (bland annat mellankommunala/regionala frågor), vilka tidsperspektiv som ska råda samt vilka alternativ som ska bedömas. Avgränsning av hållbarhetsbedömningens innehåll och omfattning har genomförts med länsstyrelsen den 6:e februari år 2024. Länsstyrelsen höll med om den avgränsning som Heby kommun framförde.

2.1 Avgränsning i sak och nivå

Översiktsplanens tyngdpunkt ligger på det strategiska planet, vilket innebär att den inte är detaljerad. Hållbarhetsbedömningen, inklusive miljökonsekvensbeskrivningens omfattning, kommer att vara i paritet till översiktsplanen och fokusera på de väsentliga frågorna. Hållbarhetsbedömningen föreslås i första hand fånga upp de strategiskt viktigaste problemställningarna, där konsekvenserna är av kommunal betydelse eller större. Sådan påverkan som kan antas bli föremål för bedömning i senare planskeden kan också antas ha mindre betydelse för miljöbedömningen av ÖP. Det gäller till exempel bedömning av miljöstörande verksamhet eller andra verksamheter som kräver miljötillstånd och därför kommer att miljöprövas i samband med dessa.

Ekologiska aspekter

Miljökonsekvensbeskrivningen (de ekologiska aspekterna) ska enbart behandla den betydande miljöpåverkan. För att synliggöra inom vilka miljöaspekter det finns risk för betydande miljöpåverkan har en analys genomförts av de aspekter som anges i 6 kap 2 § Miljöbalken. Resultatet visar de aspekter som bedöms kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Dessa utgörs av:

- **Naturmiljö** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på; skyddade naturmiljöer enligt 7 kap miljöbalken, riksintressen enligt 3 kap, grön infrastruktur, biologisk mångfald, samt värdetrakter.
- **Rekreation och friluftsliv** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för friluftsliv.
- **Kulturmiljö** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt övriga kulturhistoriska värden.
- **Vatten** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på ytvatten, grundvatten, vattentäkter samt miljökvalitetsnormerna för vatten.

- **Hushållning med naturresurser** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på jord- och skogsbruksmark.
- **Människors hälsa** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på människors hälsa från buller och luftföroreningar samt elektromagnetisk strålning.
- **Risk och säkerhet** - Aspekten är avgränsad till att bedöma invånarnas tillgång till en sund och säker fysisk miljö (säkerhet), samt översiktsplanens påverkan på risker kopplade till farligt gods och förorenade områden.
- **Klimatanpassning** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan från klimatet utifrån risker av ras och skred, översvämningar samt värmebölja.
- **Klimatpåverkan** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens möjligheter till ett klimatsmart resande, tillgång på förnyelsebar energi samt möjligheten att utveckla denna.

Sociala och Ekonomiska aspekter

Heby kommun har antagit ett antal olika inriktningsmål, *Inriktningsmål 2024 (antagen av KS 2023-06-12)*. Syftet med inriktningsmålen är att skapa målbilder för ett önskat läge för kommunen i ett långsiktigt perspektiv. Inriktningsmålen ska ge en tydlig beskrivning om vad som ska uppnås, vara möjliga att följa upp på ett objektivt sätt och visa vilken ambitionsnivå Heby kommun eftersträvar i enlighet med principerna social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. För att kunna avgränsa vilka ekonomiska och sociala aspekter som ska behandlas i hållbarhetsbedömningen, har en analys gjorts utifrån de antagna inriktningsmålen för år 2024. Följande ekonomiska och sociala aspekter hanteras i föreliggande hållbarhetsbedömning:

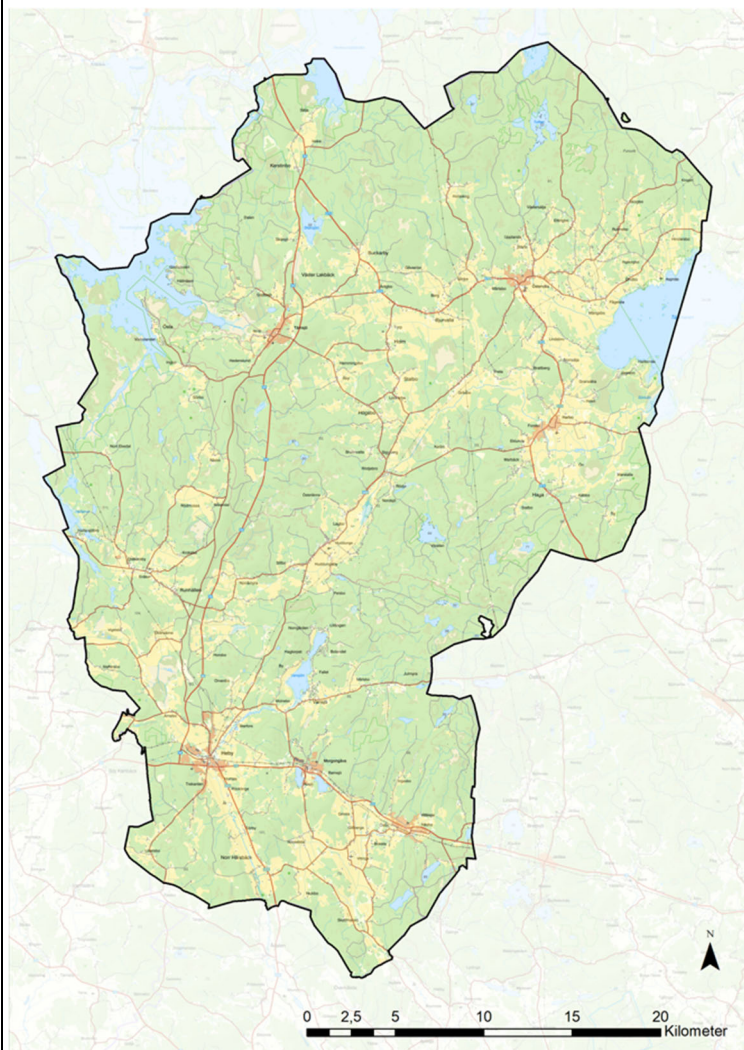
- **God hushållning med gemensamma resurser** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på behovet av kommunal service i form av skolor och förskolor, behovet av investeringar i infrastruktur och försörjningssystem, kommunens markanvändning samt invånarnas tillgång till ett robust och resilient samhälle (hållbar energiförsörjning, hållbar livsmedelsförsörjning, hållbar dricksvattentillgång, hållbara avloppssystem, hållbar avfallshantering).
- **Förutsättningar för näringslivet** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på näringslivet genom tillgång till mark, tillgång till infrastruktur (transporter, energi och bredband) samt tillgång till kompetens och arbetskraft (kommunikationer och pendlingsmöjligheter samt tillgång till bostäder).
- **Transportinfrastruktur och tillgänglighet** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på tillgången till hållbara transporter utifrån planeringen för infrastruktur, samt hur utvecklingen av infrastrukturen enligt planförslaget stödjer den ekonomiska hållbarheten.
- **Hushållens ekonomi** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på tillgången till bostäder samt påverkan på utvecklingen av arbetsmarknaden i takt med den växande befolkningen.
- **Tillit och trygghet** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på invånarnas känslor av att vara sedd och känna säkerhet (tillit och trygghet), invånarnas

tillgång till en sund och säker fysisk miljö (säkerhet) samt möjligheten till en robust försörjning av livsmedel och energi under en kris eller höjd beredskap.

- **God boendemiljö och livskvalité** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på invånarnas möjlighet att få tillgång till en bostad som passar ens behov och den enskildes sociala situation (ett varierat utbud av bostadsformer), invånarnas möjlighet till en aktiv och meningsfull fritid och möjlighet till social gemenskap, invånarnas tillgänglighet till och från bostaden och till vardagliga målpunkter samt invånarnas tillgänglighet till bostadsnära grönområden för rekreation, lek- och mötesplatser.
- **Möjlighet till utbildning och försörjning** - Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på utbudet för invånarna av utbildningar och arbetsplatser samt invånarnas tillgänglighet till utbildning och arbetsplatser (goda kommunikationer).

2.2 Geografisk avgränsning

Planområdet följer av naturliga skäl kommunens gräns även om vissa frågor är av sådan karaktär att de kan behöva beaktas utifrån eller utanför den egna kommungränsen, se figur 2.

Figur 2. Den geografiska avgränsningen.

2.3

Tidsmässig avgränsning

Tidshorizonten för översiktsplanen är bestämd till år 2040. För hållbarhetsbedömningen görs samma tidsmässiga avgränsning.

Översiktsplanen ska aktualitets prövas varje mandatperiod (var fjärde år). För att översiktsplanen ska kunna fungera som ett verktyg för politiken måste planen vara aktuell. Kommunfullmäktige ska därför också ta ställning till ändrade planeringsförutsättningar i en planeringsstrategi i början av varje mandatperiod (enligt PBL 3 kap 23 §). Kommunen ska också redovisa hur översiktsplaneringen ska drivas vidare.

3 KOMMUNALA MÅL OCH STYRPROGRAM

Heby kommun har tagit fram en vision som sammanfattar målbilden för kommunen utveckling:

Heby kommun – En växande landsbygdskommun med närhet, trygghet och livskvalitet.

Föreliggande mål utgör utgångspunkten i kommunens utvecklingsinriktning som beskriver hur kommunen ska utvecklas fram till år 2040.

Huvuddraget i utvecklingsinriktningen är att kommunen ska växa hållbart på ett sätt som innebär att alla invånare ges möjlighet till ett gott liv med närhet, trygghet och livskvalitet, att kommunen har ekonomisk tillväxt, att näringslivet ges goda förutsättningar att verka och utvecklas samt att naturen ges goda förutsättningar till livskraftiga naturmiljöer och fortsätta leverera ekosystemtjänster av olika slag. Hänsyn ska tas till alla tre dimensioner i hållbar utveckling, den ekologiska, den sociala och den ekonomiska hållbarheten.

Utvecklingsinriktningen vill bidra till en grön omställning. Översiktsplanen samt övriga gällande styrdokument inom ramen för Heby kommun ska bidra till att visionen ska nås.

De styrdokument som är relevanta för översiktsplanen, och som utgör ett komplement till planen, är följande:

- Planeringsstrategi
- Hållbar struktur i en växande kommun
- Styrdokument för krisberedskap i Heby kommun
- Nödvattenplan
- Avfallsplan 2020–2030 (Vafabmiljö)
- Energiplan med klimatstrategi 2011
- Färdplan och hållbarhetslöften i Uppsala län
- Kulturmiljöprogram
- Näringslivsstrategi
- Inriktningsmål 2024–2027
- Riktlinjer för bostadsförsörjning 2018–2022 med utblick 2030
- Skolplan
- Vatten- och avloppsplan
- Vattentjänstplan
- Hållbarhetslöften (del av Färdplan för ett hållbart län som Länsstyrelsen driver för att uppnå de nationella miljömålen)
- Plan för hantering av skyfall och höga flöden

I översiktsplanen identifieras ett antal vidare arbeten som kommunen har behov av att göra efter att översiktsplanen har antagits. Det handlar om både utredningsbehov och framtagandet av ytterligare styrdokument av olika slag. Nedan listas de dessa.

- Strategiskt arbete med vattenfrågor
- Utredning om Östahalvöns utveckling
- Handlingsplan för bostadsförsörjningen
- Energi och klimatplan 2030
- Nya riktlinjer för dagvatten
- Grönstrukturplan
- Etableringsstrategi
- Undersöka behovet av ett nytt tematiskt tillägg om LIS
- Utveckla kommunens information om risker med koppling till ras, skred och erosion.
- Undersöka behovet av områdesbestämmelser i Örsundaåns dalgång.

4 METODIK FÖR KONSEKVENSBEDÖMNING

4.1 Påverkan, effekt och konsekvens

För att beskriva översiktsplanens påverkan används begreppen påverkan, effekt och konsekvens.

Påverkan är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som projektet medför.

Effekt är den direkt mätbara förändringen i miljön. Effekten är inte beroende av värde/känslighet, utan speglar effekten som uppstår av projektets påverkan. Exempel på effekter kan vara försvagning av en upplevelse, förändring av siktlinjer, förlust av habitat eller förändrade luftföroreningshalter. Effektens storlek kan exempelvis relatera till omfattning (yta, volym), reversibilitet, varaktighet, frekvens. Till exempel kan effekter som är permanenta och som innebär helt uttraderande av värden anses vara större än kortvariga effekter som berör enstaka objekt/delar av objekt.

Konsekvens är den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel människors hälsa och välbefinnande eller biologisk mångfald. Genom att kombinera värde/känslighet med effekt kan slutsatser kring vilka konsekvenserna blir och deras storlek uppskattas. Ibland är det inte möjligt att göra en konsekvensbedömning. I dessa fall redovisas endast påverkan och effekter.

För att bedöma översiktsplanens positiva och negativa konsekvenser för den ekologiska, ekonomiska och den sociala dimensionen kommer en skala användas, se tabell 2. Skalan och bedömningen av konsekvenserna grundar sig på en relation mellan effekternas omfattning och storleken på de värden som påverkas.

Tabell 2. Skala för bedömning av konsekvenser.

<i>Stora negativa konsekvenser</i> - Betydande negativ påverkan på nationella eller regionala värden eller ett stort antal lokala värden. Försämrar mycket tydligt hållbarhetsprestandan.	<i>Stora positiva konsekvenser</i> - Betydande positiv påverkan på nationella eller regionala värden eller ett stort antal lokala värden. Bidrar mycket tydligt till att förbättra hållbarhetsprestandan.
<i>Måttliga negativa konsekvenser</i> - Begränsad negativ påverkan på nationella eller regionala värden eller ett stort antal lokala värden. Betydande påverkan på värden av lokalt intresse. Försämrar relativt tydligt hållbarhetsprestandan.	<i>Måttliga positiva konsekvenser</i> - Begränsad positiv påverkan på nationella eller regionala värden eller ett stort antal lokala värden. Betydande påverkan på värden av lokalt intresse. Förbättrar relativt tydligt hållbarhetsprestandan.
<i>Små negativa konsekvenser</i> - Liten negativ påverkan på värden av nationellt eller regionalt intresse, eller begränsad påverkan på värden av lokalt intresse. Försämrar i någon mån hållbarhetsprestandan.	<i>Små positiva konsekvenser</i> - Liten positiv påverkan på värden av nationellt eller regionalt intresse, eller begränsad påverkan på värden av lokalt intresse. Bidrar i någon mån till en utveckling av hållbarhetsprestandan.
Inga eller obetydliga konsekvenser. Marginell positiv eller negativ påverkan på värden eller inga konsekvenser (ingen märkbar påverkan).	

4.2 Osäkerhet i konsekvensbedömningen

I samrådsskedet har översiktsplanens konsekvenser i första hand bedömts utifrån den övergripande fysiska strukturens möjlighet att bidra till en hållbar utveckling.

Plandokumentet är ett strategiskt dokument på en översiktlig nivå och det är inte juridiskt bindande. Bedömning av översiktsplanens konsekvenser görs därför baserat på vilka möjligheter till positiv påverkan eller risk för negativ påverkan som åtgärderna medför. Bedömningarna baseras på de antaganden om framtiden som planhandlingen presenterar och relevanta omvärldsfaktorer utifrån nuläget.

Där det finns osäkerheter i bedömningarna, kopplade till planförslagets genomförande, belyses vikten av att olika delar av planens utvecklingsförslag samordnas för att de positiva effekterna skall uppnås.

4.3 Åtgärder och åtgärdsreglering

Den miljökonsekvensbeskrivning som redovisas i föreliggande hållbarhetsbedömning ska utgöra ett underlag för allmänhet och beslutsfattare som beskriver en plans påverkan på hälsa och miljö. En MKB är i sig inte bindande och de åtgärder som föreslås i MKB:n/hållbarhetsbedömningen säkerställs därmed inte genom att de är angivna där. För att säkerställa att åtgärderna genomförs måste de därför regleras i andra bindande dokument.

5 ÖVERSIKTPLAN OCH ALTERNATIV

En MKB ska enligt 6 kap. 12 § miljöbalken identifiera, beskriva och bedöma rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd. Nedan beskrivs de olika lokaliseringsalternativ och utformningsalternativ som har studerats inom ramen för översiktsplanarbetet.

5.1 Nollalternativet

Ett alternativ som beskriver miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen inte genomförs ska alltid finnas med. Ett sådant alternativ kallas nollalternativ. Då föreliggande dokument även behandlar de ekonomiska och sociala dimensionerna så speglar även nollalternativet dessa dimensioners utveckling om den nya översiktsplanen inte blir antagen och vinner laga kraft.

För Heby kommuns översiktsplan, så utgörs nollalternativet av kommunens befintliga översiktsplan, Kommunplan 2013 (antagen år 2013), fördjupad översiktsplan för Morgongåva (antagen år 2023) samt fördjupad översiktsplan för Julmyra (antagen år 2007).

5.2 Alterantiv utformning

I framtagandet av översiktsplanen har olika alternativa utbyggnadsområden för tätorterna studerats och diskuterats utifrån olika kriterier. Kriterierna utgörs av följande;

1. Att skapa en sammanhängande bebyggelsestruktur som är ändamålsenlig och hållbar.

- Att i möjligaste mån undvika att bygga på jordbruksmark.
- Att områden ligger relativt nära befintlig infrastruktur, såsom gator och VA-nät.
- Att tätorten hålls samman geografiskt så att avstånd till viktiga målpunkter hålls så kort som möjligt. Detta underlättar för gående cyklister och kan även bidra till att stärka underlaget för kollektivtrafiken.
- Att undvika ytor där vatten riskerar att ansamlas vid höga vattenflöden.

2. Att skapa väl fungerande och lämpliga tekniska försörjningssystem:

- Att områden ligger relativt nära befintligt gatunät och VA-nät
- Att verksamhetsområden har bra transportläge (nära till större vägar) samt ligger avgränsade från befintliga och tillkommande bostäder.

3. Att säkerställa viktiga rekreationsintressen:

- Att minimera att ta tätortsnära grönområden i anspråk för bebyggelse.
- Att ta hänsyn till ekologisk hållbarhet och biologisk mångfald.

Studerade utbyggnadsområden som inte har uppfyllt ovanstående kriterier har valts bort, och presenteras inte i föreliggande översiktsplaneförslag.

5.3

Översiktsplanens huvuddrag

I detta avsnitt beskrivs översiktsplaneförslagets innehåll översiktligt. Ytterligare information finns i övriga planhandlingar.

Utvecklingsinriktning

Huvuddraget i kommunens utvecklingsinriktning är att leva upp till visionen *Heby kommun - en växande landsbygdskommun med närhet, trygghet och livskvalitet*. För översiktsplanen betyder det bland annat att Heby kommun genom sin framtida markanvändning ska växa hållbart på ett sätt som innebär att alla invånare ges möjlighet till ett gott liv, att naturen ges goda förutsättningar att fortsätta leverera ekosystemtjänster av olika slag, att näringslivet ges goda förutsättningar att bidra till ekonomisk hållbarhet samt att utvecklingen bidrar till en grön omställning. Hänsyn ska tas till alla de tre dimensionerna för hållbar utveckling, den ekologiska, den sociala och den ekonomiska.

Utvecklingsinriktningen sammanfattar hur kommunen ska utvecklas fram till år 2040, och består av fem teman som på olika sätt fångar upp visionen och översätter den till fysiskt samhällsbyggande:

- En hållbar struktur
- Det goda livet
- Levande landsbygd
- Nära till vardag och världen
- Robusthet och livskraftiga naturmiljöer

Planeringsinriktning för en växande befolkning

Heby kommuns bebyggelsestruktur med ett sex tätorter skapar ett antal planeringsmässiga utmaningar. Ett exempel på en sådan är den relativt utspridda servicen med ett flertal mindre enheter istället för ett färre antal större enheter. Även den kommersiella servicen påverkas av kommunens bebyggelsestruktur i och med att kundunderlaget blir mindre per ort. Översiktsplanen har planeringsinriktningen 17 000 invånare år 2040. Inflyttningen är den viktigaste faktorn för en ökande befolkning och det är därför viktigt att översiktsplanen bidrar till att möjliggöra ett ökat bostadsbyggande. Planeringsinriktningen innebär en optimistisk syn på Heby kommuns utveckling med en snabbare befolkningstillväxt än idag, men översiktsplanen behöver ta höjd för att möta den utvecklingen.

Heby kommun har antagit riktlinjer för bostadsförsörjningen som anger att ca 60 bostäder per år behöver tillkomma i kommunen fram till 2030. För att nå planeringsinriktningen 17 000 invånare år 2040 behöver cirka 1 200 bostäder byggas, eller cirka 70–80 bostäder per år. För att det ska vara möjligt måste nya bostäder byggas i hela kommunen. De utpekade utbyggnadsområdena för bostäder samt byggnation på landsbygden ger möjlighet att förverkliga planeringsinriktningen.

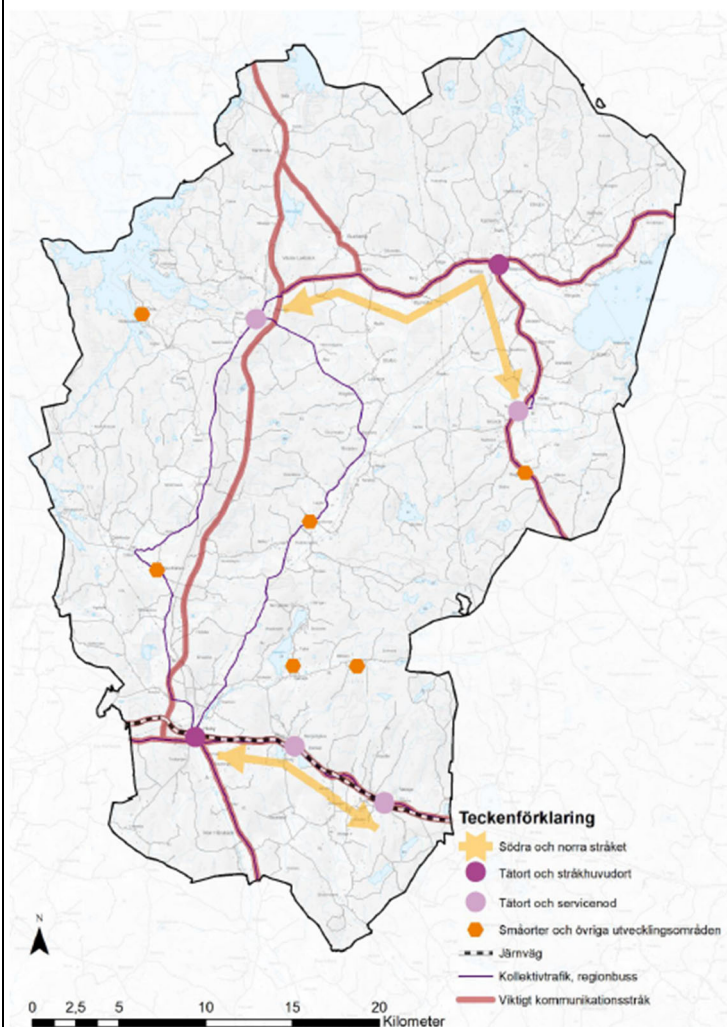
Kommunen upplever idag brist på bostäder i hela kommunen även om bristen och behovet av nya bostäder är olika stort beroende på var i kommunen man tittar.

Befolkningsutvecklingen framöver visar på ett ökande behov av bostäder till äldre. En brist på små bostäder som passar unga vuxna och äldre med utflyttade barn gör att många unga vuxna väljer att flytta från kommunen för att hitta sitt första boende. Bristen på små bostäder är också en bidragande orsak till att många äldre bor kvar i stora bostäder som därmed inte görs tillgängliga för barnfamiljer

Heby kommun har goda förutsättningar att vara en attraktiv kommun då avstånden inom orterna är små, avstånden mellan tätorterna i flera fall är litet och att kommunens invånare har nära till grönområden och natur samt till service och kollektivtrafik.

Bostads- och landsbygdsutveckling

Ingen av kommunens sex tätorter har de förutsättningar som behövs för att kunna utvecklas till en för hela kommunen gemensam och funktionell centralort. Därför avser kommunen stärka ett sydligt och ett nordligt stråk. I varje stråk behöver orterna bindas ihop med kollektivtrafik och cykelmöjligheter. Det sydliga stråket består av Heby, Morgongåva och Vittinge. Det nordliga stråket består av Harbo, Östervåla och Tärnsjö. Tanken är att Heby och Östervåla ges rollen som huvudorter inom respektive stråk.

Figur 3. Markanvändningskarta

Nya områden för bostäder föreslås i kommunens alla tätorter. Huvudinriktningen är att bostadsutvecklingen främst ska ske genom en förtätning och omvandling, vilket medför att den tillkommande bebyggelsen inte behöver ske på bekostnad av tätortsnära jordbruks- eller skogsmark. Förtätning kan också handla om att komplettera ett område med fler bostadstyper eller att knyta ihop områden så att de blir mer integrerade med omgivningen. Högre täthet eftersträvas ju mer centrala platserna är. Omvandling innebär att områden som idag används som eller är planlagda för verksamheter i stället bebyggs med bostäder.

Vidare är målet med kommunens nya bostäder, är att det ska finnas en blandning av olika former av boende, med avseende på bostadstyper, storlekar och upplåtelseformer som skapar förutsättningar för att bo i de olika orterna under livets olika skeden samt med olika bakgrund.

För att främja landsbygdsutveckling anger översiktsplanen att det är positivt att kunna uppföra ny enstaka bebyggelse på landsbygden och på tätortsnära landsbygdsutveckling där enstaka ny bebyggelse kan uppföras utan krav på detaljplan. Med tätortsnära landsbygd menas landsbygd liggandes inom en cirka två kilometers zon utanför tätorternas detaljplanerade område. Byggande på landsbygden ska därför helst ske där det redan finns infrastruktur och möjlighet för en god vatten- och avloppslösning. Ny bebyggelse ska anpassas med hänsyn till landskapsbild, befintlig struktur och platsens terräng- och naturförhållanden.

Vid sidan av kommunens sex tätorter finns fyra småorter samt två övriga områden där ny bebyggelse kan bli aktuellt, se figur 3. Dessa är Runhällen, Huddunge, Haga, Vansjö – Nordsjö, Julmyra samt Östa.

Näringsliv och service

Heby kommun har en stark arbetsmarknad och ett i stort sett dynamiskt och växande näringsliv med en stark entreprenörsanda. Tillgång till verksamhetsmark är en nyckelfråga för ett lokalt näringsliv och för nya etableringar. Huvudstrategin är att ny verksamhetsmark lokaliseras till närhet av kapacitetsstark infrastruktur samt att koncentrera verksamheterna till större sammanhållna områden.

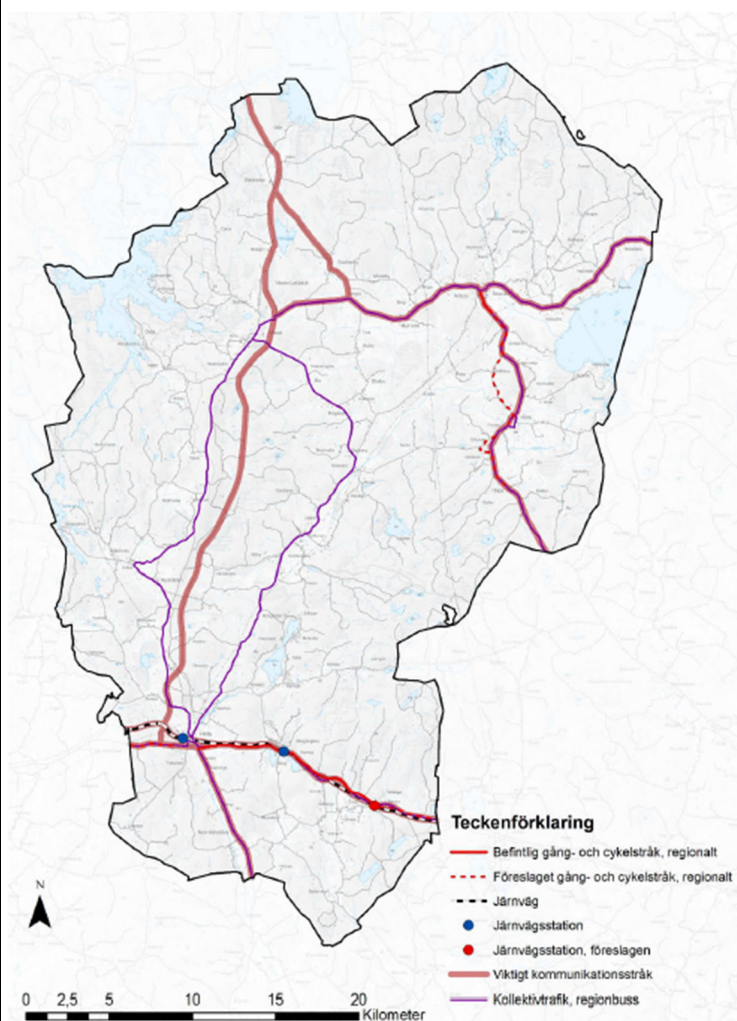
Kommunikationer

Trafikverket planerar för en kapacitetshöjning av Dalabanan längs sträckan mellan Uppsala och Borlänge. Detta ska främst ske genom nya mötesspår som möjliggör för en tätare och mer robust järnvägstrafik. Objekt som berör Heby kommun inom ramen för det projektet är en kombinerad åtgärd för mötesspår och ytterligare en plattform vid Heby station med en allmän upprustning av spårområdet inklusive en ny planskild passage av stationsområdet för gående.

Dalabanan passerar idag genom Vittinge, men orten är idag den enda av kommunens tätorter längs med Dalabanan som saknar station och tågstopp. Mot bakgrund av planerade kapacitetshöjningar på Dalabanan, och för att bättre knyta samman kommunens södra stråk (Heby-Vittinge-Morgongåva) vill Heby kommun att det tillskapas ett tågstopp i Vittinge. Vidare ser kommunen ser positivt på möjligheten till ny järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter då det skapar förutsättningar för hållbara transportlösningar.

Heby kommun och Region Uppsala önskar bygga ut cykelbarheten längs de regionala stråken väg 72 och väg 72. Målet är att tillskapa ett cykelstråk på sträckorna (Sala-) Heby-Morgongåva-Vittinge och vidare österut mot Järlåsa samt ett cykelstråk mellan Östervåla- och Harbo samt på sikt vidare mot Haga. De regionala cykelstråken ska sedan kopplas ihop med de lokala gång- och cykelstråken. Det är viktigt att det finns en tydlig sammankoppling mellan de regionala stråken och de lokala stråken för att öka cykelbarheten.

Trafikverket tillsammans med Region Uppsala, Region Västmanland och Heby och Sala kommuner planerar att tillskapa ett gång- och cykelstråk mellan Heby och Sala i samband med den planerade ombyggnationen av väg 56/72 till mötesfri väg mellan Heby och Sala.

Figur 4. Föreslagna kommunikationer.

Teknisk försörjning

Det finns idag fyra ordinarie vattentäkter och en reservvattentäkt i kommunen.

Planeringsinriktningen om 17 000 invånare i kommunen 2040 innebär en tillväxt av nya invånare i tätorterna och övriga orter där det idag finns utbyggt allmänt VA. Kapaciteten i den allmänna dricksvattenförsörjningen med vattentäkterna och vattenverken klarar ytterligare anslutningar av nya abonnenter och utbyggnadsområden men förutsättningarna för kommunal dricksvattenförsörjning behöver utredas tidigt i detaljplaneprocessen. Det finns även ett behov av att säkerställa en långsiktigt hållbar reservvattenförsörjning.

Kapaciteten på kommunens sex avloppsreningsverk är tillräcklig för att tillåta ytterligare anslutna abonnenter och utbyggnadsområden. Dock behöver förutsättningarna för att ta hand om kommunalt spillvatten utredas tidigt i detaljplaneringen.

Arbete pågår i kommunen med att revidera vattenskyddsområdena och vattenskyddsföreskrifterna. Arbete pågår även med att ta fram nya vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter för vattentäkterna som försörjer Runhällen och Huddunge med dricksvatten. Inget beslut om de föreslagna vattenskyddsområdena är i dagsläget fattat.

Heby och Tärnsjö tätorter är delvis lokaliserade på Dalkarlsåsen. Att undanta Dalkarlsåsen från nybyggnationer anses inte vara rimligt med beaktande av behovet att utveckla de två tätorterna. Vid en eventuell exploatering ska vattenskyddsföreskrifterna följas och varsamhet iaktas med hänsyn till åsens betydelse för grundvattentillgången. För nya exploateringsområden som pekas ut längs åsen gäller krav på kommunalt VA.

6 KONSEKVENSER FÖR EKOLOGISK HÅLLBARHET

6.1 Förutsättningar ekologisk hållbarhet

Natur och friluftsliv

Inom Heby kommun finns många höga naturvärden. I kommunen finns flera natura 2000-områden, riksintresse för naturmiljö, naturreservat samt en nationalpark. Nationalparken Färnebofjärden utgörs av ett unikt älvlandskap i en påfallande vacker del av Nedre Dalälven. Här bildar sjöar, forsar, våtmarker och skogar bildar en mosaik av speciella miljöer. Här ligger Limes Norrlandicus, den biologiska norrlandsgränsen, där det märkliga mötet mellan syd- och nordsvenska växt- och djurarter äger rum. Fjärden är unikt sammansatt med ett myller av liv i en mosaik av speciella miljöer. De periodiska översvämningarna sätter en stark prägel på nationalparken och den flikiga konturen omgärdar mer än 200 öar och skär. Myrmarker och barrskog med norrlandskaraktär möter sydliga lövskogar med inslag av ek och lind.

I 4 kap miljöbalken regleras skydd av vissa vattendrag. Ett av de vattendrag som skyddas i lagstiftningen är Dalälven nedströms Näs bruk.

Längs nedre Dalälven finns områden som utgör riksintresse för friluftsliv samt riksintresse för rörligt friluftsliv. Dessa utgörs av:

- Nedre Dalälven och Billudden (3 kap MB)
- Nedre Dalälven (4 kap MB)

Överlag har Heby kommun goda förutsättningar för rekreation och friluftsliv. I kommunen finns stora arealer skogsmark och ett vackert kulturlandskap med historiskt intressanta miljöer. Igenom kommunen passerar vandringledden Upplandsleden i nord-sydlig riktning. I kommunen finns naturreservatet Hårsbäcksdalen som ligger vid gränsen till Enköpings kommun. Naturreservatet är en av de viktigaste utflyktsmålen inom kommunen. Vidare finns ett flertal områden som har goda förutsättningar för paddling. I Nedre Dalälven kring Färnebofjärden finns ett flertal paddlingsrutter.

I kommunen finns också en stor potential att utveckla cykelleder där man kan upptäcka den rika natur- och kulturmiljön som finns i kommunen. Region Uppsala har presenterat förslag på framtida cykelrutter i Uppsala län. Tre av de föreslagna rutterna berör Heby kommun.

I Heby kommun finns ett stort antal utflyktsmål med höga natur- och friluftsvärden. Många av dessa är belägna i anslutning till Nedre Dalälven, exempelvis Stormossens fågeltorn, Östa stränder, Kyrkspången och Österbo fåbodrar. Det finns även andra värdefulla platser för friluftslivet som inte är kopplade till Nedre Dalälven, såsom Kalvnäset, Aspнас, Hårsbäcksdalen och Ingbo källor.

I Heby kommun finns flera viktiga utflyktsmål med höga natur- och friluftsvärden. En del av dessa ligger i anslutning till området Nedre Dalälven som exempelvis Stormossens fågeltorn, Östa stränder, Kyrkspången och Österbo fåbodar. Kalvnäset, Aspnäs, Hårsbäcksdalen, Ingbo källor ilka inte nödvändigtvis finns vid nedre Dalälven:

Kulturmiljö

I Heby kommun finns flera värdefulla kulturmiljöer både på landsbygden och i tätorterna. Här finns flera värdefulla gårds- och bymiljöer samt flera värdefulla herrgårdsmiljöer. Tätorterna i kommunen har alla sin speciella uppkomsthistoria. I södra kommundelen kom byggandet av järnvägar och industrietableringar vid sekelskiftet att prägla uppkomsten av orterna. I norra kommundelen var det framför allt de tidigare kyrkorna med sockencentra som bildade grunden för tätortsutvecklingen.

Inom kommunen finns två områden som utgör riksintresse för kulturmiljövård:

- Huddungeby
- Örsundaåns övre dalgång

Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

I Heby kommun finns stora arealer jordbruksmark. Cirka 69 % av kommunens totala yta utgörs av skog, och cirka 15 % består av åkermark.

Heby kommun ingår både i Norra Östersjöns vattendistrikt och Bottenhavets vattendistrikt. Inom kommunen finns ett flertal vattendrag som alla har kvalitetskravet god ekologisk status år 2033 och god kemisk ytvattenstatus. Kommunen omfattas av flertalet grundvattenförekomster som samtliga har kvalitetskravet god kvantitativ status och god kemisk grundvattenstatus. Aktuella statusklassningar visar att flertalet sjöar och vattendrag i kommunen inte uppnår god ekologisk och kemisk status.

Av kommunens grundvattenförekomster har samtliga god kvalitativ status men att det finns grundvattenförekomster med otillfredsställande kemisk status.

Människors hälsa samt risk och säkerhet

Förutsättningar för god luftkvalitet i Heby kommun bedöms som goda. Några större vägar passerar genom kommunens orter, och det finns några belastade gaturum, men bebyggelsen är låg med få partier av trånga gaturum.

Heby kommun är en landsbygdskommun där bullernivån antas vara god. Risk finns dock för högre bullernivåer längs med de större vägarna och järnvägarna som går genom kommunen samt i tätorterna

Inom Heby kommun finns två riksintressen för kommunikationer; Dalabanan samt riksväg 56. Genom kommunens södra del passerar järnvägen Dalabanan. Dalabanan trafikeras både av godståg, långväga persontrafik samt regiontåg. Planering pågår för att förstärka kapaciteten mellan Uppsala och Borlänge genom förlängda och nya mötesspår.

Genom kommunens västra del passerar riksväg 56. Vägen utgör ett viktigt stråk som förbinder södra Norrland med Östergötland genom Mälardalen och är en alternativ förbindelse till E4 genom Storstockholm.

Järnvägsstråket Dalabanan samt vägarna 56, 72 och 254 är utpekade primära transportleder för farligt gods. Väg 272, 862 och 869 är utpekade sekundära transportleder för farligt gods.

Arlanda och Västerås flygplatser är belägna utanför kommunen men påverkar Heby kommun genom att flygplatsernas MSA-områden omfattar delar av kommunen. I Heby kommun finns inga öppet redovisade riksintresseobjekt för totalförsvaret.

Försvarsmaktens flygplats och flottilj område vid Ärna utanför Uppsala utgör riksintresse för totalförsvaret. Även om detta riksintresseobjekt ligger utanför Heby kommun så berörs kommunen av objektets MSA-område samt objektets stoppområde för höga objekt.

Klimatanpassning

I Heby kommun finns ett antal vattendrag som riskerar att drabbas av översvämning.

Nedan listas de viktigaste av dessa:

- Dalälven riskerar att översvämmas vid höga flöden. Det sker ofta vid vårflod men även andra tidpunkter under året i samband med kraftig nederbörd i Dalälvens avrinningsområde. En kraftigare översvämningsrisk föreligger vid 100-årsflöde eller vid dammbrott någonstans uppströms älven. I huvudsak är det strandnära fritidshus kring Färnebofjärden som ligger riskzonen att drabbas av vattnet. En översvämning riskerar också att drabba väg 56.
- Tämnaren riskerar att översvämmas vid höga flöden. Vid ett 100-årsregn riskerar sjön att översvämmas, främst på södra sidan i ett område som sträcker sig ner i ett område söder om Harbo tätort. Sjönära bostäder kan komma att drabbas men även strandängar och jordbruksmark.
- Krykån, Kartån, Åbyån drabbas även dessa av översvämningsrisker vid vårkanten men vid höga flöden med återkomsttid på 100-år så kommer översvämningsvattnet att breda ut sig och framför allt tätortsnära mark och bostäder nära åarna kan komma att drabbas av översvämning. Även reningsverket i Östervåla kan drabbas vid riktigt höga flöden.
- Örsundaån, Arnebobäcken, Vretaån, Harboån och Skattmansöån drabbas emellanåt av översvämningsrisker, främst i samband med vårfloden, men oftast utan att nämnbädd skador på fast egendom. Normalt är det strandängar och i varierande omfattning åkermark som översvämmas. Även vid andra tillfällen under året händer det att åarna drabbas av höga flöden till följd av riklig nederbörd.

Heby tätort är utsatt för översvämningsrisker kopplade till Örsundaån och Arnebobäcken, vilket kan påverka samhällskritiska funktioner såsom avloppsrening, vägnät och annan infrastruktur. För att minska dessa risker anlade kommunen under 2024 två skyddsvallar – en vid reningsverket i Heby och en vid idrottsanläggningen Tegelvallen.

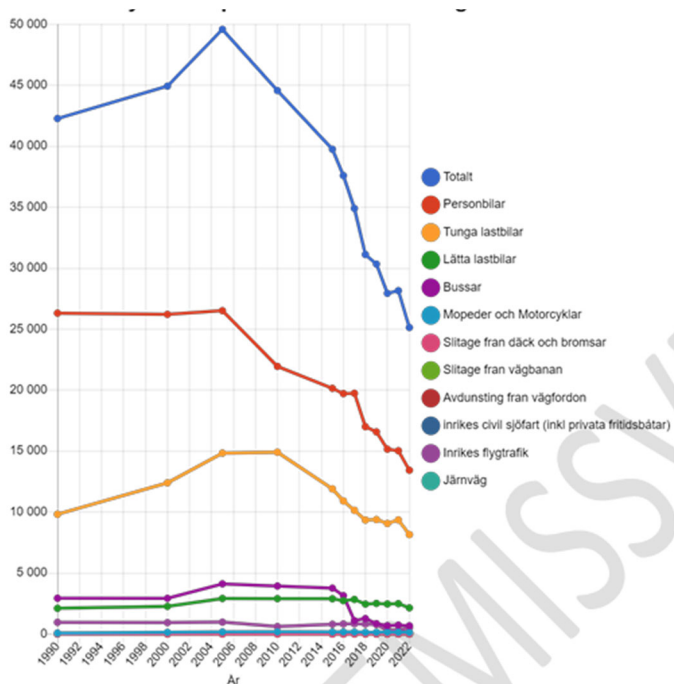
Heby kommun består till stor del av en kombination av skogsklädda partier med morän och berg i dagen samt uppodlade dalgångar med finkorniga jordarter (lera). I kommunen finns områden med identifierade risker med avseende på ras, skred och erosion. Vad gäller riskområdena för erosion, är dessa kopplade till tre områden i kommunen:

- Längs kommunens västra gräns, i anslutning till Färnebofjärdens nationalpark och väster om Tärnsjö
- Nordöst om Harbo, i gränsområdet mot Tierps kommun
- I södra delen av kommunen, särskilt kring Heby tätort och österut mot Morgongåva

Dessa områden sammanfaller ofta med SGU:s riskområden för erosion i strandnära lägen, vilket ytterligare understryker behovet av försiktighet i samband med markanvändning och bebyggelseutveckling. Riskområdena för skred finns i hela kommunen men har en geografisk tyngdpunkt till de södra delarna av kommunen, det vill säga Örsundaåns dalgång från Heby och söderut samt i de centrala delarna av Vittingebygden. De risker som identifieras är skredrisk vid slänter av finkorniga jordarter samt kring vattendrag som rinner eller är belägna inom områden med finkorniga jordarter. Även flera av kommunens tätorter berörs av områden med identifierad skredrisk.

Klimatpåverkan

Transportsektorn är en av de sektorerna som ligger högt i klimatpåverkan i Heby kommun som geografiskt område. Diagram 1 visar utsläppen av växthusgaser i Heby kommuns geografiska område. Det nationella transportmålet är att växthusgasutsläppen ska minska med 70 % till 2030 jämfört med 2010. För Heby kommun innebär det att utsläppen ska minska från cirka 44 000 ton per år (2010) till cirka 13 000 ton per år (2030). År 2022 låg utsläppen på 25 000 ton per år.

Figur 5. Växthusgasutsläppen från transportsektorn, Heby kommun som geografiskt område. Källa. Energi- och klimatplan 2030 Heby kommun. Remissversion 2024-09-09.

6.2

Naturmiljö

Aspekten avgränsas till att bedöma påverkan på skyddade naturmiljöer enligt 7 kap miljöbalken, riksintressen enligt 3 kap, grön infrastruktur, biologisk mångfald, samt värdeetrakter.

Värdeetrakt - Ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. En värdeetrakt har en särskilt hög täthet av värdekärnor (eller värde-element) för djur- och växtliv, inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i omgivande landskap.¹

Grön infrastruktur - Grön infrastruktur är ett nätverk av mer eller mindre naturliga områden som tillhandahåller olika ekosystemtjänster på motsvarande sätt som den "grå infrastrukturen" av exempelvis vägar, avlopp och elnät tillhandahåller andra typer av tjänster.²

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

I miljöbalkens 3 kap. finns grundläggande bestämmelser för hushållningen med mark- och vattenområden. Bestämmelserna anger bland annat följande:

- Att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.
- Att mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter ska särskilt beaktas.

Riksintresseområden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada området.

Bedömningen av vad som utgör en påtaglig skada är alltid platsspecifik och knuten till åtgärdens art och omfattning. Generellt gäller att ett ingrepp som innebär att ett område förlorar de värden som motiverat dess utpekande ska bedömas som påtagligt skadligt.³

Den svenska naturmiljön skyddas också genom miljöbalkens 7 kap. Inom olika slags områdesskydd medföljer olika syften och restriktioner, vilket regleras i miljöbalken.

En verksamhet eller åtgärd som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, och som inte omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt enligt andra bestämmelser i miljöbalken, ska anmälas för samråd enligt 12 kap. 6 § miljöbalken. Anmälan för samråd ska göras hos den myndighet som utövar tillsynen. Genom samrådsbestämmelserna i 12 kap. 6 § miljöbalken beaktas hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

¹ Viktiga begrepp i arbetet med grön infrastruktur, Naturvårdsverket 2017-02-16

² www.naturvardsverket.se

³ Allmänt råd SNV NFS 2005:17

Konsekvenser av planförslaget

När befolkningen växer behövs både nya bostäder och arbetsplatser, vilket generellt medför en risk för konflikter med grön- och naturområden. I översiktsplanen föreslås ny bebyggelse dels genom förtätning av befintliga tätorter, dels i nya områden i tätorternas utkanter. Strategin medför att markresurser utnyttjas effektivt, och intrång i och ianspråktagande av större och sammanhängande natur- och grönområden undviks. Samtidigt medför strategin en risk för att tätortsnära mindre grönområden försvinner, sådana områden som kan tyckas är oviktiga i det stora sammanhanget, men som är viktiga dels för barnens lek- och rekreation, dels för konnektivitet och grön infrastruktur.

I översiktsplanen pekas grönområden, samt blå-gröna strukturer ut på markanvändningskartan för orterna. Ett antal ställningstaganden anges som både säkerställer och skyddar de gröna och blå områdena, vilket bidrar till positiva effekter för grön infrastruktur samt konnektivitet. Säkerställandet bidrar även till positiva effekter för den understödjande ekosystemtjänsten biologisk mångfald och fotosyntes. Vidare bedöms översiktsplanen medföra goda möjligheter för att kvalitéterna i grön- samt blåområdena samt grönstråken ska bibehålla sina funktioner som habitat och spridningsvägar, och stärka grön infrastruktur, värdestrukturer samt spridningsmöjligheterna inom kommunen. Positiva effekter uppstår för bland annat ekosystemtjänsten spridningssamband och pollinering. Kommunen anger också att en grönstrukturplan ska tas fram.

Vidare anges ställningstagandet i översiktsplaneförslaget att vid detaljplanering samt vid lov- och tillståndsprövningar ska möjligheten till produktion av ekosystemtjänster beaktas och vid behov förbättras och stärkas, vilket bedöms medföra positiva effekter för aspekten.

I kommunen finns både nationalpark, natura 2000-område, naturreservat samt Ramsarområden, vilka är områden som har höga naturvärden även på nationell nivå. Inga av översiktsplanens föreslagna områden berör nationalparken, ramsar-områden eller naturreservat. Några av översiktsplanens föreslagna utbyggnadsområden ligger nära natura 2000-området Dalkarlsåsen (SE0210349) samt riksintresseområden för naturmiljö, men medför inget fysiskt intrång.

I de norra delarna av Heby ligger natura 2000-området, Dalkarlsåsen (SE0210349). Området berörs inte direkt av föreslagna utbyggnadsområden, men kan indirekt beröras av verksamhetsområdet (HEV3) som föreslås sydväst om natura 2000-området. Inom natura 2000 området bedrivs idag skogsbruk, vilket har medfört att naturvärdena överlag bedöms som relativt begränsade. De naturvärden som idag finns i området är knutna till den glesa tallskogen samt den sandiga marken. I november år 1992 beslutade Länsstyrelsen om anmälningsskyldighet för samråd gällande natura 2000-området. Anmälningsskyldighet för samråd gäller för vissa verksamheter, som exempelvis markberedning, anläggande av väg med mera. Motivet till beslutet var också att området har bedömts vara av riksintresse av geologiska skäl (2 kap 6 § andra stycket lagen om hushållning med naturresurser).⁴

---

⁴ Bevarandeplan Dalkarlsåsen, länsstyrelsen Uppsala län 2017-03-31

På en översiktlig nivå bedöms inte utbyggnadsområdet medföra några nämnvärda negativa effekter på natura 2000-området, varken ur ett naturmiljö- eller geologiskt perspektiv. I samband med att detaljplan upprättas bör hänsyn tas till natura 2000-områdets geologiska förutsättningar, framför allt när infrastrukturen i området ska planeras. Ytterligare studier av områdets naturvärden och geologiska bör genomföras i kommande detaljplaner.

Översiktsplanen nämner att det finns förutsättningar att utveckla Östahalvön (riksintresse för naturmiljö samt natura 2000) med både besöksnäring och bostadsutveckling. Ställningstaganden i översiktsplanen anger att Östahalvöns utvecklingspotential ska utredas i nära samverkan med myndigheter, boende, verksamma aktörer och friluftsentressenter. I processen utreds vilka förutsättningar och möjligheter som finns för att utveckla området, inklusive på vilket sätt ny bebyggelse kan stärka och bidra till Östas utveckling, samtidigt som hänsyn tas till naturvärden och friluftslivets intressen. Ett riksintresseområde har inte något generellt förbud för exploatering, vilket gör att en utveckling kan vara möjlig utan att påtaglig skada eller negativa konsekvenser uppstår. Om hänsyn tas till värdena bedöms det finnas goda förutsättningar att genomföra en utveckling av området.

Natura 2000-området Runhällen (SE02103749) ligger cirka 500 meter sydost om småorten Runhällen. De naturvärden som finns i området är knutna till sandmiljöer och sandig mark med ett tunt fältskikt. Därför är det viktigt med kontinuerliga sandblottor vilket är nödvändigt för många av de insektsarter som är knutna till naturtypen. I dagsläget hotas områdets naturvärden av igenväxning med anledning av för låg störningsgrad. Utifrån områdets topografi och ortens utbredning bedöms en utveckling av småorten Runhällen vara möjlig utan att Natura 2000-området påverkas negativt.

I Tärnsjö och Harbo säkerställer översiktsplanen till vissa delar det tätortsnära riksintresseområdena för naturmiljö *Gävle-Enköpingsåsen* samt *Viby*, då delar av dessa pekas ut som grönområde. Grönområdena sammanlänkar också riksintresseområdena med andra utpekade grön- och blåstrukturer, vilket bidrar till konnektivitet, grön infrastruktur samt ökad biologisk mångfald.

Utbyggnadsområdet TB1 (Söder om Grällsbo) i Tärnsjö, ligger i närheten av riksintresseområdet för naturmiljö *Gävle-Enköpingsåsen*. Riksintressets värden utgörs av mäktiga och välbevarade delar av Gävle-Enköpingsåsen (Dalkarlsåsen) med ett flertal geologiska former representerade. Åspartierna är framträdande i landskapet och beskrivs som ett framstående exempel på landskapstyper och naturtyper som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system. Utbyggnadsområdet bedöms inte påverka riksintressets kärnvärden. Då riksintressets värden ligger i de isälvsavlagringar som är typiska för området ser kommunen att ett skyddsavstånd ger goda möjligheter till att utveckla tätorten utan att riksintresset påverkas negativt. Naturvärdena i området är till stor del beroende av öppna sandiga skogar med sandblottor, vilket gör att en större rörlighet i området kan vara en positiv påverkan så länge kontinuiteten av äldre träd bevaras.

Den nordöstra delen av *utbyggnadsområdet HAB2 (Kring Spånghagsvägen)*, ligger i närheten till riksintresset för naturmiljö Viby. Riksintresset syftar till att bevara naturbetesmarker och främja artrika växtsamhällen. För att undvika påverkan på riksintresseområdet bör ett skyddsavstånd beaktas vid planläggning av HAB2. Detta för att minimera att negativa effekter uppstår av mänskliga aktiviteter. Om skyddszon beaktas, bedöms inte riksintresset påverkas negativt.

I översiktsplanen för Heby kommun redovisar kommunen flera ställningstaganden som är positiva för områden av riksintresse för naturmiljön. Kommunen lyfter fram betydelsen av att värna värdefulla naturmiljöer och anger att planering och prövning av ny bebyggelse eller andra åtgärder ska ta särskild hänsyn till de naturvärden som motiverar riksintressena. Ställningstagandena innebär bland annat att exploatering inom eller i anslutning till riksintresseområden för naturmiljö bör ske restriktivt och att åtgärder som kan riskera att påtagligt skada naturvärdena ska undvikas. Kommunen betonar också vikten av att lokalisera utveckling till platser där konflikter med riksintresset för naturmiljö kan begränsas. Sammantaget bedöms kommunens inriktning bidra till att stärka förutsättningarna att långsiktigt bevara de naturvärden som ligger till grund för riksintressena för naturmiljö inom kommunen, förutsatt att ställningstagandena tillämpas konsekvent i den fortsatta planeringen och vid efterföljande prövningar. Översiktsplanen saknar dock ställningstaganden för några av de områden som är skyddade enligt 7 kap MB, exempelvis naturreservat och biotopskydd, vilket kan leda till målkonflikter i den framtida fysiska planeringen.

Våtmarker är bland de mest artrika miljöerna och spelar en nyckelroll i ekosystemet. Alla kommuner behöver hjälpa till med att återskapa stora ytor våtmark för att klara flera miljö- och klimatutmaningar. För att kunna stärka bland annat den gröna infrastrukturen, bör lämpliga områden för restaurering och nyanläggande av våtmarker i kommunen identifieras. I översiktsplanen anges att kommunen ska utveckla det vattenstrategiska arbetet där vattenfrågorna hanteras ur ett helhetsperspektiv. I det arbetet ska våtmarker inkluderas, vilket är positivt. Önskvärt vore dock att översiktsplanen tydliggör hur kommunen avser att konkret främja våtmarkerna och dess olika funktioner.

Risk finns för att föreslagna områden för bebyggelseutveckling kan påverka rödlistade arter eller arter som omfattas av artskyddsförordningen. Många av dessa växt- och djurarter är knutna till värdefulla naturområden, men kan även förekomma på andra platser. I efterkommande fördjupningar av översiktsplanen samt i kommande detaljplanearbete kan naturvärdesinventeringar att krävas där behov föreligger. Artskydd behöver hanteras tidigt i planprocessen och samråd bör hållas löpande med länsstyrelsen. Vidare anger översiktsplanen att vid en exploatering som riskerar att påverka platsens ekosystemtjänster negativt ska de fyra stegen i skadelindringshierarkin följas. Tillämpningen av denna princip bedöms generellt få positiva konsekvenser för naturmiljön. Genom att påverkan på värdefulla naturmiljöer i första hand ska undvikas kan intrång i ekologiskt känsliga områden begränsas, vilket bidrar till att bevara biologisk mångfald, viktiga livsmiljöer och ekologiska samband. Vid de fall där påverkan inte helt kan undvikas kan hierarkin bidra till att negativa effekter begränsas genom anpassning av lokalisering,

utformning eller omfattning av åtgärder. Krav på återställande eller restaurering kan i vissa fall bidra till att naturvärden delvis återskapas efter exploatering. Möjligheten till kompensationsåtgärder kan dessutom bidra till att stärka naturvärden i andra områden, även om sådana åtgärder normalt inte fullt ut kan ersätta förlorade värden. Sammantaget bedöms tillämpningen av skadelindringshierarkin bidra till att minska risken för betydande negativ påverkan på naturmiljö i samband med kommunens utveckling.

Konsekvenser av nollalternativet

Precis som i översiktsplaneförslaget är föreslagna utbyggnadsområden knutna till tätorterna, vilket gör att markresurser utnyttjas effektivt och ianspråktagande av större och sammanhängande natur- och grönområden undviks. Nollalternativet anger fler och mer konkreta ställningstaganden för naturmiljö jämfört med planförslaget.

I nollalternativet finns ingen blåstruktur eller grönområden utpekade, inte heller anges hur kommunen avser att arbeta med konnektivitet, skadelindringshierarkin etcetera.

Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser* för aspekten.

Sammanfattande bedömning

Befolkningstillväxt i Heby kommun skapar behov av nya bostäder och arbetsplatser, vilket kan innebära konflikter med grön- och naturområden. Översiktsplanen föreslår att utvecklingen främst ska ske genom förtätning i befintliga tätorter samt genom nya områden i tätorternas utkanter. Strategin bidrar till ett effektivt markutnyttjande och minskar intrång i större sammanhängande naturmiljöer, men kan samtidigt innebära att mindre tätortsnära grönområden försvinner, vilket kan påverka rekreation, barns lek och grön infrastruktur.

Översiktsplanen pekar ut grönområden och blå-gröna strukturer samt innehåller ställningstaganden som stärker grön infrastruktur, ekologisk konnektivitet och ekosystemtjänster. En planerad grönstrukturplan samt krav på att beakta och stärka ekosystemtjänster i detaljplanering och prövningar bedöms ge positiva effekter för biologisk mångfald och spridningssamband.

Kommunen berör flera skyddade områden, bland annat Dalkarlsåsen Natura 2000-område, Runhällen Natura 2000-område och Östahalvön, som även är av riksintresse för naturmiljö. De föreslagna utbyggnadsområdena innebär generellt inget direkt intrång i dessa områden, men vissa ligger i närheten och kräver hänsyn och ytterligare utredningar i kommande detaljplanering. Med skyddsavstånd och anpassad planering bedöms utveckling kunna ske utan att riksintressenas kärnvärden påverkas.

Översiktsplanen innehåller flera ställningstaganden som är positiva för riksintressen för naturmiljö, exempelvis restriktiv exploatering och lokalisering av utveckling där konflikter kan begränsas. Samtidigt saknas tydliga ställningstaganden för vissa områdesskydd enligt miljöbalken, vilket kan skapa framtida målkonflikter.

Vidare lyfts behovet av att stärka arbetet med våtmarker och vattenfrågor i kommunen. Översiktsplanen anger att vattenstrategiskt arbete ska utvecklas, men det saknas tydliga åtgärder för hur våtmarker ska restaureras eller nyanläggas.

Slutligen kan planerad exploatering påverka rödlistade arter eller arter som omfattas av artskydd. Därför kan naturvärdesinventeringar och samråd med myndigheter behövas i kommande planering. Kommunen avser även att tillämpa skadelindringshierarkin, vilket innebär att påverkan på naturmiljö i första hand ska undvikas, därefter minimeras, återställas eller kompenseras. Detta bedöms minska risken för betydande negativ påverkan på naturmiljön i samband med kommunens utveckling.

Sammanfattningsvis bedöms översiktsplanen medföra *måttliga positiva konsekvenser* för naturmiljö. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser* för aspekten.

Förslag till åtgärder samt fortsatt arbete

- Översiktsplanen bör kompletteras med ställningstaganden avseende samtliga av de naturmiljöområden som omfattas av 7 kap MB.
- Den grönstrukturplan som kommunen anges ska tas fram, bör med fördel utgöra ett tematiskt tillägg till översiktsplanen för att koppla samman strategierna.
- Peka ut viktiga våtmarksområden samt nya våtmarker på markanvändningskartan. Komplettera översiktsplanen med hur kommunen avser att arbeta med våtmarker, samt formulera konkreta och tydliga ställningstaganden för våtmarker.

6.3 Rekreation och friluftsliv

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för friluftsliv. Tillgång till övrig rekreation och grönområden etcetera, ingår i aspekten *God boendemiljö och livskvalité* i den sociala dimensionen.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Bedömningsgrunder för aspekten redovisas i avsnitt 6.2 Naturmiljö.

Konsekvenser av planförslaget

Ett föreslaget utbyggnadsområde i Tärnsjö (TB2) ligger i direkt anslutning till riksintresseområde för friluftsliv enligt 3 kap MB, Nedre Dalälven och Billudden (FC01) samt riksintresseområde för rörligt friluftsliv enligt 4 kap 2 § miljöbalken (Nedre Dalälven). I tätorten Tärnsjö finns service i form av en kommunal förskola, en fristående förskola, en F-6 skola, bibliotek, sporthall, idrottsplats samt ett vård- och omsorgsboende. I Tärnsjö verkar även en yrkeshögskoleutbildning. Vidare finns ett flertal butiker, bland annat en livsmedelsbutik. En utbyggnad av detta område bedöms vara en sådan tätortsutveckling som avses i miljöbalken 4 kap. 1 § andra stycket och riksintresset bedöms därmed inte utgöra ett hinder för den föreslagna utvecklingen.

I nuläget bedöms inte riksintresseområdenas natur- och kulturvärden påverkas negativt, utan goda möjligheter finns att främja friluftslivets värden, och öka tillgängligheten till området. Närheten till Kyrkstigen skapar goda möjligheter för vandring i en miljö rik på både natur- och kulturupplevelser. Dessutom främjas kulturella ekosystemtjänster. Sammantaget bedöms inget hinder föreligga för en exploatering inom området. Ytterligare studier bör dock genomföras vid detaljplanläggning.

Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet bedöms som likvärdig översiktsplaneförslaget.

Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis bedöms översiktsplanen samt nollalternativet medföra *måttliga positiva konsekvenser*, då goda möjligheter finns att utveckla riksintresseområdenas värden.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

Inga förslag till åtgärder föreslås.

6.4 Kulturmiljö

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på riksintressen för kulturmiljövård, fornlämningar samt övriga kulturhistoriska värden.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Den svenska kulturmiljön skyddas främst genom kulturmiljölagen, miljöbalken och plan- och bygglagen. I kulturmiljölagen finns särskilt beskrivet skydd av fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. Kulturmiljön skyddas även genom plan och bygglagen, väglagen och förordningen om statliga byggnadsminnen. Lagarna syftar bland annat till att framtida generationer skall kunna uppleva en mångfald av kulturmiljöer. Vidare förekommer lagskydd på lokal nivå i form av kommunala krav och riktlinjer.

Riksintresseområden ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada området. Begreppet påtaglig skada är centralt för tillämpningen av hushållningsbestämmelsen om riksintressen. Bedömningen av vad som utgör en påtaglig skada är alltid platsspecifik och knuten till åtgärdens art och omfattning. Generellt gäller att ett ingrepp som innebär att ett område förlorar de värden som motiverat dess utpekande ska bedömas som påtagligt skadligt.⁵

Svenska fornlämningar är automatiskt skyddade enligt kulturmiljölagen. Fornlämningar är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och är varaktigt övergiven. Lämningen behöver dessutom vara tillkommen före år 1850, eller i fråga om fartyglämning, förlit före år 1850.

---

⁵ Allmänt råd SNV NFS 2005:17

Det är enligt lagen förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering, eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Konsekvenser av planförslaget

Översiktsplaneförslaget bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för kommunens utveckling är knuten till befintliga tätorter. Inriktningen skapar goda förutsättningar för att kunna anpassa utvecklingen till landskapet och kulturmiljön, bland annat genom att det öppna jordbrukslandskapet kan bevaras.

Heby kommun har ett väl fungerande kulturmiljöprogram, som ska fungera som ett stöd och faktaunderlag vid detaljplanering och bygglovgivning. Detta medför att det finns goda möjligheter att ta hänsyn till kommunens kulturmiljövärden samt historisk bebyggelse i samband med ny exploatering. Risken för att negativa konsekvenser ska uppstå för riksintressen för kulturmiljö samt kulturmiljö bedöms som liten.

Ett av de föreslagna utbyggnadsområdena för bostäder i Heby (HEB2) ligger nära riksintresseområde för kulturmiljö, Örsundaåns övre dalgång [U 29]. Utbyggnadsområdet ligger i sin helhet utanför riksintresseområdet. Som uttryck för riksintresseområdet anges följande; *Flera betydande stenåldersboplatser längs åskanten i väster och järnåldersgravfält, varav ett med husgrundsterrass. Radbyarna Ål, Sör Hårsbäck och Röcklinge med stora tvåvånings mangårdsbyggnader från 1800-talets mitt, stenvalvsbroar och äldre vägsystem.* Utbyggnadsområdet utgörs av en komplettering av befintlig bebyggelse, och berör inte något av de ovan nämnda uttrycken för riksintresseområdet. Vidare bedöms avståndet mellan utbyggnadsområdet och riksintresset ge goda förutsättningar för att skydda riksintressets kärnvärden och negativa konsekvenser. I nuläget bedöms inte riksintresseområdet påverkas nämnvärt av översiktsplanen, men ytterligare utredningar bör genomföras i detaljplaneskedet.

Ett antal områden som ingår i kulturmiljöprogrammet berörs av föreslagna utbyggnadsområden. I nedanstående tabell redovisas vilket område som berörs samt en översiktlig konsekvensbedömning.

Tabell 3. Utbyggnadsområden som berör områden i Kulturmiljöprogrammet.

Utbyggnadsområde i ÖP-förslaget	Område i Kulturmiljöprogrammet	Förhållningssätt	Översiktlig bedömning
HEB2 Östra Heby	Södra industriområdet	Visst inslag av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som bör behandlas med varsamhet (Lantmännens silo)	Området berörs i mindre delar av kulturmiljöprogrammet. Goda möjligheter finns att ta hänsyn till Lantmännens gamla silo. Utbyggnadsområdet bedöms inte påverka områdets kulturhistoriska värden.

MB1 Lilla Ramsjö	Ramsjö	Området består av gravfält från järnåldern samt två runstenar som utgör fornlämning. Området bör hållas öppet.	Utbyggnadsområdet medför intrång i ett område som utgör gravfält, boplotsområde etcetera. I området finns även kulturhistoriska lämningar. För samtliga registrerade fornlämningar, med undantag av gravfältet, anger RAÄ grad av skada som <i>Ej skadad</i> . Gravfältet är till vissa begränsade delar skadade av sandtäkt. ⁶ I den fördjupade översiktsplanen för Morgongåva anges att vid planläggning av området så är det av stor vikt att kulturhistoriska värden integreras med helheten. Utgångspunkten är också att kvartersmark inte ska placeras på gravfältsområdet eller på boplotsområdet. Även om kommande detaljplan inte medför en direkt påverkan på fornlämningarna, kan de påverkas indirekt genom att viktiga kopplingar och samband påverkas. Risk bedöms finnas för en negativ påverkan.
MB2 Norra Morgongåva	Knoppetområdet	Speciell varsamhet bör iaktas vid om- och tillbyggnad av välbevarade 1950-talsvillor samt vid kompletteringar.	Utbyggnadsområdet bedöms inte påverka områdets kulturhistoriska värden.
MB2 Norra Morgongåva	Westeråsmaskiners egnahemsområde	Speciell kulturhistorisk varsamhet bör iaktas för äldre bostadshus med bevarad karaktär.	Utbyggnadsområdet bedöms inte påverka områdets kulturhistoriska värden.

⁶ <https://app.raa.se/open/fornsok/>

MV1 Södra Tjusarvägen	Industriområdet	Industriområde med byggnader från 1870-talet och framåt. Inslag av kulturhistoriskt särskilt värdefull bebyggelse som bör skyddas mot förvanskning.	
VB1 Väster om Ösbylund	Smedstorpet	Smedstorpet är intressant ur ett plan-, arkitektur- och socialhistoriskt perspektiv genom sin gestaltning av en ekologisk by under slutet av 1900-talet. Vid eventuella förändringar i området bör man vara varsam om områdets karaktär och bygga vidare på dess ekologiska grundtankar.	Goda möjligheter finns att styra utbyggnadsområdets karaktär i kommande detaljplan så att det harmonierar med befintliga kulturvärden. Utbyggnadsområdet bedöms inte påverka områdets kulturhistoriska värden.
TB2 Söder om kyrkan	Sockencentrum	Inom området finns många miljöer med mycket stort kulturhistoriskt värde. Hit hör förutom kyrkomiljön prästgården, klockargården och kommunhuset. Kyrkomiljön är skyddad enligt kulturmiljölagen.	Vid detaljplaneläggning av området bör påverkan på kyrkomiljön särskilt beaktas. Faktorer som visuella och kulturhistoriska samband i landskapet bör särskilt studeras.
HAB5 Väster om Prästgården och Torggården	Harbo sockencentrum	Det gamla sockencentrat är en viktig del av Harbo tätort, som länkar 1900-talets samhälle till en äldre föregångare med rötter långt tillbaka på medeltiden. Kyrkan, kyrkogården och klockstapeln är skyddade enligt kulturmiljölagen. Byggnader som exempelvis det gamla ålderdomshemmet och prästgården har mycket stor betydelse för förståelsen av socknens och landskommunens samhällsbärande funktioner in i 1900-talet.	Vid detaljplaneläggning av området bör påverkan på kyrkomiljön särskilt beaktas. Faktorer som visuella och kulturhistoriska samband i landskapet bör särskilt studeras.

		I området finns även andra viktiga beståndsdelar av miljön.	
HAB5 Väster om Prästgården och Torggården	Egnahem öster om ån	Betydande inslag av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som bör behandlas med varsamhet	Angivna förhållningssätt handlar till stora delar om förhållningssätt vid tillbyggnader och att bevara karaktärsdragen hos äldre befintlig bebyggelse. Goda möjligheter finns att styra utbyggnadsområdets karaktär i kommande detaljplan så att det harmonierar med befintliga kulturvärden. Utbyggnadsområdet bedöms inte påverka områdets kulturhistoriska värden.
HAV1 Södra utfarten	Eklunda och Norrbo	Eklunda och Norrbo byar intar ett exponerat läge i det öppna och svagt sluttande jordbrukslandskapet i den västra utkanten av Harbosläppen. Av vikt är att det öppna landskapet även fortsatt utgör en tydlig gräns mellan bebyggelsen i Eklunda och Norrbo i öster, och den nyare bostadsbebyggelsen i Ensta i väster. Ny bebyggelse bör placeras i anslutning till bebyggelse. Tillskott av nya byggnader bör ske restriktivt och med höga krav på anpassning.	Vid detaljplaneläggning av området bör påverkan på det öppna landskapet särskilt studeras. Även viktigt är områdets kulturella samband. Intilliggande område är redan idag detaljplanelagt för verksamheter, varför de kumulativa effekterna särskilt behöver beaktas.

Till stora delar bedöms inte översiktsplaneförslaget medföra någon negativ påverkan på de områden som är medtagna i kulturminnesvårdsprogrammet, och de kulturhistoriska värden som finns identifierade i programmet. Goda möjligheter finns att vidta anpassningsåtgärder i kommande detaljplaner som gör att negativa konsekvenser inte uppstår. Ett undantag är dock utbyggnadsområdena *MB1 Lilla Ramsjö* samt *HAV1 Södra utfarten* där risk bedöms för att en negativ påverkan ska uppstå. Ytterligare studier bör genomföras vid detaljplaneläggning.

Heby kommun är relativt fornlämningsrikt. Översiktsplanens ställningstaganden till att om möjligt integrera lämningarna i bebyggelsemiljöer bidrar till positiva effekter, bland annat för de kulturella ekosystemtjänsterna kunskap och inspiration, samt kulturarv.

Heby kommun är generellt positiv till boende på landsbygden. Nya bostäder på landsbygden innebär ökade möjligheter för att bibehålla samt utveckla lantbruket och kompletterande sidoverksamheter såsom gårdsbutiker med mera. Detta är också en del av ett områdes kulturmiljövärden, och en del av de kulturella ekosystemtjänsterna.

Vidare lyfter översiktsplanen ställningstaganden gällande lokalisering av boende på landsbygden, utformning och struktur, men även gestaltning i form av skala, byggnadsform, material och färg. Översiktsplanens ställningstaganden bedöms ge god styrning.

Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet bygger på samma struktur som översiktsplaneförslaget, det vill säga att tyngdpunkten för kommunens utveckling är knuten till befintliga tätorter genom bland annat förtätning och komplettering av befintlig bebyggelse. Överlag görs samma bedömning för nollalternativet som för översiktsplaneförslaget. Dock saknas styrning och ställningstaganden gällande ny bebyggelse på landsbygden, vilket medför en otydlig styrning, och negativa konsekvenser kan uppstå. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser*.

Sammanfattande bedömning

Översiktsplaneförslaget bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för kommunens utveckling är knuten till befintliga tätorter. Inriktningen skapar goda förutsättningar för att kunna anpassa utvecklingen till landskapet och kulturmiljön, bland annat genom att det öppna jordbrukslandskapet kan bevaras.

Heby kommun har ett väl fungerande kulturmiljöprogram, som utgör underlag vid detaljplanering och bygglovgivning. Heby kommun är generellt positiv till boende på landsbygden, och översiktsplanen lyfter ställningstaganden gällande lokalisering, utformning och struktur etcetera.

Riksintresseområde berörs, men påverkan bedöms som begränsad. Områden medtagna i kulturmiljöprogrammet berörs, men bedöms i stora drag inte påverkas negativt, då anpassningar kan genomföras i kommande detaljplaner.

Sammantaget bedöms planförslaget medföra *måttliga positiva konsekvenser* för aspekten kulturmiljö. I nollalternativet saknas styrning och ställningstaganden gällande ny bebyggelse på landsbygden. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

— Komplettera översiktsplanen hur kommunen avser att stärka de kulturella ekosystemtjänsterna mentalt välbefinnande, kunskap och inspiration, samt kulturarv och identitet.

6.5

Vatten

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på ytvatten, grundvatten, vattentäkt samt miljökvalitetsnormerna för vatten. Påverkan på VA-system redovisas inom den ekonomiska dimensionen under avsnitt *God hushållning med gemensamma resurser*.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Miljökvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande (5 kap. MB) och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år. Tillstånd till ett projekt eller en verksamhet får inte ges om åtgärden, verksamheten eller planen riskerar att orsaka en försämring av status eller äventyrar möjligheten att en miljökvalitetsnorm uppfylls. Vattenförekomsterna omfattas även av ett *icke-försämringskrav*, vilket innebär att mänskliga verksamheter inte får försämrast statusen för en förekomst.

Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status, det så kallade *förbättringskravet*. Vattenskyddsområden syftar till att skydda grund- eller ytvattentillgångar som nyttjas eller kan komma att nyttjas som vattentäkt. Vattenskyddsområden regleras via 7 kap 21 § MB.

Heby kommun har antagit *Riktlinjer för dagvatten i Heby kommun* (antagna 2017-02-23). Genom att följa riktlinjerna ska en långsiktigt hållbar dagvattenhantering säkerställas.

Konsekvenser av planförslaget

Kommunen har planerings- och tillsynsansvar för vattenresurserna och är därför en viktig part i vattenförvaltningen. För att kunna bidra till att nå målet om god vattenstatus måste den fysiska planeringen anpassas efter vattenförekomsternas status. När planläggning görs måste det därför säkerställas att planen inte motverkar miljökvalitetsnormerna samt att ingen försämring av vattenförekomsternas status sker.

Boverket anger att när kommunen tar fram en översiktsplan behöver de skaffa sig en överblick över framtagna underlag om vattenförekomsterna i kommunen och planera mark- och vattenanvändning på ett sätt så att miljökvalitetsnormerna kan följas. Av översiktsplanen ska det framgå hur kommunen anser att gällande miljökvalitetsnormer ska följas. Därför har översiktsplaneringen en viktig roll och bidrar genom att ange lämplig användning av mark- och vattenområden samt att säkerställa de utrymmen som behövs för utrymmeskrävande åtgärder. För att översiktsplanen ska ge en god verkningsgrad som ett styrande instrument för vattenfrågor bör denna;

- planera tillräckligt fysiskt utrymme för eventuella utrymmeskrävande åtgärder som behövs för att göra marken lämplig för önskad användning,

— peka ut områden där pågående användning och befintliga miljöproblem medför behov att avsätta utrymme för miljöförbättrande åtgärder.⁷

Översiktsplaneförslaget medför en ökad exploatering inom avrinningsområden till kommunens vattenförekomster. Den utbyggnad som sker till följd av planen påverkar ytvatten genom utsläpp av föroreningar och snabbare flöden av dagvatten till vattendrag och recipienter. Detta sker till följd av exploatering där naturmark hårdgörs. Med fler boende i kommunen och fler arbetstillfällen följer även fler trafikrörelser. Påverkan från trafik utgör redan idag en relativt stor belastning på den ekologiska statusen i vattendrag. Sammantaget kan denna utveckling bidra till en negativ påverkan på vattenförekomsterna.

Översiktsplaneförslaget anger att det är nödvändigt att minska miljöbelastningen på kommunens vattendrag samt att MKN för vatten ska beaktas vid fortsatt planering. Hur mark- och vattenområden används får konsekvenser för angränsande grundvatten, vattendrag, sjöar och hav. Därför är kommunens fysiska planering av mark- och vattenområden avgörande för möjligheterna att följa miljö kvalitetsnormerna. I översiktsplanen anges att Heby kommun avser att ta fram ett strategiskt vattendokument. Dokumentet ska tydliggöra hur kommunen internt ska arbeta med vattenfrågor och integrera dessa i planering och förvaltning. En viktig del i arbetet är att bland annat minska näringsläckaget till bland annat Tämnarens och Örsundaåns avrinningsområden. Intentionerna bedöms vara goda, men för att få en full verkningsgrad vore det önskvärt att dokumentet hade tagits fram i samband med den nya översiktsplanen, och åtgärder kan då implementerats i planen.

Vidare kan reningsverken i Östervåla och Tärnsjö medföra att Åbyån och Andersboån drabbas av höga vattenflöden vilket kan förvärra möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormen i det framtida klimatet i dessa vattendrag. Dock saknas tydliga riktlinjer för hur dessa aspekter ska beaktas i den fysiska planeringen.

Dagvatten påverkar i allra högsta grad miljö kvalitetsnormerna för recipienter, och vid bedömning av markens lämplighet för ett visst ändamål, är frågan högst aktuell, och är även kopplad till klimatfrågor såsom skyfall och översvämningar. I takt med att kommunens tätorter antas växa, ökar även andelen hårdgjorda ytor. Detta innebär i förlängningen att andelen ytor som kan infiltrera vatten minskar, och flödesbelastningen till recipienterna ökar. Heby kommun har antagit riktlinjer för dagvattenhanteringen i kommunen som ska följas vid detaljplanering och bygglovsprövning. Genom att följa riktlinjerna säkerställs en långsiktigt hållbar dagvattenhantering, vilket bidrar till positiva effekter.

I samtliga tätorter utom Tärnsjö finns fördröjningsytor för vatten säkerställda. Dessa ytor har tagits fram med hjälp av Länsstyrelsens lågpunktskartering samt kännedom om platser där det tidigare varit gammal torvmark samt våtmarker.

---

⁷ <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmannaintressen/miljokvalitetsnormer/vattenrelaterade-mkn/vattenforvaltningen/hantera/>

Gällande Tärnsjö har inga behov av fördröjningsytor identifierats i översiktsplanen eftersom tätorten är lokaliserad på en rullstensås. Säkerställandet av fördröjningsytor minskar riskerna för översvämningar samt har en renande effekt. Stora positiva effekter bedöms uppstå.

Översiktsplanen redovisar ett antal sjöar och vattendrag som utgör blåstruktur, samt ett avsnitt om grönstruktur. De blå-gröna strukturerna finns utpekade på översiktsplanens markanvändningskartor över orterna. Ställningstaganden som bidrar till att främja strukturerna finns redovisade, vilket bidrar till positiva effekter bland annat för ett flertal ekosystemtjänster inom kategorin reglerande tjänster, som handlar om ekosystemens förmåga till luftrening, pollinering, förbättring av lokalklimat och skydd mot extremväder.

Våtmarker är naturliga reningsverk och de flesta våtmarker renar vattnet från både kväve och fosfor. Trots rationaliseringar inom jord- och skogsbruket med dikning och avvattning samt att våtmarker har torrlagts för andra ändamål finns det ett flertal våtmarksområden kvar inom Heby kommun. Kommunen berörs bland annat av det stora våtmarkskomplexet nedre Dalävsområdet. Översiktsplanen anger att kommunen avser att hantera våtmarker i det kommande vattenstrategiska arbetet, då våtmarker spelar en viktig roll för vatten ur flera aspekter. Det kan till exempel gälla översvämningssproblematik, dagvattenhantering och miljö kvalitetsnormer för vatten. Önskvärt vore dock att översiktsplanen tydliggör hur kommunen avser att konkret främja våtmarkerna och dess olika funktioner.

Inom kommunen finns många fastigheter med enskilda avlopp. Ställningstaganden att enskilda avloppslösningar ska uppfylla gällande lagkrav finns, vilket sker genom kommunens tillsyn. Det anges dock inte i översiktsplanen hur kommunen ställer sig till att bevilja ytterligare tillstånd för enskilda anläggningar.

Några av kommunens utbyggnadsområden berör vattenskyddsområden. En översyn av vattenskyddsområden inom Heby kommun pågår och det finns förslag på justering av befintliga vattenskyddsområden samt förslag på helt nya vattenskyddsområden. Inget beslut i frågan är dock fattat. Heby och Tärnsjö tätorter är delvis lokaliserade på Dalkarlsåsen som utgör vattenskyddsområde. I översiktsplanen anges ställningstagandet att vid en eventuell exploatering ska varsamhet iakttas med hänsyn till åsens betydelse för grundvattentillgången. För nya exploateringsområden som pekas ut längs åsen gäller krav på kommunalt VA, vilket medför att en eventuell negativ påverkan begränsas. Dessutom anges generellt att hänsyn ska tas till både befintliga och föreslagna vattenskyddsområden vid lokalisering av ny bebyggelse samt att vid detaljplaneläggning och efterföljande genomförande ska risker för negativ påverkan på grundvattnet utredas.

Konsekvenser av nollalternativet

I nollalternativet bedöms kommunens ambitioner och utmaningar kopplade till vattenkvalité vara något svagare jämfört med översiktsplaneförslaget. I nollalternativet pekas inte heller möjliga områden för fördröjnings- och dagvattendammar ut på mark- och vattenanvändningskartan.

I nollalternativet saknas resonemang samt ställningstaganden för hur kommunen avser att hantera miljö kvalitetsnormerna för vatten. Nollalternativet bedöms medföra *små till måttliga negativa konsekvenser*.

Sammanfattande bedömning

Kommunen har en medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till vattenkvalité. Ett flertal ställningstaganden och inriktningar i det kommande arbetet bidrar till positiva effekter för MKN för vatten. Graden av positiva konsekvenser kan öka om föreslagna åtgärder nedan tillämpas. Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra *små till måttliga positiva konsekvenser*. Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Kommunen bör konkretisera hur de ställer sig till att bevilja ytterligare tillstånd för enskilda avlopp.
- Önskvärt vore dock att översiktsplanen tydliggör hur kommunen avser att konkret främjar våtmarker och dess olika funktioner.
- Tydligare riktlinjer bör redovisas för hur dagvatten från befintlig och ny bebyggelse ska hanteras.

6.6 Hushållning med naturresurser

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på jord- och skogsbruksmark.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Miljöbalken (MB) innehåller bestämmelser om hushållning med mark och vatten. Det innebär att brukningsvärd jordbruksmark och skogsmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose *väsentliga* samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Hur begreppet väsentligt samhällsintresse tolkas, och om exploateringen kan innefattas i begreppet är därför centralt för hur 3 kap 4 § i miljöbalken ska kunna efterföljas.

Hushållningsbestämmelserna innehåller flera andra regler som påverkar jordbruks- och skogsmark. Det gäller till exempel att mark som har betydelse för friluftslivet så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön.

Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter ska beaktas särskilt (3 kap 6 § MB).

Konsekvenser av planförslaget

Översiktsplaneförslagets föreslagna struktur skapar goda förutsättningar för att behålla de stora öppna och sammanhängande jordbruksmarkerna i kommunen.

Ett flertal av föreslagna utbyggnadsområden berör jordbruksmark, men då de flesta utbyggnadsområdena ligger i direkt anslutning till befintlig och samlad bebyggelse bedöms påverkan i de flesta fall som begränsad. För att ge landsbygden fler utvecklingsmöjligheter och fortsätta bidra till en attraktiv och levande landsbygd är det ibland nödvändigt att ta jordbruksmark och skogsmark i anspråk.

Översiktsplanen lyfter att det är viktigt att ny bebyggelse på landsbygden lokaliseras till befintlig infrastruktur vilket underlättar både uppförande och drift. Placeringen nära befintlig infrastruktur ger dessutom en närmre koppling till arbetsmarknad, service och kollektivtrafik vilket bidrar till en ökad livskvalitet. Om det finns möjlighet att bosätta sig på landsbygden, och eventuellt öka befolknings- och serviceunderlaget i landsbygdsbyarna, kan det innebära ökade möjligheter att bevara kommunens skogs- och jordbruksnäring.

Av 3 kap. 4 § första stycket miljöbalken framgår att jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Av andra stycket framgår att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose *väsentliga samhällsintressen* och detta behov *inte* kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Nuvarande 3 kap. 4 § miljöbalken är hämtad från den tidigare naturresurslagen (NRL) där en motsvarande och i princip identisk bestämmelse återfanns i 2 kap. 4 §. Specialmotiveringen i förarbetena till 3 kap. 4 § miljöbalken är mycket kortfattade, varför man i stället kan finna stöd i specialmotiveringen i förarbetena till 2 kap. 4 § NRL. Av specialmotivering till 2 kap. 4 § NRL (prop. 1985/86:3) framgår att väsentliga samhällsintressen exempelvis kan vara bostadsförsörjningsbehovet, intresset av att kunna lokalisera bostäder och arbetsplatser nära varandra, att skapa väl fungerande och lämpliga försörjningssystem samt att säkerställa viktiga rekreationsintressen. Översiktsplaneförslaget anger detta som kriterier för att en verksamhet ska utgöra ett väsentligt samhällsintresse, vilket bidrar positivt till att uppfylla hushållningsbestämmelserna i miljöbalken.

I specialmotiveringen i förarbetena till 2 kap. 4 § NRL anges också att i ärenden som berör brukningsvärd jordbruksmark måste det även utredas om inte lokalisering på *ett tillfredställande sätt* kan ordnas på annan mark. Med uttrycket *"tillfredställande"* avses att lokaliseringen av exploateringsföretaget ska vara fullt godtagbar från samhällsbyggnadssynpunkt. När jordbruksmark blir aktuellt för ett exploateringsföretag, bör en lokaliseringstudie genomföras för att visa på att platsen är den lämpligaste med hänsyn till syftet.

Utbyggnadsområde HAV1, Södra utfarten, tar jordbruksmark i anspråk. Alternativa platser för ett verksamhetsområde i Harbo har utretts, men inom ramen för de olika alternativen har andra behov prioriterats såsom översvämningsytor, rekreationsvärden i tätortsnära grönområden och kulturhistoriska värden. Lokaliseringen av verksamhetsområdet bedöms vara strategiskt god, och ligger i direkt anslutning till redan nu detaljplanelagd mark för verksamheter. En utbyggnad inom den föreslagna lokaliseringen bidrar till en sammanhållen bebyggelsestruktur samt möjliggör för en etablering av verksamheter med goda kommunikationslägen.

Skogsmark anges i likhet med jordbruksmark vara av nationellt intresse i miljöbalken. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt det är möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk. I översiktsplanen anges ställningstagande som värnar och säkerställer skogsbruket i kommunen.

Konsekvenser av nollalternativet

Liksom i översiktsplaneförslaget föreslås utbyggnadsområden som tar jordbruksmark i anspråk. Majoriteten av utvecklingen sker dock i närheten av befintlig bebyggelse. Nollalternativet saknar tydlighet kring när jordbruksmark kan tas i anspråk, samt om väsentligt samhällsintresse föreligger. Detta medför att riktlinjerna och styrningen för kommande detaljplanering är vaga. Vidare uppmuntras till utökade boendemiljöer på landsbygden, vilket kan medföra en fragmentering av jordbruk. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser* för aspekten.

Sammanfattande bedömning

Översiktsplanen bedöms medverka till goda förutsättningar för att bevara jordbruksmarken, samt att uppfylla hushållningsbestämmelserna i miljöbalken. Översiktsplanens ställningstaganden bidrar till att utgöra ett relativt bra underlag för kommande planering. Översiktsplaneförslagets skapar också förutsättningar för att till stora delar behålla de stora öppna och sammanhängande jordbruksmarkerna i kommunen samt värnar om skogsbruket. Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra *små positiva konsekvenser* för aspekten. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

Inga åtgärder föreslås.

6.7 Människors hälsa

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på människors hälsa från buller och luftföroreningar samt elektromagnetisk strålning. Vad gäller folkhälsa, det vill säga möjligheten till vardagsmotion och fritidsaktiviteter, bedöms detta under aspekten *God boendemiljö och livskvalitet*.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Miljökvalitetsnormer, MKN, för luft är antingen så kallade gränsvärdesnormer för föroreningsnivåer i utomhusluft som inte får överskridas. För trafikbuller vid bostäder gäller *Förordningen om trafikbuller (2015:216)*.

Konsekvenser av planförslaget

Luftkvaliteten inom Heby kommun är, liksom i andra glesbygdskommuner, idag god. Översiktsplaneförslaget saknar konkreta ställningstaganden kopplade till luftkvalitet, men då kommunen utgör en landsbygdskommun, och de uppmätta värdena av luftföroreningar är långt under miljökvalitetsnormerna, bedöms inte behovet vara av samma dignitet som

för en kommun som har stora och täta städer med hög andel trafik. Föreslagna utbyggnadsområden bedöms inte medföra en så stor trafikökning att det finns risk för att gränsvärdena för MKN för utomhusluft ska överskridas. Exploatering som föreslås nära vägar med hög trafikintensitet bör utredas i detaljplaneskedet för att säkerställa god luftluftkvalitet.

Som utgångspunkt vid lokaliseringen av nya bebyggelseområden, har kommunen prioriterat lägen i nära anslutning till kommunikationer, infrastruktur och service, samt en satsning på gång- och cykelstråk. Översiktsplanen bedöms bidra till att minska de biltransporter som är kortare än cirka tre kilometer. För de resor som är mer än tre kilometer, bedöms bilen fortsatt vara det dominerande färdmedlet.

Teknisk utveckling av fordonen tillsammans med högre andel elbilar och förändrade fordonsbränslen medför successivt minskade avgasutsläpp, bland annat av kvävedioxid. Detta gäller dock inte för partiklar, PM₁₀, som framför allt uppstår av det vägslitaget som trafiken medför och i synnerhet om bilar med dubbdäck kör på torrt väglag. Den tekniska utvecklingen medför sannolikt att kvävedioxidhalterna blir lägre år 2040 jämfört med idag.

Vid en fördjupad undersökning av vedeldningens effekter specifikt i Heby kommun så visar det att halterna för bens(a)pyren, B(a)P ligger väl under gränsvärdena, den nedre utvärderingströskeln. Undantag är de fastigheter i tätbebyggda områdena som använder ej miljögodkända vedpannor. Problemet är dock begränsat till den egna fastigheten och påverkan på grannfastigheter som inte själva har den här typen av gamla vedpannor bedöms vara i haltnivåer väl under den nedre utvärderingströskeln.

MKN för buller gäller omgivningsbuller från vägar, järnvägar, flygplatser och vissa industriella verksamheter. Enligt förordning om omgivningsbuller är det endast kommuner med fler än 100 000 invånare som är skyldiga att kartlägga buller och ta fram åtgärdsförslag. Heby kommun omfattas således inte av denna bestämmelse, men Heby kommun ska verka för en god ljudmiljö i kommunen.

De största bullerkällorna i Heby kommun är generellt de större vägarna och gatorna, järnvägen samt vissa verksamheter. I översiktsplanen finns ett flertal utbyggnadsområden för bostäder längs med väg 56, 72 och väg 272. Bullerberäkningar har inte genomförts för de utpekade utbyggnadsområdena, men det kan antas att de områden som ligger i direkt anslutning till vägarna samt järnvägen kan beröras av bullernivåer som överskrider riktvärdena. I samband med detaljplan bör bullerutredning genomföras och vid behov bör skyddsåtgärder säkerställas i detaljplanen.

Den föreslagna utvidgningen av befintliga industri- och verksamhetsområden, samt nya verksamhetsområden kan leda till viss ökad bullerpåverkan. Hur stor påverkan blir beror i slutändan på vilken typ av verksamhet som tillkommer. Påverkan från enskilda störande verksamheter regleras genom miljötillstånd.

Kommunen ställer sig positiva till ett tågstopp i Vittinge, vilket skulle innebära att fler skulle kunna åka kollektivt. Detta innebär minskade personbilstransporter bland annat till Uppsala, vilket verkar positivt för buller – och luftföroreningsnivåerna.

Kommunen ser också positivt på möjligheten till ny järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter då det skapar förutsättningar för hållbara transportlösningar genom att tung trafik flyttas från väg till järnväg. En järnvägsanslutning till exempelvis verksamheterna i Morgongåva skulle medföra positiva effekter på klimatutsläpp, där alla godstransporter till och från Morgongåva idag sker via lastbilar på väg.

Som utgångspunkt vid lokaliseringen av nya bebyggelseområden, har kommunen prioriterat lägen i nära anslutning till kommunikationer, infrastruktur och service, samt en satsning på kollektivtrafik och gång- och cykelstråk. Genom att stärka möjligheterna till att åka kollektivt samt öka möjligheten för att gå eller cykla, kan påverkan från kortare bilresor inom kommunen minskas. Dock beror potentialen av att minska biltrafiken påverkan bland annat på hur transportbehovet, kollektivtrafiken och elektrifieringen av fordonsflottan, samt dess infrastruktur, utvecklas. Hur trafikmängderna kommer att utvecklas fram till år 2040 är inte känt.

I vissa fall utgör kraftledning begränsningar i utbyggnaden av nya bostads- och verksamhetsområden. Påverkan från elektromagnetiska fält kan uppstå från utvecklingen av järnvägen samt nya kraftledningar. Den påverkan som kan uppstå är begränsad till lokal omfattning. Det finns skyddsavstånd för elförande objekt samt elektromagnetiska fält. Kommunen tillämpar råd och riktlinjer av Strålskyddsmyndigheten, Elsäkerhetsverket och Svenska kraftnät, varför ingen påverkan bedöms uppstå från elektromagnetiska fält.

Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet bedöms medföra mer tydlighet vad gäller kommunens inriktning och ställningstagande gällande buller, då det finns ett resonemang kring aspekten i gällande översiktsplan. Ställningstaganden saknas för luftkvalitet.

Nollalternativet bygger på samma struktur som översiktsplaneförslaget. Inget tågstopp föreslås i Vittinge. Inte heller föreslås något industrispår som kopplas till Dalabanan. Vidare *uppmuntrar* nollalternativet i en högre grad än översiktsplanen till bebyggelse på landsbygden, som i förlängningen medför en ökad andel fordonstrafik, och motverkar ett flertal miljömål. Inga principer för lokalisering av bebyggelse på landsbygden föreslås. Nollalternativet pekar ut lokala gång- och cykelstråk, men inte regionala cykelstråk. Nollalternativet bedöms medföra *små till måttliga negativa konsekvenser*.

Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms översiktsplaneförslaget medföra *små till måttliga positiva konsekvenser* för aspekten människors hälsa. Bedömningen baseras främst på att planen bidrar till effektiva transporter på järnväg, stärker möjligheterna att åka kollektivt samt ökar möjligheten för invånare att cykla och gå tryggt och säkert. Nollalternativet bedöms medföra *små till måttliga negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

Inga åtgärder föreslås.

6.8 Risk och säkerhet

Aspekten är avgränsad till att bedöma invånarnas tillgång till en sund och säker fysisk miljö (säkerhet), samt översiktsplanens påverkan på risker kopplade till farligt gods och förorenade områden. Risker i samband med klimatförändringar, ingår under aspekten *Klimatanpassning*.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Enligt Trafikverket bör ny bebyggelse inte tillåtas inom ett område på 30 meter från järnvägen, (räknat från spårmitt på närmaste spår). Verksamhet som inte är störningskänslig och där människor endast tillfälligtvis vistas, till exempel parkering, garage och förråd, kan dock finnas inom 30 meter från spårmitt.

Resultaten från analyser avseende föroreningar i mark jämförs i första hand med Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark (Naturvårdsverket, 2016). I frågor rörande masshantering som avfall jämförs resultaten med de fastställda kriterierna enligt REACH och avfallsförordningen.

Enligt plan- och bygglagen 2 kap 5 § ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering.

Konsekvenser av planförslaget

Planförslaget pekar ut ny bebyggelse i närheten av kommunens primära och sekundära farligt godsleder. Det innebär att fler människor finns inom potentiella olycksområden samtidigt som risken för att en olycka ska inträffa ökar något till följd av ökad trafik. Hur mycket trafikmängderna antas öka framöver framgår inte av översiktsplanen. Det finns dock inget i planförslaget som indikerar att den ökade risken inte skulle gå att hantera på ett lämpligt sätt i den fortsatta och mer detaljerade planeringen. Inom de områden där risker till farligt gods kan medföra negativa konsekvenser bör dessa utredas i kommande detaljplaner för att bedöma huruvida risken kan antas vara acceptabel eller inte.

I översiktsplanen anges att byggnadsfritt avstånd om 30 meter från järnvägen (spårmitt). Vidare anges att intill allmänna statliga vägar ska det så långt som möjligt inte finnas byggnader eller andra anordningar som kan äventyra trafiksäkerheten. Enligt väglagen gäller detta ett område på tolv meter från vägområdet. Länsstyrelsen kan föreskriva att avståndet ökas, dock högst till 50 meter. Avstånden säkerställer god trafiksäkerhet samt medför att risken för att en negativ påverkan uppstår vid en olycka begränsas.

I översiktsplaneförslaget anges att kommunen ska verka för en planfri passage med Dalabanan i Morgongåva för att minska järnvägens barriäreffekter och för ökad trafiksäkerhet. Planfrihet bör på sikt gälla alla passager, men en planfri passage för gående och cyklister i anslutning till stationsområdet bör prioriteras.

Vidare föreslås att korsningen mellan Ramsjövägen och väg 72 ska åtgärdas. I ett första skede bör svängkörfält på väg 72 vid befintlig korsning utföras. Målet på längre sikt bör vara en planfri passage av järnvägen. Översiktsplaneförslaget bedöms medverka till att trafiksäkerheten förbättras.

I planen redovisas kommunens kartlagda föroreningsområden samt inom vilka områden som kommunen idag bedömer omfattas av förorenade områden. Bebyggelse föreslås inom och i närheten av områden som är potentiellt förorenade. I översiktsplanen anges att i samband med ändrad markanvändning ska misstänkta markföroreningar undersökas och vid behov saneras.

I översiktsplanen redovisas även pågående miljöfarliga verksamheter. Kommunen redovisar inriktningen av att behovet av skyddsavstånd runt miljöfarliga verksamheter måste tillgodoses vid exploateringar, samt att Heby kommun ska sträva efter att miljöfarliga verksamheter lokaliseras så långt från allmänheten som möjligt. Inriktningen visar att kommunen värnar om invånarnas säkerhet och hälsa, samt även vill tillgodose verksamheternas behov. Den negativa påverkan bedöms som begränsad. Inriktningen bör dock formuleras som ett konkret ställningstagande.

I översiktsplaneförslaget anges att kommunen vill bygga ut både regionala och lokala gång- och cykelstråk. Formella ställningstaganden som anges i översiktsplanen är att säkra gång- och cykelstråk till förskolor, skolor, vårdcentraler, sport- och fritidsanläggningar och liknande målpunkter ska prioriteras. Ställningstagandet är positivt, och visar kommunens goda ambitioner av att skapa en tillfredställande trafiksäkerhet.

Vidare anges att det lokala cykelstråket successivt behöver byggas ut, vilket är en mycket god ambition. Översiktsplanen pekar ut planerade gång- och cykelstråk på markanvändningskartan, vilket ger ett bra planeringsunderlag inför kommande detaljplaner samt ger ett bra perspektiv hur kommunen förhåller sig till hela resanperspektivet.

Söder om utbyggnadsområdet MB3, Ramsjöhöjden ligger Morgongåva avloppsreningsverk. I översiktsplanen är en hänsynszon om 300 meter utpekad runt reningsverket, varför inga negativa konsekvenser bedöms uppstå.

Konsekvenser av nollalternativet

De ställningstaganden och resonemang som anges i nollalternativet gällande farligt gods och markföroreningar bedöms vara något tydligare än i översiktsplaneförslaget.

I nollalternativet har en analys genomförts gällande kompletteringar av gång- och cykelstråk samt pekat ut dessa på karta. I resonemanget har kommunen analyserat viktiga målpunkter och samband. I nollalternativet pekas inte någon passage ut över Dalabanan i Vittinge. Inte heller föreslås att korsningen mellan Ramsjövägen och väg 72 i Morgongåva ska åtgärdas.

Nollalternativet bedöms medföra *små positiva konsekvenser*.

Sammanfattande bedömning

Planförslaget samt nollalternativet uppmärksammar riskerna vad gäller farligt gods samt förorenad mark. Det finns dock inget i planförslaget som indikerar på att den ökade risken inte skulle gå att hantera på ett lämpligt sätt i den fortsatta och mer detaljerade planeringen. Vidare anger översiktsplanen att kommunen ska verka för att bygga ut både de regionala och lokala gång- och cykelstråken i kommunen, vilket är ett led i att skapa tillfredställande trafiksäkerhet. Nya lokala gång- och cykelstråk redovisas på markanvändningskartan och ger ett bra planeringsunderlag samt tydliggör kommunens ambitioner avseende hela resan-perspektivet.

Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra *måttliga positiva konsekvenser*. Graden av konsekvens kan öka om nedanstående förslag till åtgärder arbetas in i översiktsplanen. Nollalternativet bedöms medföra *små positiva konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

Inga åtgärder föreslås.

6.9 Klimatanpassning

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan från klimatet utifrån risker av ras och skred, översvämningar samt värmebölja.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Sverige har tagit fram en nationell strategi för klimatanpassning (prop. 2017/18:163) som syftar till att förbättra kommunernas förberedelser för ett förändrat klimat. Propositionen medför krav på att kommunerna i översiktsplanen ska *”ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra”* (Regeringen, 2017).

Enligt plan- och bygglagen 2 kap 5 § ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering. All planläggning ska även ta hänsyn till klimataspekter, där klimatanpassning ingår.

Konsekvenser av planförslaget

Översiktsplaneförslaget avser att anpassa Heby kommun till ett framtida klimat som är varmare, blötare och torrare. Länsstyrelsen i Uppsala län har tagit fram en lågpunktskartering som ger en god indikation på vart vatten ansamlas vid kraftig nederbörd. Heby kommun har använt lågpunktskarteringen som underlag när utbyggnadsområdena har tagits fram, vilket medför att riskerna från översvämningar, sked, ras och erosion begränsas.

Efter översvämningarna som drabbade kommunen september år 2023, har en plan tagits fram för att hantera skyfall och höga flöden⁸. I planen ingår en omfattande riskanalys för kommunens samtliga tätorter. För att utreda översvämningensriskerna och minska sårbarheten har kommunen analyserat befintliga karteringar och genomfört även översvämningsskarteringar för de drabbade vattendragen i tätorterna Heby och Östervåla. Planen bidrar till att kommunen är medveten om riskerna från klimatförändringarna och den fysiska planeringen kan anpassas så att riskerna blir acceptabla.

I samtliga tätorter utom Tärnsjö finns fördröjningsytor för vatten säkerställda. Dessa ytor har tagits fram med hjälp av Länsstyrelsens lågpunktskartering samt kännedom om platser där det tidigare varit gammal torvmark samt våtmarker. Kommunen har även studerat strategiska områden uppströms i vattendrag där det varit lämpligt att samla större mängder vatten såsom exempelvis översvämningssytor på jordbruksmark eller ytor lämpliga för fördröjande åtgärder. Gällande Tärnsjö har inga behov av fördröjningsytor identifierats i översiktsplanen eftersom tätorten är lokaliserad på en rullstensås. Säkerställandet av fördröjningsytor minskar riskerna för översvämningar betydligt och markreserver finns att tillgå för att avhjälpa riskerna. Stora positiva effekter bedöms uppstå.

I översiktsplaneförslaget redovisas tydligt vilka föreslagna utbyggnadsområden som ligger inom riskområdena för ras, skred, erosion samt översvämning. Detta gör att problematiken lyfts i ett tidigt skede, och det finns goda möjligheter till att begränsa riskerna. I översiktsplanen anges att det inom ramen för en detaljplaneprocess ska utredas för att marken är lämplig för bebyggelse utifrån perspektivet ras, skred och översvämningssperspektiv. Denna lämplighetsbedömning bör göras i översiktsplaneskedet, och åtgärder behöver redovisas för att säkerställa att riskerna är på en acceptabel nivå. Vidare lyfter planen ett antal ställningstaganden gällande risker för ras skred och erosion, samt att ny bostadsbebyggelse bör undvikas i områden med dokumenterad hög instabilitet, såvida inte lämpliga tekniska skyddsåtgärder kan vidtas.

Översiktsplanen redovisar ett antal sjöar och vattendrag som utgör blåstruktur, samt ett avsnitt om grönstruktur. De blå-gröna strukturerna finns utpekade på översiktsplanens markanvändningskartor över orterna. Ställningstaganden som bidrar till att främja strukturerna finns redovisade, vilket bidrar till positiva effekter bland annat för ett flertal ekosystemtjänster inom kategorin reglerande tjänster, som handlar om ekosystemens förmåga till luftrening, pollinering, förbättring av lokalklimat och skydd mot extremväder.

Kommunen berörs bland annat av det stora våtmarkskomplexet nedre Dalävsområdet, som också utgör Ramsar-område. Våtmarker är bland de mest artrika miljöerna och spelar en nyckelroll i ekosystemet. Höga flöden och översvämningar kan dämpas genom att våtmarkerna har en vattenhushållande och flödesreglerande funktion.

---

⁸ Plan för skyfall och höga flöden. Antagen 23 januari 2025.

Alla kommuner i Sverige behöver hjälpa till med att återskapa stora ytor våtmark för att klara flera miljö- och klimatutmaningar, och i rapporten *Grön infrastruktur i Uppsala län (Länsstyrelsen i Uppsala 2019)*, anges att lämpliga områden för restaurering och nyanläggande av våtmarker i länet bör identifieras. I dagsläget saknas riktlinjer eller ställningstaganden som är kopplade till nedre Dalävsområdet samt hur kommunen avser att arbeta med våtmarker.

Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet hanterar klimatanpassningsfrågor relativt begränsat. Den översvämningskartering som nollalternativet anger omfattar inte alla kommunens tätorter. Det går inte att utläsa om lokaliseringen av utbyggnadsområdena har tagit hänsyn till områden som har risk för att översvämmas. De ställningstaganden som anges är generella och på en övergripande nivå. Översiktsplanen hanterar inte värmebölja.

Nollalternativet medför att det finns en viss risk för att klimatrelaterade risker uppkommer. *Små till måttliga negativa konsekvenser* bedöms uppstå.

Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms Heby kommun ha en medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till klimatförändringarna, allra helst risken för översvämningsar. Ambitionsnivån är god, men avsaknaden av hur kommunen har tänkt hantera de översvämningsar som de har drabbats av bidrar till att graden av positiva konsekvenser begränsas. Sammanfattningsvis bedöms översiktsplaneförslaget medföra *måttliga positiva konsekvenser*.

Nollalternativet medför att det finns en viss risk för att klimatrelaterade risker uppkommer. *Måttliga negativa konsekvenser* bedöms uppstå.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Översiktsplanen bör kompletteras med riktlinjer eller ställningstaganden som är kopplade till våtmarker samt hur kommunen avser att arbeta med våtmarker.

6.10 Klimatpåverkan

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens möjligheter till ett klimatsmart resande, tillgång på förnyelsebar energi samt möjligheten att utveckla denna.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Klimatlagen trädde i kraft i svensk lag 1 januari år 2018. Den binder regeringen vid att föra en politik för att Sveriges nettoutsläpp av växthusgaser senast år 2045 ska vara noll. Heby kommun har en energiplan med klimatbilaga som antogs år 2012. För närvarande pågår det arbete med att ta fram en ny energi- och klimatplan.

Konsekvenser av planförslaget

Energianvändningen i Sverige har minskat något under de senaste åren. Naturvårdsverket konstaterar dock i uppföljningen av det nationella miljömålet *Begränsad klimatpåverkan* att målet inte kommer att nås med befintliga och beslutade styrmedel. Halterna av växthusgaser i atmosfären ökar. För att hålla den globala temperaturökningen så långt under två grader som möjligt och minska risken för farlig klimatpåverkan behöver de globala utsläppen på sikt nå ned kring noll. För att klara denna stora omställning krävs både samhällsförändringar och teknikutveckling.

I Sverige fortsätter de klimatpåverkande utsläppen att minska. Däremot är utsläppen som svensk konsumtion orsakar i Sverige och andra länder totalt sett oförändrade. En av de största utmaningarna står transporter för. Under de senaste åren har utsläppen från vägtrafik enligt Naturvårdsverket minskat något (www.naturvardsverket.se). Effektivare fordon och framför allt en ökad användning av biodrivmedel är de viktigaste förklaringarna. För att skapa en fossiloberoende fordonsflotta år 2030 behöver dock styrmedel och åtgärder skärpas.

Översiktsplaneförslaget bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen främst ska vara knuten till befintliga tätorter. I översiktsplaneförslaget är föreslagna utbyggnadsområden för bostäder, verksamheter etcetera lokaliserade centralt, samt längs kollektivtrafikens stråk, vilket ger goda förutsättningar för en lättillgänglig och effektiv kollektivtrafik och förutsättningar att begränsa utsläpp av växthusgaser. Även en utveckling mot en blandning av funktioner så som service, arbetsplatser och bostäder i de olika områdena innebär att förutsättningar skapas för att vardagliga ärenden kan utföras till fots eller med cykel. Inriktningen bedöms vara i linje med det nationella målet om noll nettoutsläpp av växthusgaser till år 2045, samt är i linje med kommunens remissversion av *Energi – och klimatplan*.

Heby kommuns läge i förhållande till bland annat Uppsala, Sala och Västerås innebär att kommunen är attraktiv som bostadskommun för personer som arbetar i dessa orter. Närheten innebär dock att kollektivtrafiken upplever en konkurrens från bilen. En utökning av kapaciteten på Dalabanan öppnar bland annat upp för möjligheter till fler avgångar per dygn och en bättre tidtabellsläggning, vilket verkar i positiv riktning för att fler ska åka kollektivt.

Idag passerar Dalabanan genom Vittinge, men orten är idag den enda av kommunens tätorter längs med Dalabanan som saknar station och tågstopp. Mot bakgrund av kapacitetshöjningarna på Dalabanan föreslår översiktsplanen ett tågstopp i Vittinge. Ett tågstopp skulle innebära att fler skulle kunna åka kollektivt, och ortens potential med närheten till Uppsala samt som en fullt integrerad del av kommunens södra stråk (Heby-Vittinge-Morgongåva) skulle öka. Positiva effekter bedöms uppstå.

Förutom ny bebyggelse föreslår kommunen att tätorterna utvecklas med nya gång- och cykelstråk. Förutom mindre lokala gång- och cykelstråk i orterna, föreslås även att cykelstråken längs med väg 72 och väg 272 byggs ut. Målet är att tillskapa ett cykelstråk på sträckorna (Sala-) Heby-Morgongåva-Vittinge respektive Östervåla-Harbo.

De regionala stråken ska sedan kopplas ihop med de lokala gång- och cykelstråken. Det utvecklade gång- och cykelstråket inom kommunen bedöms bidra till att minska de biltransporter som är kortare än cirka tre kilometer. För de resor som är mer än tre kilometer, bedöms bilen fortsatt vara det dominerande färdmedlet.

I översiktsplaneförslaget föreslås ett antal verksamhetsområden som alstrar tung trafik. Detta medför en ökning av transporter, samt ökade luftutsläpp. Trafikverket planerar för en kapacitetshöjning av Dalabanan, som berör kommunen. I översiktsplanen anges att kommunen ser positivt på möjligheten till ny järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter då det skapar förutsättningar för hållbara transportlösningar. En järnvägsanslutning till exempelvis verksamheterna i Morgongåva skulle medföra positiva effekter på klimatutsläpp, där alla godstransporter till och från Morgongåva idag sker via lastbilar på väg. I översiktsplanen finns inget reserat angivet för ett eventuellt industrispår. Det vore önskvärt att kommunen pekar ut ett reserat för att undvika eventuella konflikter i den framtida planeringen, som kan förhindra möjligheten att uppföra en järnvägsanslutning från Dalabanan.

En stor del (ca tre fjärdedelar) av kommunens geografiska yta omfattas av begränsningar av höga objekt från omgivande civila och militära flygplatser, vilket skapar betydande begränsningar i möjligheten att uppföra storskalig vindkraft i kommunen. I kommunens nya Energi- och klimatplan (remissversion 2024-09-09) anges att energi användningen för kommungeografin ska minska med 11,7 % år 2030 samt att inom kommunen ska självförsörjningsgraden av energi öka. I översiktsplanen anges inte hur kommunen konkret avser att uppfylla målet. Goda möjligheter finns att kommunen kan satsa på större solcellsanläggningar, som kan kombineras med livsmedelsproduktion eller större de utpekade fördröjningsytorna, då Heby kommun utgör en landsbygdskommun som har stora arealer jordbruk.

Utbyggnad av infrastruktur och bebyggelse bidrar även till klimatpåverkan under byggskedet, exempelvis vid framställning av material och transporter från och till bygget. Översiktsplanen anger inriktningen att projekt som använder ett livscykelperspektiv bör prioriteras. Klimatneutralt byggande, egenproducerad el, ökad resurseffektivitet och mer klimatsmarta materialval så som byggnation i trä samt byggnation med återbrukade produkter och återvunnet material nämns som exempel. Att använda livscykelperspektiv vid uppförandet av nya byggnader är dock ett lagkrav sedan 1 januari år 2022 i och med det nya kravet på klimatdeklaration vid uppförandet av byggnader.

Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet bygger på samma struktur som översiktsplaneförslaget, det vill säga att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen främst ska vara knuten till befintliga tätorter. I nollalternativet föreslås inget tågstopp i Vittinge. Inte heller föreslås något industrispår som kopplas till Dalabanan.

Vidare uppmantrar nollalternativet till bebyggelse på landsbygden, som i förlängningen medför en ökad andel fordonstrafik, och motverkar ett flertal miljömål. Nollalternativet pekar ut lokala gång- och cykelstråk, men inte regionala cykelstråk. Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser* för aspekten.

Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis eftersträvar översiktsplanen ett minskat transportbehov genom att föreslagna utbyggnadsområden för bostäder och verksamheter är lokaliserade centralt, samt längs kollektivtrafikens stråk. Detta ger goda förutsättningar för en lättillgänglig och effektiv kollektivtrafik och förutsättningar att begränsa utsläpp av växthusgaser.

Översiktsplanen föreskriver också en utbyggnad av gång- och cykelstråk, samt en utveckling av järnvägen för både person- och godstrafik.

Det är dock i dagsläget svårt att veta digniteten av det generella och kommande transportbehovet, då kommunen är en landsbygdskommun, och då tätorterna är spridda i kommunen. Trots att kommunen i översiktsplanen föreskriver goda möjligheter att åka kollektivt, samt en god utveckling av gång- och cykelstråken, bedöms bilen fortsatt vara det dominerande färdmedlet för de resor som är mer än tre kilometer.

Översiktsplanens ställningstaganden hur kommunen avser arbeta med förnybar energi, bör konkretiseras. Då stora områden inom kommunen inte är lämpliga för vindkraft, vore det lämpligt att det anges områden för etablering av större solcellsanläggningar, vilka kan samverka med livsmedelsproduktion.

Översiktsplanen bedöms medföra *små positiva konsekvenser* för klimatpåverkan.

Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

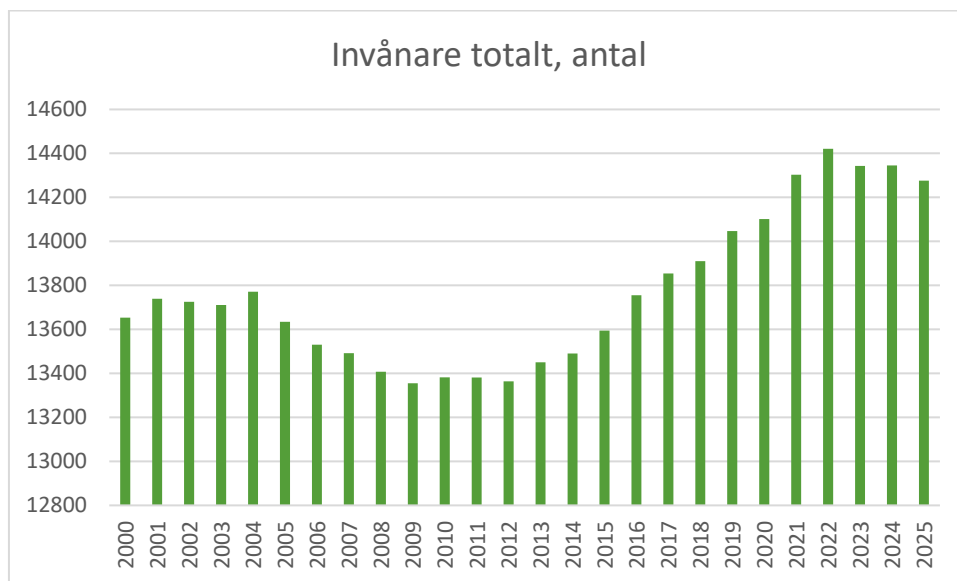
- Översiktsplanen bör kompletteras med ett reservat för järnvägsanslutning.
- Kommunen bör konkretisera arbetet med hur de avser att arbeta med förnybar energi i kommunen.

7 KONSEKVENSER FÖR SOCIAL HÅLLBARHET

7.1 Förutsättningar social hållbarhet

I Heby kommun ingår tätorterna Heby, Östervåla, Morgongåva, Tärnsjö, Vittinge och Harbo samt småorterna Runhällen, Huddunge, Haga och Vansjö. Kommunens struktur med sex relativt jämnstora tätorter är karaktäristisk. Man kan se en uppdelning av kommunen i en nordlig och en sydlig del där den nordliga kommundelen omfattar tätorterna Harbo, Östervåla och Tärnsjö och där den sydliga kommundelen omfattar tätorterna Vittinge, Morgongåva och Heby. Sammantaget så framstår Heby kommun som en kommun med en utpräglad decentraliserad samhällsstruktur.

Kommunen hade i december år 2025 cirka 14 300 invånare varav cirka 60 % bor i tätorter och cirka 40 % bor på landsbygden. Kommunen har sedan år 2013 fram till år 2025 haft en årlig positiv befolkningsutveckling med undantag av år 2023 och år 2025 då kommunen hade en årlig befolkningsminskning. Kommunen har sedan år 2013 ökat med cirka 800 personer.

Figur 7. Befolkningsutveckling i Heby kommun år 2000–2025.

Heby kommun har en omfattande arbetspendling där cirka 50 procent av kommunens sysselsatta människor i åldern 15–74 år pendlar ut ur kommunen på dagarna. Cirka hälften av alla jobb i Heby kommun innehas av personer som pendlar in till kommunen. I kommunen finns det i dagsläget cirka 6 900 bostäder. Av dessa utgör småhus den största andelen med cirka 5000 bostäder där cirka 450 utgörs av hyres- och bostadsrätter. Bostäderna i flerbostadshus uppgår till cirka 1 550, där cirka 1100 utgörs av hyresrätter och cirka 455 av bostadsrätter.

Heby kommun har ett strategiskt läge med goda kommunikationsmöjligheter till främst Uppsala, Sala, Västerås och Enköping. Kommunens norra grannkommuner Gävle och Sandviken nås via väg 56 och 272. Genom kommunen går järnvägen Dalabanan, riksvägarna 56 och 72 samt länsväg 272.

Viss service är koncentrerad till en eller några av kommunens orter, medan förskolor och lågstadieskolor finns i samtliga. Mellan- och högstadieskolor är däremot endast placerade i vissa orter. Heby kommuns bebyggelsestruktur med ett sex tätorter skapar ett antal planeringsmässiga utmaningar. Ett exempel på en sådan är den relativt utspridda servicen med ett flertal mindre enheter i stället för ett färre antal större enheter. Även den kommersiella servicen påverkas av kommunens bebyggelsestruktur i och med att kundunderlaget blir mindre per ort.

7.2 Tillit och trygghet

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på invånarnas känslor av att vara sedd och känna säkerhet (tillit och trygghet), invånarnas tillgång till en sund och säker fysisk miljö (säkerhet) samt möjligheten till en robust försörjning av livsmedel och energi under en kris eller höjd beredskap.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Att känna sig trygg i sitt närområde eller när man rör sig i olika delar av kommunen är en viktig förutsättning för att nå ett välbefinnande. Trygghet är en individuell upplevelse som kan påverkas av en mängd olika aspekter. En mycket vid definition av ordet trygghet är individens upplevelse av sin egen säkerhet. Trygghet är med andra ord ett subjektivt begrepp som är beroende av individens uppfattning och världsbild. Några faktorer i den omgivande miljön som påverkar vår trygghet, och som översiktsplanering har goda möjligheter att påverka, är exempelvis utformning av den fysiska miljön. Bland trygghetsfrämjande fysiska åtgärder återfinns till exempel att ett område har en god orienterbarhet och trivsamt. För barn och unga går orienterbarheten hand i hand med tillgänglighet och trygghet. Tydliga kännetecken som barn kan avläsa i sin närmiljö minskar känslan av otrygghet då deras orienterbarhet förbättras. Detta bidrar till att barn vågar, och kan, röra sig mer självständigt, vilket ökar tillgängligheten till olika platser och aktiviteter. Detta leder fortsättningsvis till att barnen upplever att de har kontroll och ökar på så sätt deras självkänsla.

Som grund för bedömningen av *Tillit och trygghet* inkluderas bland annat aspekter som hur planen behandlar perspektivet trygghet genom till exempel om särskilt otrygga platser har identifierats och hur de i så fall bemöts i planen gällande förslag på åtgärder.

Konsekvenser av planförslaget

Huvuddraget i kommunens utvecklingsinriktning är att kommunen ska växa hållbart på ett sätt som innebär att alla invånare ges möjlighet till ett gott liv med närhet, trygghet och livskvalitet. I översiktsplanen anges att kommunen ska samverka med övriga aktörer för att öka tryggheten i det offentliga rummet, vilket är ett positivt ställningstagande.

Detta görs också till vissa delar idag genom trygghetsvandringar, där kommunala tjänstepersoner och polisen tillsammans genomför vandringar med lokalbor för att identifiera otrygga platser samt diskutera trygghetsfrämjande och brottsförebyggande åtgärder.

Heby kommun har en antagna *Riktlinjer för park- och gatubelysning (Heby FS 2022:07)*. I denna anges riktlinjer både för gatubelysning, samt belysning i park och tätortsmiljöer. Denna är ett led i att skapa trygghet i vissa miljöer.

I översiktsplaneförslaget anges trafiksäkerhetshöjande åtgärder, såsom att kommunen ska verka för en planfri passage med Dalabanan i Vittinge, utbyggnad av regionala och lokala gång- och cykelstråk samt öka trafiksäkerheten i korsningen mellan Ramsjövägen och väg 72 i Morgongåva. Formella ställningstaganden som anges i översiktsplanen är att säkra gång- och cykelstråk till förskolor, skolor, vårdcentraler, sport- och fritidsanläggningar och liknande målpunkter ska prioriteras. Översiktsplanen bidrar till att öka trafiksäkerheten i kommunen, vilket ger positiva effekter.

Heby kommun har antagna *Riktlinjer för kommunala lekplatser och naturliga lekmiljöer (HebyFS 2019:30)*. Riktlinjerna ska användas för att säkerställa barn och ungas plats i det offentliga rummet. I denna anges att kommunens ambition är att barn och unga tryggt och säkert själva ska kunna ta sig till lekplatsen eller lekmiljön. Det är därför viktigt att dessa platser inte är lokaliserade i anslutning till större vägar med tyngre trafik utan att det i stället går att transportera sig via separerade gång- och cykelstråk. Ambitionen är positiv, och riktlinjerna bör arbetas in i översiktsplaneförslaget.

Vad gäller möjligheten till en robust försörjning av livsmedel och energi under en kris eller höjd beredskap, bedöms detta vara kopplat till framför allt jordbruk, då framför allt spannmålsproduktionen kan vara ett sätt att säkra mat för befolkningen i händelse av krig eller kris. Ett flertal av föreslagna utbyggnadsområden medför att mark som idag används som jordbruk, betesmark eller skogsmark tas i anspråk för bland annat blandad bebyggelse och industri. I kommunen finns dock stora arealer av jordbruksmark som inte påverkas av det nu aktuella förslaget, varför möjligheten till försörjning av livsmedel vid en kris bedöms som fortsatt god. Kommunens bebyggelsestruktur med sex relativt jämnstora tätorter och med mindre enheter är också en fördel ur krisberedskapsperspektiv.

Heby kommun har redan idag en hög andel installerad soleffekt per person och kommunen ser generellt positivt på ytterligare utbyggnad av anläggningar för solenergi. Goda möjligheter finns att kommunen kan satsa på större solcellsanläggningar, som kan kombineras med livsmedelsproduktion eller större de utpekade fördröjningsytorna, då Heby kommun utgör en landsbygdskommun som har stora arealer jordbruk. Översiktsplanen bör peka ut möjliga områden för storskalig solenergi i översiktsplanen. Möjligheten till försörjning av energi under en kris bedöms vara relativt god om ytterligare solcellsanläggningar byggs ut i kommunen.

Konsekvenser av nollalternativet

Trygghet och tillit behandlas inte i nollalternativet. Nollalternativet saknar resonemang kring och motivering till när jordbruksmark kan tas i anspråk, vilket medför att riktlinjerna och styrningen för kommande detaljplanering är vaga, jämfört med översiktsplaneförslaget. Solcellsanläggningar behandlas inte i nollalternativet. Sammanfattningsvis bedöms nollalternativet medföra *små negativa konsekvenser*.

Sammanfattande bedömning

Överlag är känner sig Heby kommuns invånare trygga i sin kommun. Heby kommun är en liten kommun av en lantlig karaktär, och är långt ifrån en storstad. Kommunen har dock ett antal riktlinjer som de arbetar efter för att skapa trygghet i otrygga miljöer.

Kommunen bedöms medverka till att trafiksäkerheten inom kommunen ökar, samt har en god möjlighet till försörjning av livsmedel och energi under en kris eller höjd beredskap. Sammanfattningsvis bedöms översiktsplanen medföra *måttliga positiva konsekvenser*. Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Riktlinjer och ställningstaganden från *Riktlinjer för park- och gatubelysning (Heby FS 2022:07)* bör arbetas in i översiktsplaneförslaget.
- Riktlinjer och ställningstaganden från *Riktlinjer för kommunala lekplatser och naturliga lekmiljöer (HebyFS 2019:30)* bör arbetas in i översiktsplaneförslaget.
- Översiktsplanen bör peka ut möjliga områden för storskalig solenergi i översiktsplanen.

7.3 God boendemiljö och livskvalité

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på invånarnas möjlighet att få tillgång till en bostad som passar ens behov och den enskildes sociala situation (ett varierat utbud av bostadsformer), invånarnas möjlighet till en aktiv och meningsfull fritid och möjlighet till social gemenskap, invånarnas tillgänglighet till och från bostaden och till vardagliga målpunkter samt invånarnas tillgänglighet till bostadsnära grönområden för rekreation, lek- och mötesplatser.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

En god boendemiljö och livskvalité omfattar bostaden och andra funktioner kopplade till boendet såsom bostadsnära natur och trivsselfaktorer. Att ha god boendestandard och en bostad som passar ens behov är grundläggande för den enskildes sociala situation och avgörande för hur livet kan fungera. Viktigt för en god boendemiljö är ett varierat utbud av bostadstyper och upplåtelseformer. Detta innebär valfrihet utifrån individens förutsättningar och underlättar mångfald och kvarboende.

Tillgängligheten till och från bostaden är central; det ska vara möjligt för alla målgrupper att på ett enkelt och säkert sätt ta del av service, nöjen och viktiga målpunkter i vardagen.

En god boendemiljö inkluderar även grönområden för rekreation, lek- och mötesplatser och har stor betydelse för människors hälsa och välbefinnande. En god boendemiljö ska också bidra till att knyta an och känna samhörighet med sitt område.

Boverket har tagit fram allmänna råd, *Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet*, för att det ska finnas tillräckligt stora friytor som är lämplig för lek och utevistelse. De betonar betydelsen av en tillräckligt stor utemiljö med genomtänkt utformning för att främja barn och ungas utveckling, lärande och hälsa. En utemiljö där det ska finnas plats för lek, sport och aktiviteter, men även för samtal, enskildhet och stillhet.

Konsekvenser av planförslaget

Ingen av kommunens sex tätorter har de förutsättningar som behövs för att kunna utvecklas till en för hela kommunen gemensam och funktionell centralort. Därför behöver kommunen stärka ett sydligt och ett nordligt stråk, där Heby och Östervåla utgör huvudorten i respektive stråk. En utveckling med två stråk innebär att kommunal service och administration samordnas till Heby och Östervåla, och medför att samtliga invånare i kommunen erhåller god tillgänglighet till kommunal och offentlig service, oavsett om man bor i de norra eller de södra delarna av kommunen. Dock kommer övriga tätorter samt landsbygden att till viss del vara beroende av den service som finns i Heby och Östervåla.

Översiktsplanens utvecklingsinriktning är att en blandning av olika former av boende, med avseende på bostadstyper, storlekar och upplåtelseformer, eftersträvas i kommunens olika tätorter. Detta medför att förutsättningar skapas för att bo i orten under livets olika skeden och ökar möjligheten för möten mellan människor i olika åldrar och olika bakgrund. Inriktningen bedöms som positiv för aspekten.

Vidare anges att kommunen ska ta fram en handlingsplan för bostadsförsörjningen, detta är positivt då kommunens nuvarande bostadsförsörjningsprogram inte sträcker sig över kommande planperiod. Det hade dock varit önskvärt att handlingsplanen togs fram som underlag till översiktsplaneförslaget för att kunna koppla kommunens behov till den övergripande planeringen. Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande i arbetet med översiktsplanen när det gäller att främja bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet. Risk kan finnas att översiktsplanen inte tar höjd för varken den typ av bostäder som behövs, eller det antal som efterfrågas.

Som utgångspunkt vid lokaliseringen av nya bebyggelseområden samt verksamhetsområden, har kommunen prioriterat lägen i nära anslutning till kommunikationer, infrastruktur och service, samt en satsning på kollektivtrafik och gång- och cykelstråk. Genom att stärka möjligheterna till att åka kollektivt samt öka möjligheten för att gå eller cykla, ökar tillgängligheten i vardagen till olika målpunkter såsom skola, fritidsaktiviteter, arbete etcetera. Inriktningen är positiv eftersom satsningar på att stärka cykeltrafiken är ett led i att skapa ett hållbart vardagsliv, samt ökar tillgången till rekreationsområden samt idrottsanläggningar för alla.

Utbyggnaden av bostäder i kommunen är främst lokaliserad till tätorterna, samt till viss del inom kommunens småorter. Genom att stärka samtliga kommunens orter med bostäder ökar den geografiska spridningen på utbudet, vilket är positivt då valmöjligheterna för boende ökar. Med översiktsplaneförslagets inriktning finns således utrymme för utveckling av olika typer av bostäder i olika lägen, vilket ökar möjligheterna till att olika grupper av människor, eller hushållstyper med olika behov, kan hitta sin plats i Heby kommun framgent. Detta gäller i synnerhet de äldre, då Heby kommun har, liksom i Sverige generellt, en åldrande befolkning.

En äldre befolkning ställer krav på bostäders tillgänglighet, och behovet av vård- och omsorgsboenden ökar. Översiktsplanens inriktning att skapa förutsättningar för äldre att kunna bo kvar i sitt hem så länge som möjligt bedöms som positivt för den sociala dimensionen. Om äldre personer bor i bostäder som är anpassade efter sina fysiska såväl som sociala behov är sannolikheten större för att de får bättre livskvalitet, upprätthåller sitt oberoende och därmed behöver mindre stöd för att klara vardagen. De kan då bo kvar längre i bostäder med inget eller mindre omfattande stöd. Att låta äldre bo kvar hemma i anpassade bostäder, bidrar också positivt för den ekonomiska dimensionen. Det är svårt för en liten kommun att finansiera en växande efterfrågan på vård och omsorg, och detta är ett sätt att kunna möta efterfrågan. Å andra sidan begränsas cirkulationen av befintliga bostäder genom att fler personer ska vårdas i hemmet, vilket ställer högre krav på att kommunen bygger en högre andel småhusbebyggelse. I översiktsplaneförslaget framgår det inte vilken typ av bostadsbebyggelse som utbyggnadsområdena kommer innehålla, och inte heller om det finns någon typ av bostäder som bör prioriteras. Det är därmed svårt att bedöma huruvida utvecklingen av bostadsbeståndet kommer att möta både det nutida och framtida behovet.

Översiktsplanen anger att vid nybyggnation av vård- och omsorgsboenden ska faktorer som bland annat tillgänglighet och trygghet beaktas. Närhet till grönområden i form av parker eller naturområden och/eller möjlighet att skapa gröna gårdar med plats för socialt umgänge är också viktiga aspekter, vilket skapar en god boendemiljö och livskvalité.

I översiktsplaneförslaget pekas inte några nya områden ut för handel, utan i stället avser kommunen att säkerställa att den befintliga handeln utvecklas. Det innebär att det finns goda möjligheter att behålla befintliga butiker i centrala lägen, samt möjliggör förutsättningar för att skapa privat service i form av butiker. Att behålla och utveckla befintliga handelsplatser och deras karaktärer stödjer levande orter med ett större utbud av oberoende butiker, caféer och restauranger, vilket stödjer en tillgänglig och levande kommun. Ökad service och handel leder till fler möten mellan människor och skapar en social sammanhållning.

Översiktsplanen anger ställningstagandet att behovet av förskola och skola ska beaktas vid planering av större bostadsområden. Att lokalisera förskolor och skola på ett sådant sätt att upptagningsområdet sannolikt innefattar både nya och befintliga bostäder, skapar förutsättningar för möten mellan människor och bedöms positivt för den sociala sammanhållningen och integration.

Vidare anger översiktsplanen också att i takt med en ökande befolkning behöver behovet av utbyggnad alternativt nybyggnation av anläggningar för idrotts- och motionsaktiviteter bevakas, vilket bedöms bidra till att binda samman kommunens olika orter och skapa förutsättningar för möten och aktiviteter.

Parker och gröna rum utgör en viktig del i den sociala infrastrukturen i form av mötesplatser som kan programmeras på olika sätt för att främja möten. Översiktsplanens ställningstagande att det i alla kommunens tätorter ska finnas en grön mötesplats, bidrar till livskvalité och god boendemiljö.

Heby kommun har goda förutsättningar för rekreation och friluftsliv, och flera anläggningar finns för idrotts- och motionsaktiviteter, friluftsliv och rekreation. I översiktsplanen anges ett flertal översiktliga ställningstaganden för rekreation och friluftsliv, vilket visar på en ambitiös inställning som främjar människors hälsa och välmående, och bidrar till mötesplatser och social samvaro.

I översiktsplaneförslagen redovisas större grönområden i tätorterna, som avses bevaras samt grön-blå stråk. Detta ger invånarna god tillgänglighet till närrekreationsområden och är i linje med planens ställningstaganden att tätortsnära natur och grönytor ska finnas som är tillgängliga för alla. Översiktsplanen bör dock kompletteras med mer konkreta ställningstaganden. Principen 3-30-300⁹ kan vara vägledande för att kunna skapa en hållbar grönstruktur inom tätorter.

Konsekvenser av nollalternativet

Överlag görs samma bedömning som för nollalternativet som för planförslaget. *Små positiva konsekvenser* bedöms uppstå.

Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis bedöms översiktsplaneförslaget medföra *små positiva konsekvenser*. Bedömningen grundar sig på att kommunen vill utveckla det lokala och regionala gång- och cykelstråk samt utveckla service och handel i tätorterna. Ett flertal andra ställningstaganden i översiktsplanen bidrar till att verka för att invånarna har god tillgång till närrekreationsområden, lekplatser och grönområden.

Nollalternativet bedöms medföra *små positiva konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Komplettera översiktsplaneförslaget med vilken typ av bostäder som avses inom de föreslagna planområdena för bostäder.
- Kommunen bör redovisa prioriteringsordning eller strategi kring utvecklingen av bostäder.
- Den grönstrukturplan som kommunen anges ska tas fram, bör med fördel utgöra ett tematiskt tillägg till översiktsplanen för att koppla samman strategierna.

---

⁹ <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/samhallsplanering/gronplanering/>

- Översiktsplanen bör kompletteras med en analys av var och i vilken prioriteringsordning som de lokala gång- och cykelstråken behöver byggas ut.
- Konkretisera utifrån med vilka principer som kommunen avser att arbeta med grönstruktur.

7.4 Möjligheter till utbildning och försörjning

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på utbudet för invånarna av utbildningar och arbetsplatser samt invånarnas tillgänglighet till utbildning och arbetsplatser (goda kommunikationer).

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Utbildning, arbete och försörjning är grundläggande förutsättningar för människans livskvalitet samt för möjligheten att vara delaktig i och integreras i samhället. En avgörande social faktor är variationen på utbudet av utbildning och arbetsplatser. Goda kommunikationer och bra resvägar är nödvändigt för möjlighet till sysselsättning och för att enkelt kunna ta sig till och från arbete och utbildning. För att det ska vara möjligt för alla att förflytta sig är det viktigt att det finns resvägar som passar alla målgruppers behov och som är tillgängliga för personer med olika former av funktionsnedsättning. Barn och unga ska helst kunna ta sig till skolan på egen hand och resvägen till skolan ska därför vara tillgänglig. Även skolan i sig ska uppfylla höga krav på funktion för att möta barnens behov.

Konsekvenser av planförslaget

Heby kommuns vision *Det goda livet* uttrycker att det lokala näringslivet ska utvecklas, vilket också genererar fler arbetsplatser i kommunen. Kommunen blir idag alltmer integrerat i *Arbetsmarknadsregion Stockholm* samt har en stark pendlingsrelation till *Arbetsmarknadsregion Västerås*. Trots det är kommunens främsta bidrag till regionen som bostadsort. En långsiktigt hållbar försörjning är viktig för ekonomisk och social trygghet. Översiktsplanens viljeriktning samt nya verksamhetsområden ger goda förutsättningar för detta.

Den planerade expansionen och satsningen på att stärka tätorterna ger också ett gott underlag för ökad utveckling och etableringar av verksamheter, vilket bedöms medföra positiva konsekvenser för sysselsättning och möjlighet till försörjning då det har potential att bidra till ett ökat utbud av arbetsmöjligheter. Att ha valmöjligheter kopplat till arbetslivet ökar dels möjligheten och viljan att bo kvar i kommunen, dels bidrar det till en förbättrad hälsa i arbetslivet. Ställningstagandet att kontorslokaler ska tillskapas i centrala lägen i tätorterna bidrar även till att olika företag kan etablera sig i kommunen.

På landsbygden finns, utöver vissa verksamhetsområden, ofta mindre små- och enmansföretag. Heby kommun ställer sig positiv till att mindre verksamheter etablerar sig på landsbygden i anslutning till bostäder, då detta bland annat leder till en ökad ekonomisk tillväxt, men även en mer levande landsbygd. I översiktsplanen anges att landsbygdsutvecklingen ska främjas, vilket bidrar till positiva effekter för aspekten.

En ökad andel äldre i kommunen medför att det kommer att krävas ökade resurser till äldreomsorgen, att relationen mellan andelen äldre och andelen i yrkesverksam ålder kommer att förändras och att det kommer att behövas personal med tillräcklig utbildning för att ta hand om de äldre. Detta ökar möjligheten för flera av kommunens arbetslösa att utbilda sig och erhålla arbete och möjlighet till försörjning.

Heby kommun har stor potential när det gäller besöksnäringen. Näringen skapar intäkter för boenden, restauranger, transportsektorn och varuhandeln. Utvecklingen inom näringen går mot ett större fokus på hållbar turism, såväl ekonomisk och social som miljömässig. Intresset för att vistas i naturen har ökat och kommunen har goda förutsättningar för att utveckla naturturismen såväl för inhemska som utländska gäster. Ställningstaganden som att kommunen ska verka för ett ökat utbud av logimöjligheter samt att besöksnäringen ska utvecklas, bidrar till en positiv utveckling samt att tillskapa arbeten i kommunen.

En ökad befolkning mängd kan ge förutsättningar för ett större elevunderlag och säkerställa tillfredställande skolutbud i framtiden, vilket är positivt för barns och ungdomars möjligheter till utbildning. Att hänsyn tas till behov av barnomsorg och skola vid utbyggnad i kommunen är positivt för möjligheten till utbildning. Översiktsplanen anger ställningstagandet att i samband med att större bostadsområden utvecklas ska behovet av förskola och skola beaktas.

Goda kommunikationer, tillgänglighet och bra resvägar är en nödvändighet för möjlighet till utbildning och sysselsättning. Heby kommuns placering i närheten av både Stockholm och Uppsala ger en bra utgångspunkt för goda kommunikationer och möjlighet till försörjning i en stor arbetsmarknadsregion. Planförslaget lägger fokus vid utökad och förbättrad gång-, cykel- och kollektivtrafik inom kommunen, vilket innebär möjligheter för fler människor med olika förutsättningar och behov att ta sig till och från arbete och utbildning i tätorterna och på landsbygden. Kommunens önskemål om ett tågstopp i Vittinge skulle bidra till stora positiva effekter för aspekten.

Konsekvenser av nollalternativet

Såväl översiktsplaneförslaget som nollalternativet föreslår bostadsbebyggelse inom kommunens olika tätorter. Nollalternativet kan antas innebära att utpekade verksamhetsområden är färre jämfört med översiktsplaneförslaget, vilket ger sämre möjligheter till försörjning inom kommunen.

Så väl nollalternativet som översiktsplaneförslaget föreslår en utökad och förbättrad gång-, cykel- och kollektivtrafik inom kommunen, vilket innebär möjligheter för fler människor med olika förutsättningar och behov att ta sig till och från arbete och utbildning.

Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser* ur hushållens perspektiv vad gäller tillgång till bostäder och arbeten.

Sammanfattande bedömning

Översiktsplanen bedöms medföra *måttliga positiva konsekvenser* för aspekten.

Bedömningen grundar sig i att kommunen anger ett flertal ställningstaganden som bidrar till ökade möjligheter för försörjning i kommunen. I översiktsplanen anges både nya verksamhetsområden, kontorsplatser i centrum samt ett tågstopp i Vittinge som medför en positiv påverkan. Den planerade expansionen och satsningen på att stärka tätorterna ger också ett gott underlag för ökad utveckling och etableringar av verksamheter, vilket bedöms medföra positiva konsekvenser för sysselsättning och möjlighet till försörjning då det har potential att bidra till ett ökat utbud av arbetsmöjligheter. Behovet av förskolor och skolor ska beaktas i kommande planeringsprocesser för större utbyggnadsområden. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser* ur hushållens perspektiv vad gäller tillgång till bostäder och arbeten.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

Inga åtgärder föreslås.

8 KONSEKVENSER FÖR EKONOMISK HÅLLBARHET

8.1 Förutsättningar ekonomisk hållbarhet

Heby kommun är en av Uppsala läns åtta kommuner tillsammans med kommunerna Uppsala, Knivsta, Håbo, Enköping, Tierp, Älvkarleby och Östhammar. Kommunen har ett strategiskt läge med goda kommunikationsmöjligheter till främst Uppsala, Sala, Västerås och Enköping. Kommunens norra grannkommuner Gävle och Sandviken nås via väg 56 och 272. Genom kommunen går järnvägen Dalabanan, riksvägarna 56 och 72 samt länsväg 272.

Kommunen har haft en positiv befolkningsutveckling mellan år 2013 och år 2024. Undantaget är år 2023, då andelen befolkning minskade. Kommunen har sedan år 2013 ökat med ca 900 personer. Den positiva befolkningsutvecklingen innebär att det finns en efterfrågan och ett behov av nya bostäder. Kommunen upplever en brist på bostäder i hela kommunen. Befolkningsutvecklingen framöver visar på ett ökande behov av bostäder till äldre och barnfamiljer. En brist på små och billiga bostäder, som passar unga vuxna gör att många ungdomar väljer att flytta från kommunen för att hitta sitt första boende. Bristen på små och billiga bostäder är också en bidragande orsak till att många äldre bor kvar i stora bostäder som därmed inte görs tillgängliga för barnfamiljer.

Heby kommun har en omfattande arbetspendling där cirka 50 procent av kommunens sysselsatta människor i åldern 15–74 år pendlar ut ur kommunen på dagarna. Cirka hälften av alla jobb i Heby kommun innehas av personer som pendlar in till kommunen. Pendlingsrelationen är starkast till och från Uppsala och Sala kommuner. I mindre skala finns även tydliga strömmar till Stockholm, Enköping och Västerås kommuner.

Heby kommun har en stark arbetsmarknad och har ett i stort sett dynamiskt och växande näringsliv med en stark entreprenörsanda. Den största enskilda arbetsgivaren i Heby kommun är kommunen självt, som har cirka 950 anställda. En annan stor aktör på arbetsmarknaden är Apotea AB med cirka 800 anställda. Största branscherna utifrån antalet verksamma företag är jord- och skogsbruk, bygg- och anläggning samt fastighetsverksamhet. Den senaste tioårsperioden har Heby kommun sett en etablering och stark tillväxt av e-handelsföretag i kommunen. Idag finns bland annat nätapoteket Apotea AB samt nätbokhandeln Adlibris AB verksamma i kommunen med lager och distributionscentraler i Morgongåva.

Cirka 60 procent av kommunens invånare är anslutna till kommunens ledningsnät för dricksvatten. Verksamhetsområden för kommunalt VA finns i tätorterna Heby, Östervåla, Morgongåva, Tärnsjö, Harbo och Vittinge samt i småorterna Haga, Huddunge och Runhällen.

Det finns idag fyra ordinarie vattentäkter och en reservvattentäkt i kommunen. Planeringsinriktningen om 17 000 invånare i kommunen 2040 innebär en tillväxt av nya invånare i tätorterna och övriga orter där det idag finns utbyggt allmänt VA.

Kapaciteten i den allmänna dricksvattenförsörjningen vattentäkterna, vattenverken klarar ytterligare anslutningar av nya abonnenter, men förutsättningarna för kommunal dricksvattenförsörjning behöver utredas tidigt i detaljplaneringen.

Genom Heby kommun löper Dalkarlsåsen (del av Enköpingsåsen) som utgör grundvattenmagasin. Råvattentillgången i kommunen är god och kommunens bedömning är att tillgången på råvatten även fortsättningsvis kommer att vara god.

Två vattenskyddsområden finns inom kommunen i anslutning till Heby och Tärnsjö. Vattenskyddsområdena vid Heby och Tärnsjö är belägna på Dalkarlsåsen. För varje vattenskyddsområde finns skyddsföreskrifter innehållande bland annat restriktioner. Skyddsföreskrifterna innebär ett ansvar för främst berörda fastigheter och verksamhetsutövare, men även allmänhet, att vara så aktsamma att vattnets kvalitet inte äventyras. Arbete pågår med att revidera vattenskyddsområdena och vattenskyddsföreskrifterna och arbete pågår även med att ta fram nya vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter för vattentäkterna som försörjer Runhällen och Huddunge med dricksvatten. Inget beslut om de föreslagna vattenskyddsområdena är ännu fattat.

Cirka 60 procent av kommunens hushåll är anslutna till kommunens ledningsnät för spillvatten. Kommunala VA-verksamhetsområden för spillvatten finns i tätorterna Heby, Östervåla, Morgongåva, Tärnsjö, Harbo och Vittinge samt i småorterna Haga, Huddunge och Runhällen. Större delen av VA-ledningsnätet i kommunen anlades under 1950- och 60-talen. Ledningsnätet byggdes då för en större planerad befolkningsökning än vad som sedan blivit fallet, vilket gör att kommunen idag har ett ledningsnät där vissa delar är överdimensionerade.

Inom delar av kommunen finns ett utbyggt fjärrvärmenät. Fjärrvärmen produceras i panncentraler som finns i varje ort med fjärrvärmenät. Fjärrvärmen som används i Heby kommun är till 100 % förnybar.

8.2 God hushållning med gemensamma resurser

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på behovet av kommunal service i form av skolor och förskolor, behovet av investeringar i infrastruktur och försörjningssystem, kommunens markanvändning samt invånarnas tillgång till ett robust och resilient samhälle (hållbar energiförsörjning, hållbar livsmedelsförsörjning, hållbar dricksvattentillgång, hållbara avloppssystem, hållbar avfallshantering).

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Enligt kommunallagen har kommunen ett ansvar för vissa verksamheter. Dessa pekas i sin tur ut av en rad olika speciallagar. Kommunens ansvar att tillhandahålla service, funktioner och anläggningar av olika slag får konsekvenser för kommunens budget och ekonomi. Befolkningsökning tillsammans med planerad utveckling av bebyggelsen är ur detta hänseende av stor betydelse. Enligt PBL 2 kap 3 § ska planeringen bland annat främja en god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror.

Konsekvenser av planförslaget

Översiktsplanen anger planeringsinriktningen om 17 000 invånare år 2040, och bygger på en struktur som innebär att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen ska vara knuten till befintliga tätorter där det idag finns utbyggt allmänt VA. Planförslaget bedöms skapa förutsättningar för att möta det behov av bostäder som befolkningsökningen medför. Ur ett resursperspektiv är det positivt att kommunen vill satsa på ett bättre utnyttjande av ytor i redan urbana delar och i befintliga samhällen. Det är ett sätt att hushålla med marken och det lägger grunden för ett bättre utnyttjande av den befintliga kommunala servicen och den kapacitet som redan finns. Även när det gäller utnyttjandet av infrastruktur i olika former innebär en förtätning att belastningen på de olika systemen kan öka i viss mån utan att större investeringar krävs. På samma sätt kan vägar och annan infrastruktur också utnyttjas, vilket minskar behovet av investeringar i samband med nybyggnation.

Ett flertal av föreslagna utbyggnadsområden medför att mark som idag används som jordbruk, betesmark eller skogsmark tas i anspråk för bland annat blandad bebyggelse och industri. Andelen jordbruksmark i Sverige har minskat kontinuerligt sedan 1960-talet och minskar fortfarande. Samtidigt bedöms värdet och efterfrågan på svensk jordbruksmark öka i framtiden. I kommunen finns dock stora arealer av såväl jordbruksmark som skogsmark som inte påverkas av det nu aktuella förslaget.

Bedömning av jordbruksmarkens värde som lokal och regional resurs för livsmedelsförsörjning kan göras i ett generationsperspektiv med utgångspunkt i markernas arrondering, storlek och tillgänglighet. I ett lokalt perspektiv bedöms bortfallet av aktuell åkermark inte innebära några konsekvenser för den lokala livsmedelsförsörjningen inom kommunen. Planförslaget kan dock medföra små negativa konsekvenser för den regionala livsmedelsförsörjningen i ett generationsperspektiv, om behovet av regional självförsörjning ökar i framtiden.

Den planerade utvecklingen av kommunen ökar dock trycket på de befintliga försörjningssystemen. Enligt översiktsplaneförslaget, samt i kommunens vattentjänstplan (Heby kommun 2023), anges att kapaciteten i den allmänna dricksvattenförsörjningen vattentäkterna, vattenverken klarar ytterligare anslutningar av nya abonnenter, men att förutsättningarna för kommunal dricksvattenförsörjning behöver utredas tidigt i samhällsbyggnadsprocessen. Kapaciteten på kommunens sex avloppsreningsverk är tillräcklig för att tillåta ytterligare anslutna abonnenter och utbyggnadsområden. Dock behöver förutsättningarna för att ta hand om kommunalt spillvatten utredas tidigt i detaljplaneringen.

Mot bakgrund av ovanstående bedöms beredskapen och förutsättningarna för att hantera det framtida behovet vad gäller hantering av avloppsvatten samt dricksvatten inte vara klarlagd, och risk finns för att kommunen inte klarar att hantera den ökade belastningen vid en full utbyggnad enligt översiktsplanens förslag. Det är därmed inte klarlagt vilka framtida investeringar som krävs.

I dagsläget finns ingen reservvattentäkt för vattentäkten i Heby. Det finns ett behov och ett politiskt beslut att få fram en lösning för att säkerställa att det finns en långsiktigt hållbar reservvattenförsörjning.

Större delen av spillvattenledningsnätet i kommunen anlades under 1950- och 60-talen, och dimensionerades då för en större planerad befolkningsökning än vad som sedan blivit fallet. Detta gör att kommunen idag har ett ledningsnät där delar är överdimensionerade, men som skulle behöva förnyas. I översiktsplanen anges inte vilka planer det finns för att åtgärda kommunens VA-system för att öka kapaciteten och förbättra reningsprocessen. Det framgår inte heller huruvida nätet som helhet är i kondition att försörja en ökande befolkning. Föråldrade försörjningssystem, däribland äldre VA-ledningar, utgör generellt en riskfaktor och är att betrakta som en stor *”underhållsskuld”*. Även om behovet av kapacitet kan tillgodoses med hjälp av underhåll och utbyggnad bör helheten ses över för att skapa den robusthet som krävs med ett ökat tryck från klimatförändringar och en ökande befolkning. Samtidigt som det är positivt ur ett kommunalekonomiskt perspektiv att förtätningen och koncentrationen av bebyggelsen innebär lägre investeringskostnader för utbyggnad, bör frågan ställas om tillräckligt med resurser läggs på reinvesteringar i dessa samhällsbärande system.

Idag pågår arbete med att ta fram helt nya vattenskyddsföreskrifter för samtliga vattentäkter i kommunen, samt en översyn av vattenskyddsområden. Förslag finns framtaget på justering av befintliga vattenskyddsområden samt förslag på helt nya vattenskyddsområden, vilka finns redovisade i översiktsplaneförslaget.

En större befolkningsmängd medför ett ökat behov av service i form av vård, skola och förskola. Kommunen har inte gjort någon prognos i översiktsplanen, men konstaterar att nya förskolor kommer att behöva byggas eller befintliga förskolor byggas ut. Behovet av grundskoleplatser bedöms generellt kunna mötas genom att befintliga grundskolor byggs ut. Översiktsplanen anger ställningstagandet att behovet av förskola och skola ska beaktas vid planering av större bostadsområden, vilket innebär att förutsättningarna bedöms som goda för att tillgodose framtida behov.

Vad gäller äldreomsorg, anger översiktsplanen att kommunen har en åldrande befolkning, vilket kräver en utbyggnad av vård- och omsorgsboenden samt sannolikt någon typ av mellanboendeform. Kommunen har inte gjort någon prognos i översiktsplanen för hur många vårdplatser som kan behöva krävas i framtiden, men anger ställningstagandet att förutsättningar ska skapas för att äldre ska kunna bo kvar i sitt hem så länge som möjligt. Ställningstagandet bedöms inte vara tillräckligt för att tillgodose framtida behov, och kommunen bör inom översiktsplanarbetet analysera om nya vård- och omsorgsboenden behövs. Detta för att kunna avgöra vilka framtida investeringar som krävs. Vidare finns det en målkonflikt gällande ställningstagandet som innebär att kommunen anger inriktningen att äldre ska kunna bo kvar i sitt hem så länge som möjligt, samtidigt anger översiktsplaneförslaget att det finns en problematik med att många äldre bor kvar i stora bostäder, som därmed inte görs tillgängliga för barnfamiljer.

När det gäller energi anger översiktsplaneförslaget att stamnätets kapacitet kan utgöra en förutsättning för kommunens samhällsplanering. Det framgår inte av handlingarna vad frågan har för status inom Heby kommun, vilket gör det svårt att bedöma huruvida befintlig kapacitet har möjlighet att täcka de behov som den förväntade utvecklingen genererar. Heby kommun ska ta fram en ny energiplan, vilket bedöms som positivt. I denna är det viktigt att det undersöks behov, produktionskapacitet och distribution i framtidsscenarior som är kopplade till översiktsplanens behov och tidshorisont.

För att hantera avfallet har Heby kommun antagit *Avfallsplan 2020–2030*. Planen har tio övergripande målområden som syftar till att minska avfallet inom kommunen. Den nuvarande avfallshanteringen bedöms kunna klara den prognosticerade befolkningsökningen, då samtliga återvinningsstationer för insamling av förpackningsmaterial ska ersättas av fastighetsnära insamling. Detta gäller såväl flerbostadshus, småhus som fritidshus.

Konsekvenser av nollalternativet

Överlag bedöms nollalternativet inte utgöra någon större skillnad jämfört med översiktsplaneförslaget, då strukturen för utbyggnaden i stort är densamma. Dock bedöms nollalternativet bidra till att färre bostäder bebyggs, och möter inte den efterfrågan som finns i kommunen. Det är dock tydligt att översiktsplaneförslaget har ett mer modernt och uppdaterat perspektiv på hur robusthet i systemen kan säkerställas. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser*.

Sammanfattande bedömning

Översiktsplaneförslaget bedöms medföra *små positiva konsekvenser* med avseende på hushållningen med gemensamma resurser. Exploateringen ökar kostnaderna för både infrastruktur och kommunal service så som skola och förskola, men att utvecklingen föreslås koncentreras till tätorterna, med ett fokus på förtätning där möjligt, ger förutsättningar för ett mer effektivt nyttjande av resurserna. Detta möjliggör bland annat att kapacitet i befintlig samhällsservice kan nyttjas bättre, samtidigt som det ger starkare underlag för utvecklingen av densamma. Likaså kan man dra nytta av befintlig infrastruktur för både försörjningssystem och transporter, och det borgar även för ett bättre hushållande med marken. Exempelvis innebär förslaget att redan exploaterade ytor nyttjas i stor utsträckning för den planerade utvecklingen.

Översiktsplaneförslaget redovisar dock inte om kapaciteten för VA-försörjning är tillräcklig, samt behovet av vårdplatser i framtiden. En konflikt finns mellan kommunens ställningstagande gällande vård av äldre i hemmet, och behovet av bostäder för barnfamiljer.

Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Överväg behovet att ta fram en skolförsörjningsplan för att säkerställa kapaciteten i skolor och förskolor i takt med att nya områden exploateras, och befintliga områden byggs ut.
- Möjligheterna till bostadsutveckling i tätorterna kan behöva utredas vidare för att undersöka hur exploateringsekonomi kan komma att påverka genomförandet.
- Kommunen bör vidare undersöka om kapaciteten för avlopp och dricksvatten är tillräcklig för den planerade befolkningsökningen.
- Kommunen bör inom översiktsplanarbetet analysera om nya vård- och omsorgsboenden behövs, samt redovisa möjliga platser för ändamålet.

8.3 Förutsättningar för näringslivet

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på näringslivet genom tillgång till mark, tillgång till infrastruktur (transporter, energi och bredband) samt tillgång till kompetens och arbetskraft (kommunikationer och pendlingsmöjligheter samt tillgång till bostäder).

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Regeringens mål för näringspolitiken är att *”stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag”*.

Konsekvenser av planförslaget

Heby kommun har ett strategiskt läge med goda kommunikationsmöjligheter till Uppsala, Sala, Västerås, Enköping samt Arlanda och Stockholm, vilket ger goda förutsättningar att attrahera företag och nyetableringar. Idag är Heby kommun en utpendlingskommun, där särskilt pendlingen till Uppsala och Sala har stor betydelse.

Kommunen har idag en stark arbetsmarknad och ett i stort sett dynamiskt och växande näringsliv med en stark entreprenörsanda. Därför är tillgången till verksamhetsmark en viktig faktor för att ett lokalt näringsliv och nya etableringar ska kunna utvecklas.

Översiktsplanens huvudstrategi att ny verksamhetsmark ska lokaliseras i närheten av kapacitetsstark infrastruktur bidrar till positiva effekter för näringslivet i kommunen. Strategin att de planerade verksamhetsområdena ska koncentreras till större sammanhållna områden bidrar också till att skapa synergieffekter mellan olika företag.

På grund av sitt strategiska läge, och då kommunen blir alltmer integrerat i *Stockholms arbetsmarknadsregion* och Mälardalsregionen i stort, kommer kommunen med stor sannolikhet fortsätta vara en utpendlingskommun även i framtiden, men det är ändå viktigt att tätorterna inte utvecklas till sovstäder, utan att det finns goda möjligheter till att arbeta inom orterna. De föreslagna verksamhetsområdena skapar arbetstillfällen inom tätorterna som också ger spridningseffekter utanför kommunen, vilket minskar den önskade utvecklingen. Vidare anges i översiktsplanen att lokaler för kontorsplatser och småföretag föreslås utvecklas i tätorterna. Detta är sådant som ökar kommunens attraktivitet för näringslivet.

Vidare lyfter även översiktsplanen att kommunen har ett behov av att utveckla arbetet med etableringar och markstrategi. För att möta det behovet behöver kommunen ta fram en etableringsstrategi. Etableringsstrategin bedöms medföra positiva effekter för aspekten.

Idag planerar Trafikverket för en kapacitetshöjning av Dalabanan. I översiktsplanen anges att kommunen ser positivt på möjligheten till ny järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter då det skapar förutsättningar för hållbara transportlösningar. Översiktsplanen förordar även ett tågstopp i Vittinge. Ett tågstopp skulle innebära att fler skulle kunna åka kollektivt, och ortens potential med närheten till Uppsala samt som en fullt integrerad del av kommunens södra stråk (Heby-Vittinge-Morgongåva) skulle öka. Ett tågstopp ökar också tillgängligheten för kompetent personal till näringslivet. För att fullt ut ta tillvara på Vittinges potential, bedöms tågstopp som nödvändigt.

Även tillgången till hyresrätter och mindre lägenheter ses som viktig del för att kunna attrahera kompetens. Översiktsplaneförslaget föreslår flera nya utbyggnadsområden för bostäder, och likaså pekas områden för omvandling ut där bostäder föreslås bli ett viktigt inslag. Det framgår dock inte några intentioner när det gäller upplåtelseformer, varför det är svårt att säga något annat än att översiktsplaneförslaget stödjer ett utökat bostadsbyggande, och därmed skapas goda förutsättningar för att tillgodose näringslivets behov.

I Heby kommun är handeln utspridd inom kommunens tätorter. I översiktsplaneförslaget pekas inte några nya områden ut för handel, utan i stället avser kommunen att säkerställa att den befintliga handeln utvecklas. Det innebär att det finns goda möjligheter att behålla befintliga butiker i centrala lägen, och att fler lokala arbetstillfällen skapas. Sett till utvecklingen över de senaste decennierna i Sverige, där centrumhandeln har dränerats i många orter till följd av etableringen av externa handelsplatser är detta ett klokt ställningstagande. Att behålla och utveckla befintliga handelsplatser och deras karaktärer stödjer levande orter med ett större utbud av oberoende butiker, caféer och restauranger. Positiva effekter bedöms uppstå för det lokala näringslivet.

Konsekvenser av nollalternativet

I nollalternativet föreslås inget industrispår som kopplas till Dalabanan. Nollalternativet bedöms medföra utveckling av verksamhetsmark, men inte i lika stor omfattning som föreliggande översiktsplaneförslag, och på områden som redan omfattas av detaljplan. Förutsättningarna för att tillskapa en utveckling av verksamheter i kommunen bedöms som begränsad. Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser*.

Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms översiktsplaneförslaget medföra *måttliga positiva konsekvenser* för näringslivet i Heby kommun. Översiktsplanen pekar ut nya områden för verksamheter och en utveckling av transportinfrastrukturen som främjar både logistik och arbetspendling.

Utvecklingen av bebyggelsen är tänkt ska skapa fler kontor, lokaler och bostäder vilket ökar möjligheterna för att tillgodose näringslivets behov av både fysiskt utrymme och kompetensförsörjning. Sammantaget skapas därmed förutsättningar för en fortsatt livskraftig utveckling.

Översiktsplaneförslaget bedöms bidra till en fortsatt positiv utveckling av näringslivsklimatet i kommunen, och bedöms medföra *måttliga positiva konsekvenser*. Nollalternativet bedöms medföra *måttliga negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Översiktsplanen bör kompletteras med ett reservat för en järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter.
- Andelen upplåtelseformer av bostäder bör redovisas i översiktsplanen.

8.4 Transportinfrastruktur och tillgänglighet

Aspekten avgränsas till att bedöma översiktsplanens påverkan på tillgången till hållbara transporter utifrån planeringen för infrastruktur, samt hur utvecklingen av infrastrukturen enligt planförslaget stödjer den ekonomiska hållbarheten.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Transportpolitikens övergripande mål är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet.

Konsekvenser av planförslaget

Idag pågår det arbete med att höja kapaciteten på Dalabanan. I översiktsplanen anges att kommunen ser positivt på möjligheten till ny järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter då det skapar förutsättningar för hållbara transportlösningar. I översiktsplanen finns inget reservat angivet för en anslutning, vilket vore önskvärt att det pekades ut. Idag passerar Dalabanan genom Vittinge, men orten är idag den enda av kommunens tätorter längs med Dalabanan som saknar station och tågstopp. Mot bakgrund av kapacitetshöjningarna på Dalabanan föreslår översiktsplanen ett tågstopp i Vittinge. Ett tågstopp skulle innebära att fler skulle kunna åka kollektivt, och ortens potential med närheten till Uppsala samt som en fullt integrerad del av kommunens södra stråk (Heby-Vittinge-Morgongåva) skulle öka. Att öka kapaciteten på Dalabanan är av stor betydelse både för gods- och persontrafiken, och bidrar till att öka den regionala pendlingen genom förbättrad framkomlighet och tillgänglighet, och därigenom bidra till att förse näringslivet med efterfrågad kompetens. Positiva effekter bedöms uppstå.

I översiktsplaneförslaget är föreslagna utbyggnadsområden för bostäder, verksamheter etcetera lokaliserade centralt, samt längs kollektivtrafikens stråk, vilket ger goda förutsättningar för en lättillgänglig och effektiv kollektivtrafik och medför god tillgänglighet till arbetsplatser. Översiktsplaneförslaget framhåller dock inga ställningstaganden gällande avstånd mellan bostäder och kollektivtrafik.

Heby kommun har en god ambitionsnivå när det gäller gång- och cykeltrafik. Översiktsplanen anger att kommunen vill satsa på nya gång – och cykelstråk längs de regionala stråken väg 72 och väg 272. Målet är att tillskapa ett nät av cykelstråk på sträckorna (Sala-) Heby-Morgongåva-Vittinge och vidare österut mot Järlåsa, samt ett cykelstråk mellan Östervåla-Harbo. De regionala stråken ska sedan kopplas ihop med de lokala gång- och cykelstråken. Det är positivt att cykling ses som ett viktigt medel för att ersätta många bilresor, särskilt på korta avstånd, och säkra, gena och tydliga cykelstråk är viktigt i detta avseende. Översiktsplanen pekar ut planerade gång- och cykelstråk på markanvändningskartan, vilket ger ett bra perspektiv för hur kommunen förhåller sig till hela resan-perspektivet.

Konsekvenser av nollalternativet

Nollalternativet bedöms medföra sämre möjligheter för utvecklingen av gods- och persontrafik på Dalabanan då inget sticksår eller tågstopp i Vittinge föreslås. *Små negativa konsekvenser* bedöms uppstå.

Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms översiktsplaneförslaget medföra *måttliga positiva konsekvenser* för transportinfrastrukturen och tillgängligheten. De åtgärder som lyfts i översiktsplanen är viktiga både för Heby kommun och den regionala utvecklingen. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser*.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Översiktsplanen bör kompletteras med ett reservat för en järnvägsanslutning från Dalabanan till närliggande verksamheter.
- Översiktsplanen bör kompletteras med ställningstaganden som gäller för avstånd mellan kollektivtrafik, bostäder och verksamheter.
- Översiktsplanen bör kompletteras med en analys av var och i vilken prioriteringsordning som det lokala gång- och cykelstråket behöver byggas ut.

8.5 Hushållens ekonomi

Aspekten avgränsas till att bedöma planförslagets påverkan på tillgången till bostäder och utveckling av arbetsmarknaden i takt med den växande befolkningen.

Utgångspunkter och bedömningsgrunder

Statliga mål finns för den ekonomiska familjepolitiken (som ska bidra till *”en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn”*) och för arbetsmarknadspolitiken (*”där insatserna ska bidra till ”en väl fungerande arbetsmarknad”*). Arbetsmarknadens funktion mäts i första hand utifrån sysselsättning och arbetslöshet. Även tillgängligheten mellan bostäder och arbetsplatser är viktiga för arbetsmarknadens funktion.

Konsekvenser av planförslaget

Nya områden för bostäder och verksamheter föreslås i och i anslutning till kommunens tätorter. För kommunens nuvarande och framtida invånare är det positivt att planeringen utgår från, och i huvudsak koncentreras till, redan befintliga områden samt att tätorterna får extra fokus. En mer koncentrerad bebyggelse ger bättre underlag för service av olika slag, och närhet till service är i sin tur positivt för det enskilda hushållet. Ökad närhet och det som behövs inom små avstånd minskar behovet av resor och medför en större flexibilitet i vardagen. En koncentration av bebyggelse innebär även större möjligheter till en utökad delningsekonomi där människor i högre utsträckning kan dela på resurser och tjänster, och därigenom även möjliggöra mer cirkulära flöden.

Kommunen upplever idag en brist på bostäder i hela kommunen, även om bristen och behovet av nya bostäder är olika stort inom kommunen. Befolkningsutvecklingen framöver visar på ett ökande behov av bostäder till äldre och barnfamiljer. En brist på små och billiga bostäder som passar unga vuxna och äldre med utflyttade barn gör att många ungdomar väljer att flytta från kommunen för att hitta sitt första boende. Bristen på små och billiga bostäder är också en bidragande orsak till att många äldre bor kvar i stora bostäder som därmed inte görs tillgängliga för barnfamiljer. Översiktsplanen anger ställningstagandet att förutsättningar ska skapas för att äldre ska kunna bo kvar i sitt hem så länge som möjligt, vilket är något motsägelsefullt, och bidrar inte till en cirkulation av befintliga bostäder.

I översiktsplaneförslaget framgår det inte vilken typ av bostadsbebyggelse som utbyggnadsområdena kommer innehålla, och inte heller om det finns någon typ av bostäder som bör prioriteras. Det är därmed svårt att bedöma huruvida utvecklingen av bostadsbeståndet kommer att möta både det nutida och framtida behovet. Möjligheten till ett prisrimligt boende är en viktig fråga för att minska ojämlikheten mellan olika socioekonomiska grupper.

I översiktsplanen anges att kommunen ska ta fram en handlingsplan för bostadsförsörjningen, detta är positivt då kommunens nuvarande bostadsförsörjningsprogram inte sträcker sig över den kommande planperioden. Det hade dock varit önskvärt att handlingsplanen togs fram som underlag till översiktsplaneförslaget för att kunna koppla kommunens behov till den övergripande planeringen. Kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen ska vara vägledande i arbetet med översiktsplanen när det gäller att främja bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet. Risk kan finnas att översiktsplanen inte tar höjd för varken den typ av bostäder som behövs, eller det antal som efterfrågas. Kommunen behöver också utreda behovet av framtida vårdplatser, och om det krävs nya vård- och äldreboende inom planperioden. Mark bör avsättas för ändamålet i översiktsplanen.

Generellt sett är graden av sysselsättning den enskilt viktigaste faktorn som bestämmer hushållens ekonomiska förutsättningar i befolkningen i arbetsför ålder. Boende kommer, genom den planerade kollektivtrafiken och cykelinfrastrukturen, ges hög tillgänglighet till arbetsplatser samt resurser för utbildning, vilket skapar goda förutsättningar ett högt deltagande på arbetsmarknaden, och indirekt för en god hushållsekonomi. Det är positivt att översiktsplaneförslaget pekar ut flera områden för utveckling av verksamheter samt att

väljer och satsa på den befintliga handeln inom orterna. Detta ger goda förutsättningar för näringslivet att utvecklas, samt att fler arbetstillfällen i kommunen skapas. Det är dock viktigt att det finns olika typer av arbeten som kräver olika kompetenser så att arbetstillfällen finns för alla, både de som har och saknar utbildning.

Heby kommun ingår i *Stockholms arbetsmarknadsregion* och Mälardalsregionen där jobbspendingen är viktig och omfattande. Ur detta perspektiv är det positivt att översiktsplanen förordar ett tågstopp i Vittinge. Vittinge har goda utvecklingsmöjligheter som den närmaste tätorten till Uppsala i kommunens södra stråk, men för att fullt ut ta till vara samhällets potential är ett tågstopp nödvändigt. Detta medför potential att öka kapaciteten för persontrafiken och därmed tillgängliggöra den regionala arbetsmarknaden för kommunens invånare ytterligare.

Konsekvenser av nollalternativet

Såväl översiktsplaneförslaget som nollalternativet föreslår bostadsbebyggelse inom kommunens olika tätorter. Nollalternativet kan antas innebära att utpekade utbyggnadsområden är färre jämfört med översiktsplaneförslaget, och medför därmed risk för att byggnationen av bostäder i framtiden inte möter efterfrågan, vilket bedöms medföra negativa effekter. Med färre områden utpekade för verksamheter riskerar nollalternativet även att leda till en sämre eller långsammare utveckling av näringslivet och arbetsmarknaden, vilket är negativt.

Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser* ur hushållens perspektiv vad gäller tillgång till bostäder och arbeten.

Sammanfattande bedömning

Sammantaget bedöms översiktsplaneförslaget medföra *små positiva konsekvenser* relaterat till hushållens ekonomi. Balansen mellan arbetsplatser och bostäder bedöms som god, och ger möjligheter för en fortsatt god utveckling av sysselsättningen. Ett ökat fokus på närhet till kollektivtrafik och bättre förutsättningar för arbetspendling är ytterligare åtgärder från planförslaget som kan medföra positiva konsekvenser för hushållens möjligheter till ökad sysselsättning och kostnadseffektiva resor. Nollalternativet bedöms medföra *små negativa konsekvenser* ur hushållens perspektiv vad gäller tillgång till bostäder och arbeten.

Förslag till åtgärder samt fortsatt planarbete

- Kommunen bör utreda hur bostadsbehovet och tillgången till prisrimliga bostäder ser ut i kommunen med hänsyn till förväntad befolkningsökning. En strategi behövs för att åstadkomma en blandad bostadsbebyggelse som tillgodoser invånarnas behov.
- Komplettera översiktsplaneförslaget med vilken typ av bostäder som avses inom de olika utbyggnadsområdena.

- Kommunen bör redovisa prioriteringsordning eller strategi kring utvecklingen av bostäder.
- Kommunen bör utreda hur segregation kan brytas genom utvecklingen av bostäder, och hur olika socioekonomiska grupper påverkas av planens utvecklingsriktning.

9 KUMMULATIVA EFFEKTER

9.1 Begreppet kumulativa effekter

Kumulativa effekter uppstår när flera olika effekter samverkar med varandra. Det kan handla om att olika typer av effekter från en och samma verksamhet samverkar eller att effekter från olika verksamheter samverkar. Exempelvis kan både buller och luftföroreningar innebära hälsoeffekter. Ett annat exempel kan vara när en skyddsvärd naturmiljö påverkas både av utsläpp till vatten och av att markyta tas i anspråk.

Kumulativa effekter kan beskrivas som effekter som samverkar på olika sätt. De kan vara antingen additiva, synergistiska eller motverkande. En additiv effekt uppstår när två eller flera effekter tillsammans leder till en effekt som är lika stor som summan av de individuella effekterna. Detta kan exempelvis handla om ett grundvattenuttag ur en och samma grundvattenreservoar. Effekten av uttaget blir lika stort som summan av de båda uttagen.

En synergistisk effekt är en effekt där kombinationen blir större än summan av de enskilda aktiviteterna. Detta kan exempelvis vara ett utsläpp av både näring och varmvatten till ett vattendrag. Kombinationen av dessa orsakar en algblomning och en minskad syrehalt som är större än den additiva effekten av var och en för sig.

9.2 Geografisk avgränsning

Bedömning av kumulativa effekter baseras på den sammanvägda påverkan som exploatering och projekt i Heby kommun tillsammans med närliggande kommuner kan medföra.

9.3 Osäkerheter och brister

Bedömningar av konsekvenser medför alltid en viss osäkerhet. När det gäller bedömning av konsekvenser på den översiktliga nivå som översiktsplanen hanterar är osäkerheten särskilt stor. Översiktsplaner är strukturskapande med lång genomförandetid. Effekten av de planerade åtgärderna sträcker sig långt efter att planerna är genomförda. Effekterna av en åtgärd kan också bero på om en annan åtgärd blir av och om den genomförs parallellt eller blir försenad.

Detta gör att det är svårt att dra säkra slutsatser av konsekvenserna. Den i översiktsplanerna angivna markanvändningen och exploateringen är inte garanterad utan beror av många olika aspekter. I dagsläget går det inte heller att med säkerhet förutspå vilken övrig utveckling som kommer att ske i samhället, vilka politiska styrmedel som kan komma, prisutveckling på bränslen eller förändringar i den allmänna opinionen.

9.4

Översiktsplanens kumulativa effekter

Klimat

Kumulativa effekter avseende klimat beskriver översiktsplanens konsekvenser för klimatpåverkan i kommunen, exempelvis genom utsläpp av växthusgaser, samt hur översiktsplanen anpassar samhället till den oundvikliga påverkan som klimatförändringen för med sig, och som i grund botten beror på klimatpåverkan. En tätare bebyggelse kan förstärka effekterna av höga temperaturer och värmeböljor, och samtidigt öka dagvattenflöden till följd av att tidigare genomsläppliga ytor delvis hårdgörs.

Översiktsplanen säkerställer mångfunktionella ytor för omhändertagande av vatten, samt grön- och blåstruktur. Dessa kan både inom kommunens gränser samt regionalt motverka risken för översvämning vid skyfall.

Översiktsplanen har ambitionen om ett minskat transportbehov, främst genom att koncentrera invånarna till de större orterna i kommunen, där det redan finns en del samhällsservice, samt minskade utsläpp från de transporter som förekommer, bland annat genom att förbättra förutsättningar för utökad kollektivtrafik och gång- och cykel. Detta kan påverka infrastrukturen i stort, bostadsbebyggelse samt natur- och kulturområden.

En stor del (ca tre fjärdedelar) av kommunens geografiska yta omfattas av begränsningar av höga objekt från omgivande civila och militära flygplatser, vilket skapar betydande begränsningar i möjligheten att uppföra storskalig vindkraft i kommunen. I kommunens nya Energi- och klimatplan (remissversion 2024-09-09) anges att energianvändningen för kommungeografin ska minska med 11,7 % år 2030 samt att inom kommunens geografiska gräns ska självförsörjningsgraden av energi öka. I översiktsplanen anges inte hur kommunen konkret ska uppfylla målet. En ökad användning av förnybar energi påverkar hela regionen positivt.

Miljö

Med kumulativa effekter för begreppet miljö avses hur planförslaget sammantaget påverkar kommunens gröna och blåa områden, det vill säga områden som inte är ianspråktagna för mänskliga aktiviteter, samt dessa områdens tillstånd och kvaliteter.

Översiktsplanens strategi, som innebär att tyngdpunkten för den framtida utvecklingen främst ska vara knuten till befintliga tätorter, är positiv för naturmiljö då ianspråktagande av större och sammanhängande natur- och grönområden undviks. Å andra sidan innebär en del av bebyggelseutvecklingen att delar av gröna och områden för närrekreation tas i anspråk och försvinner.

I kombination med klimatförändringen kan synergistiska effekter uppstå som rentav påverkar statusklassningen av berörda vattenförekomster. Detta till följd av högre temperaturer och mer avrinning som förstärker processer som styr övergödning. En växande befolkning med ökat transportbehov riskerar att påverka både gröna och blåa områden negativt.

Hushållning med naturresurser

Ett flertal av föreslagna utbyggnadsområden medför att mark som idag används som jordbruk, betesmark eller skogsmark tas i anspråk för bland annat blandad bebyggelse och verksamheter. Andelen jordbruksmark i Sverige har minskat kontinuerligt sedan 1960-talet och minskar fortfarande. Samtidigt bedöms värdet och efterfrågan på svensk jordbruksmark öka i framtiden. I kommunen finns dock stora arealer av såväl jordbruksmark som skogsmark som inte påverkas av det nu aktuella förslaget.

Befolkning och hälsa

Förutsättningarna för god hälsa kan bland annat bero på vilka störningsmoment av olika slag som befolkningen utsätts för, samt hur tillgängligheten till rekreation, återhämtning och upplevelser ser ut. Planförslaget bedöms innebära att risken för allvarliga konsekvenser till följd av klimatförändringar, så som översvämningar samt ras och skred, är begränsade.

Bevarande och förstärkande av grönområden samverkar med klimatanpassningar i samhällsplaneringen. Bostadsnära grönytor motverkar också en negativ påverkan från exempelvis trafik genom att rena luften och dämpa buller. I översiktsplaneförslaget redovisas större grönområden i tätorterna, som sannolikt avses bevaras. Översiktsplanen redovisar dock inte grönstråk eller blåstruktur, eller hur stråkens funktioner som habitat och spridningsvägar ska främjas och kopplas samman med andra större grönområden i orten.

I samband med ny bebyggelse och exploatering kommer markföroreningar att åtgärdas, vilket ytterligare minskar risken för negativ påverkan på människors hälsa, även om risken för exponering delvis kvarstår.

Planförslaget bedöms leda till att möjligheterna till rekreation ökar genom att möjligheterna för gång- och cykeltrafik ökar, vilket bidrar till positiva effekter för befolkning och hälsa.

10 HÅLLBARHETSMÅL

10.1 Agenda 2030 och Nationella miljömål

Agenda 2030 och de 17 globala målen (se figuren nedan) är ett målarbete som FN:s medlemsländer har enats om och som ska leda till ett hållbart samhälle. De globala målen balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.

Figur 6. De globala målen för hållbar utveckling.

Sveriges miljömål är beslutade av riksdagen och är de nationella mål som bidrar till att vi uppnår den ekologiska dimensionen av de globala målen för hållbar utveckling som ingår i Agenda 2030. De 16 miljökvalitetsmålen är mer preciserade när det gäller vilken miljö kvalitet som krävs för en god miljö i jämförelse med målen i Agenda 2030. Sveriges miljömål gäller dock den svenska miljöns kvalitet, även om miljöproblem i Sverige beror på negativ miljöpåverkan både inom och utanför landets gränser (Naturvårdsverket, 2018).

Figur 8. De nationella miljömålen

Tabellen nedan innehåller en sammanfattande översikt över planens konsekvenser i relation till relevanta nationella och globala hållbarhetsmålen.

Tabell 4. Tabellen redovisar hur översiktsplanen påverkar de globala hållbarhetsmålen, samt de nationella miljömålen.

Agenda 2030 – Globala hållbarhetsmål	Nationella miljömål	Avstämning mot översiktsplaneförslaget
Mål 3 – Hälsa och välbefinnande	<ul style="list-style-type: none"> — God bebyggd miljö — Frisk luft — Giffri miljö — Grundvatten av god kvalitet 	<p>+ Tillgängligheten stärks till rekreationsområden genom en utveckling av gång- och cykelstråk.</p> <p>+ Ökade möjligheter till att gå och cykla möjliggör för fysisk aktivitet.</p> <p>+ Möjligheter skapas att välja boende. Valfrihet skapar välbefinnande.</p> <p>- Planen bidrar till fler boende längs med vägar och järnvägen vilket kan bidra till att fler bosätter sig i bullerutsatta lägen.</p> <p>- Översiktsplanen saknar information om vilka bostadstyper som föreslås inom de olika områdena.</p>
Mål 5 – Jämställdhet	<ul style="list-style-type: none"> — God bebyggd miljö 	<p>+ Stärkt kollektivtrafik kan gynna kvinnor positivt då de tenderar att åka mer kollektiva färdmedel.</p> <p>+ Blandad bebyggelse och upplåtelseformer medför en positiv inverkan på trygghet, jämställdhet och jämlikhet.</p> <p>+ Planen möjliggör för utbyggnad av kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik vilket stärker tillgängligheten för framför allt barn och äldre och skapar ett samhälle där olika människor kan röra sig och nyttja olika områden likvärdigt.</p> <p>+ Möjligheten till bebyggelse i tätorterna ökar möjligheten till bibehållen service, och ger därmed möjligheten för exempelvis äldre eller barnfamiljer att bo i kommunen.</p> <p>- Översiktsplanen saknar information om vilka bostadstyper som föreslås inom de olika områdena. Möjligheten till ett prisrimligt boende är en viktig fråga för att minska ojämlikheten mellan olika socioekonomiska grupper.</p>
Mål 6 – Rent vatten och sanitet	<ul style="list-style-type: none"> — Levande sjöar och vattendrag — Grundvatten av god kvalitet — Ingen övergödning — Giffri miljö 	<p>- En ökad utflyttning till områden utan kommunalt vatten och avlopp kan innebära en risk för negativ påverkan.</p> <p>- Utveckling av tätorterna och utbyggnad av ny infrastruktur innebär fler hårdgjorda ytor och förorenat dagvatten som behöver tas om hand.</p>
Mål 8 - Arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	<ul style="list-style-type: none"> — Ett rikt odlingslandskap 	<p>+ Planen skapar förutsättningar för utveckling av näringsliv vilket kan skapa fler arbetstillfällen.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> — Levande skogar — Levande sjöar och vattendrag 	<ul style="list-style-type: none"> + Planen redovisar ställningstaganden för väsentligt samhällsintresse. + Kommunens läge i regionen tillsammans med dess goda pendlingsmöjligheter kan bidra locka nya etableringar. + Planen stärker den lokala servicen och privata verksamheter. + Planen föreslår utbyggnadsområde för verksamheter.
Mål 9 - Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	<ul style="list-style-type: none"> — God bebyggd miljö 	<ul style="list-style-type: none"> + Planen möjliggör god framkomlighet för fler hållbara transporter. + Kommunens läge i regionen tillsammans med dess goda pendlingsmöjligheter kan bidra locka nya etableringar.
Mål 10 - Minskad ojämlikhet	<ul style="list-style-type: none"> — God bebyggd miljö 	<ul style="list-style-type: none"> + Blandad bebyggelse och upplåtelseformer medför en positiv inverkan på trygghet, jämställdhet och jämlikhet. + Planen möjliggör för utbyggnad av kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik vilket stärker tillgängligheten för framför allt barn och äldre och skapar ett samhälle där olika människor kan röra sig och nyttja olika områden likvärdigt. + Möjligheten till bebyggelse i de mindre orterna stärker möjligheten till bibehållen service och ökar därmed möjligheten för exempelvis äldre eller barnfamiljer att bo kvar. + Planen verkar för att stärka näringslivet genom utbyggnadsområden för verksamheter, detta kan skapa fler arbetstillfällen och möjlighet till utbildning i kommunen.
Mål 11 – Hållbara städer och samhällen	<ul style="list-style-type: none"> — God bebyggd miljö — Frisk luft 	<ul style="list-style-type: none"> + Planförslaget medger utveckling främst i tätorterna och intill befintlig infrastruktur vilket är en god hushållning av resurser och skapar tillgänglighet och underlag till hållbara transportsystem. + Tillgängligheten till natur- och grönområden stärks genom utveckling av gång- och cykelstråk. + Fler gång- och cykelstråk kan på sikt leda till minskad biltrafik vid kortare resor. -Delar av planens utveckling bidrar till ett ökat bilberoende.
Mål 12 - Hållbar konsumtion och produktion	<ul style="list-style-type: none"> — Levande skogar — Ett rikt odlingslandskap — Levande sjöar och vattendrag 	<ul style="list-style-type: none"> + Bebyggelseutvecklingen bidrar till att bibehålla och stärka befintlig service i kommunens tätorter. + Sammanhängande jordbruksenheter undantas från exploatering vilket ökar möjligheterna för en lokal och hållbar produktion av livsmedel. - Viss jordbruksmark tas i anspråk till förmån för bebyggelseutveckling.

Mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna	<ul style="list-style-type: none"> — Begränsad klimatpåverkan 	<ul style="list-style-type: none"> + Boendemiljöer skapas med gång- och cykelavstånd till arbetsplatser, service och kollektivtrafik, vilket kan minska behovet av lokala resor med bil. På så sätt kan utsläpp av växthusgaser minska. + Hållbara transportslag såsom gång, cykel och tåg stärks i planen + Planen lyfter risker kopplade till klimatförändringar och ger rekommendationer för hantering av dessa. - Bebyggelse i de delar av kommunen som ligger långt från service eller kollektivtrafikstråk innebär troligen ett ökat bilberoende.
Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald	<ul style="list-style-type: none"> — Begränsad klimatpåverkan — Ingen övergödning — Levande sjöar och vattendrag — Ett rikt odlingslandskap — Levande skogar — Myllrande våtmarker — Ett rikt växt- och djurliv 	<ul style="list-style-type: none"> + I översiktsplanen bibehålls stora skogsmarker samt större jordbruksområden. + Planens struktur medför att stora områden kan lämnas oexploaterade, vilket bland annat gynnar konnektiviteten. - Lanspråktagande av jord- och skogsmark kan påverka viktiga livsmiljöer, spridningsvägar samt reträttplatser för växter och djur. - Fler invånare i de större tätorterna kan skapa konflikter mellan närrecreation och biologisk mångfald. - Översiktsplaneförslaget anger inte några ställningstagandena avseende konnektivitet och grön infrastruktur.

10.2 Heby kommuns energi- och klimatplan

För närvarande pågår ett arbete i Heby kommun med att ta fram en energi och klimatplan. Dokumentet har under år 2024 varit ute på remiss, och tanken är att denna ska ersätta kommunens nuvarande dokument Energiplan med klimatstrategi 2011. Syftet med energi- och klimatplanen är följande:

- Uppfylla lagen om kommunal energiplanering (SFS 1977:439)
- Presentera en nulägesbild över energisituationen i kommunen.
- Definiera energi- och klimatrelaterade mål.
- Vara ett stöd för kommunen i arbetet med hållbar energikutveckling och klimatfrågor

Planen ska gälla som energiplan och beskriver mål för minskad klimatpåverkan från Heby kommun som organisation och geografiskt område. Planen ska bidra till uppfyllelse av regionala och lokala klimatmål, samt de nationella klimat- och energipolitiska målen. Däribland Agenda 2030 och de globala målen. Målrår för planen är 2030, med utblick till 2045.

I Energi- och klimatplanen anges ett flertal målområden. Inom respektive målområde har ett antal mål satts upp. Tabellen nedan innehåller en sammanfattande översikt över planens konsekvenser i relation till dessa mål.

Tabell 5. Avstämning mot mål i kommunens Energi- och klimatplan (Remissversion 2024-09-09).

Målområde	Mål	Avstämning mot översiktsplaneförslaget
Energi	Andelen förnybar energi ska 2030 vara minst 45% av den totala energianvändningen för kommungeografin Energianvändningen för kommungeografin ska minska med 11,7 % år 2030 Inom kommunen som geografi ska självförsörjningsgraden av energi öka.	+ Översiktsplaneförslaget anger att ny bebyggelse ska så långt som möjligt anslutas till fjärrvärmenätet. - Översiktsplanens ställningstaganden hur kommunen avser arbeta med förnybar energi, bör konkretiseras och utvecklas. Då stora områden inom kommunen inte är lämpliga för vindkraft, vore det lämpligt att det anges områden för etablering av större solcellsanläggningar, vilka kan samverka med livsmedelsproduktion.
Transporter	År 2030 har växthusgasutsläppen från transporter i Hebys kommun minskat med minst 70 procent Arbeta med hållbara transporter och hela-resan perspektivet.	+ Boendemiljöer skapas med gång- och cykelavstånd till arbetsplatser, service och kollektivtrafik, vilket kan minska behovet av lokala resor med bil. På så sätt kan utsläpp av växthusgaser minska. + Hållbara transportslag såsom gång, cykel och tåg stärks i planen + Planen lyfter risker kopplade till klimatförändringar och ger rekommendationer för hantering av dessa. - Bebyggelse i de delar av kommunen som ligger långt från service eller kollektivtrafikstråk innebär troligen ett ökat bilberoende.
Konsumtion	Kommunen ska verka för att minska hushållens konsumtionsbaserade klimatutsläpp.	+ Bebyggelseutvecklingen bidrar till att bibehålla och stärka befintlig service i kommunens tätorter. + Sammanhängande jordbruksenheter undantas från exploatering vilket ökar möjligheterna för en lokal och hållbar produktion av livsmedel. - Viss jordbruksmark tas i anspråk till förmån för bebyggelseutveckling.
Kollagring	Kommunen ska verka för ökad kolinlagring.	+ I översiktsplanen bibehålls stora skogsmarker samt större jordbruksområden. + Planens struktur medför att stora områden kan lämnas oexploaterade, vilket bland annat gynnar konnektiviteten.

		-- Översiktsplaneförslaget anger inte några ställningstaganden avseende våtmarker som utgör viktiga kolsänkor.
Övrigt klimatarbete	Kommunen ska arbeta aktivt för att minska klimatutsläppen och bidra till den nationella målsättningen om utsläppen år 2030 bör vara 63 procent lägre än utsläppen år 1990.	<p>+ Planförslaget medger utveckling främst i tätorterna och intill befintlig infrastruktur vilket är en god hushållning av resurser och skapar tillgänglighet och underlag till hållbara transportsystem.</p> <p>+ Hållbara transportslag såsom gång, cykel och tåg stärks i planen</p> <p>+ Fler gång- och cykelstråk kan på sikt leda till minskad biltrafik vid kortare resor.</p> <p>-Delar av planens utveckling bidrar till ett ökat bilberoende.</p>

11 SAMLAD BEDÖMNING

I föreliggande avsnitt görs en samlad bedömning av planförslaget, samt påverkan på nationella miljömål och miljökvalitetsnormer samt påverkan på riksintresseområden. För att kunna genomföra det som anges i planförslaget krävs dels framtagande av detaljplaner, dels prövningar och beslut enligt plan- och bygglagen (exempelvis bygglov) och miljöbalken. Under kommande planprocesser och prövningar kommer de utredningar och miljöbedömningar som krävs i vart enskilt fall att utföras, för att kunna konkretisera de mål och ställningstaganden som anges i översiktsplanen. Och i det fall kommande detaljplan bedöms medföra en betydande miljöpåverkan kommer även en MKB att tas fram. Det är i det skedet möjligt att göra mer specifika och detaljerade miljöbedömningar.

11.1 Översiktsplaneförslagets konsekvenser

Heby kommun har valt att utvidga den lagstadgade miljökonsekvensbeskrivningen till att omfatta samtliga dimensioner av en hållbar utveckling och att sammanställa detta i en hållbarhetsbedömning, därav har även den ekonomiska samt den sociala dimensionen konsekvensbeskrivits. I nedanstående tabeller redovisas en samlad bedömning av konsekvenserna för de ekologiska, sociala och ekonomiska dimensionerna för de avgränsade aspekterna.

Nedan sammanfattas bedömningarna av den ekologiska dimensionen.

Tabell 6. Sammanfattning av den ekologiska dimensionens konsekvenser.

Aspekt	Översiktsplaneförslaget	Nollalternativet
Naturmiljö	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Rekreation och friluftsliv	Måttliga positiva konsekvenser	Små positiva konsekvenser
Kulturmiljö	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Vatten	Små till måttliga positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Människors hälsa	Små till måttliga positiva konsekvenser	Små till måttliga negativa konsekvenser
Risk och säkerhet	Måttliga positiva konsekvenser	Små positiva konsekvenser
Klimatanpassning	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Klimatpåverkan	Små positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser

Tabellen ovan redovisar att översiktsplaneförslagets konsekvenser för den ekologiska dimensionen medför små till måttliga positiva miljökonsekvenser för de olika aspekterna. För nollalternativet varierar konsekvenserna mellan både positiva och negativa konsekvenser. Översiktsplaneförslaget och nollalternativets utformning är i många fall relativt lika, men avsaknaden av bland annat ställningstaganden avseende väsentligt samhällsintresse vid ianspråktagande av jordbruksmark, tågstopp i Vittinge, ett nytt industrispår, regionala gång- och cykelstråk, en mindre andel verksamhetsområden, bidrar till att konsekvenserna blir mer negativa i nollalternativet.

I nedanstående tabell redovisas en sammanfattning av översiktsplaneförslagets samt nollalternativets konsekvenser för den sociala dimensionen.

Tabell 7. Sammanfattning av den sociala dimensionens måluppfyllelse.

Aspekt	Översiktsplaneförslaget	Nollalternativet
Tillit och trygghet	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
God boendemiljö och livskvalité	Små positiva konsekvenser	Små positiva konsekvenser
Möjligheter till utbildning och försörjning	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser

Överslag bidrar översiktsplaneförslaget till positiva konsekvenser för den sociala dimensionen, varierat mellan små och måttliga. För nollalternativet varierar konsekvenserna mellan både negativa och positiva beroende på aspekt. För att översiktsplanen ska säkerställa den positiva måluppfyllelse som förväntas, bör denna kompletteras med bland annat hur många bostäder, samt vilka boendetyper som behövs inom kommunens olika delar för att tydliggöra hur planens mål ska uppnås. Om översiktsplanen kompletteras enligt de förslag till fortsatt arbete som anges i föreliggande hållbarhetsbedömning kommer graden av positiva konsekvenser för den sociala dimensionen att öka.

Översiktsplaneförslagets sammanfattande konsekvenser för den ekonomiska dimensionen redovisas i tabell 8, se nedan.

Tabell 8. Sammanfattning av den ekonomiska dimensionens konsekvenser.

Aspekt	Översiktsplaneförslaget	Nollalternativet
God hushållning med gemensamma resurser	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
Förutsättningar för näringslivet	Måttliga positiva konsekvenser	Måttliga negativa konsekvenser
Förutsättningar för transportinfrastruktur och tillgänglighet	Måttliga positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser

Förutsättningar för hushållens ekonomi	Små positiva konsekvenser	Små negativa konsekvenser
--	---------------------------	---------------------------

Sett till översiktsplaneförslagets påverkan på den ekonomiska dimensionen, bedöms små till måttliga konsekvenser uppstå vid en jämförelse med nollalternativet, där samtliga aspekter har bedömts till små negativa konsekvenser.

För att ytterligare kunna öka översiktsplanens positiva konsekvenser kan Heby kommun utföra utredningar där resultatet kan arbetas in i planen. Exempelvis så bör kommunen ytterligare utreda hur bostadsbehovet och tillgången till prisrimliga bostäder ser ut i kommunen med hänsyn till förväntad befolkningsökning, samt ta fram strategi för att åstadkomma en blandad bostadsbebyggelse som tillgodoser invånarnas behov.

Till de olika avsnitten i översiktsplaneförslaget finns ställningstaganden som anger kommunens syn i olika frågor. I flera fall är ställningstagandena ganska övergripliga, varför dessa behöver konkretiseras för att översiktsplanen ska få önskad verkningsgrad i samband med planläggning, lovgivning, tillståndsprövning och andra beslut som rör mark- och vattenanvändning.

11.2 Måluppfyllelse av agenda 2030 och miljömål

Översiktsplaneförslaget bedöms påverka den fysiska planeringen åt rätt håll och bidra långsiktigt till att flertalet av de globala hållbarhetsmålen samt de nationella miljömålen uppnås. Planen bedöms även i vissa fall medverka till att de mål som anges i kommunens energi- och klimatplan uppnås.

11.3 Påverkan på riksintresseområden

Översiktsplaneförslaget berör ett antal riksintresseområden. För vissa av riksintresseområdena bedöms inga negativa konsekvenser uppstå, och för vissa bedöms det finnas risk för en negativ påverkan. Enligt miljöbalken 3 kap 10 § ska totalförsvarets riksintressen ges företräde över andra riksintressen. Avvägningarna mellan olika riksintressen görs vanligtvis av Länsstyrelsen, i dialog med riksintressemyndigheterna.

I översiktsplanen för Heby kommun görs flera ställningstaganden som är positiva för områden av riksintresse. Kommunen visar generellt en medvetenhet om riksintressenas betydelse och anger att dessa ska beaktas i den fysiska planeringen. Planen uttrycker en ambition att värna värdefulla natur-, kultur- och friluftsmiljöer samt att undvika åtgärder som riskerar att påtagligt skada de värden som ligger till grund för riksintressena.

Ställningstagandena innebär bland annat att exploatering ska prövas restriktivt inom riksintresseområden, att särskild hänsyn ska tas vid planläggning och lovgivning samt att utveckling i första hand bör lokaliseras till platser där konflikter med riksintressen kan undvikas eller begränsas. Översiktsplanen lyfter även vikten av att samordna lokala utvecklingsmål med de nationella intressen som riksintressena representerar.

Sammantaget bedöms kommunens ställningstaganden bidra till att stärka förutsättningarna för att riksintresseområdena inom kommunen kan bevaras och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt, även om det i den fortsatta planeringen och i enskilda ärenden kommer att vara avgörande hur dessa avvägningar tillämpas i praktiken.

11.4 Påverkan på miljökvalitetsnormer

Luftkvaliteten inom Heby kommun är, liksom i andra glesbygdskommuner, idag god. Översiktsplaneförslaget saknar konkreta ställningstaganden kopplade till luftkvalitet, men då kommunen utgör en landsbygdskommun, och de uppmätta värdena av luftföroreningar är långt under miljökvalitetsnormerna, bedöms inte behovet vara av samma dignitet som för en kommun som har stora och täta städer med hög andel trafik. Föreslagna utbyggnadsområden bedöms inte medföra en så stor trafikökning att det finns risk för att gränsvärdena för MKN för utomhusluft ska överskridas. Exploatering som föreslås nära vägar med hög trafikintensitet bör utredas i detaljplaneskedet för att säkerställa god luftkvalitet.

MKN för buller gäller omgivningsbuller från vägar, järnvägar, flygplatser och vissa industriella verksamheter. Enligt förordning om omgivningsbuller är det endast kommuner med fler än 100 000 invånare som är skyldiga att kartlägga buller och ta fram åtgärdsförslag. Heby kommun omfattas således inte av denna bestämmelse, men Heby kommun ska verka för en god ljudmiljö i kommunen. De största bullerkällorna i Heby kommun är generellt de större vägarna och gatorna, järnvägen samt vissa verksamheter. I översiktsplanen finns ett flertal utbyggnadsområden för bostäder längs med väg 56, 72 och väg 272. Bullerberäkningar har inte genomförts för de utpekade utbyggnadsområdena, men det kan antas att de områden som ligger i direkt anslutning till vägarna samt järnvägen kan beröras av bullernivåer som överskrider riktvärdena. I samband med detaljplan bör bullerutredning genomföras och vid behov bör skyddsåtgärder säkerställas i detaljplanen.

Miljökvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande (5 kap. MB) och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år. Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status, det så kallade förbättringskravet. Kommunen har en medvetenhet om befintliga utmaningar kopplat till vattenkvalité. Ett flertal ställningstaganden och inriktningar i det kommande arbetet bidrar till positiva effekter för MKN för vatten. I översiktsplanen säkerställs större mångfunktionella områden som kan fungera som fördröjningsmagasin vid skyfall. Förutom att magasinen har en fördröjande effekt, medverkar de även till rening av dagvatten vilket bedöms som positivt för miljökvalitetsnormerna för vatten. Ytterligare ställningstaganden avseende våtmarker, enskilda avlopp etcetera bör formuleras för att graden av positiva effekter på miljökvalitetsnormerna ska öka.

12 UPPFÖLJNING

Enligt 6 kap. 11 § miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innefatta en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet medför. Miljöpåverkan av förslaget till översiktsplanen för Heby kommun kommer bland annat att följas upp i samband med utredningar och undersökningar inför eventuell exploatering vid till exempel detaljerade planarbeten eller bygglovsprövningar. Miljösituationen i kommunen följs även kontinuerligt upp inom ramen för det befintliga miljöarbetet i kommunen.

Effekter som behöver följas upp för miljöbedömningar av planer varierar från vaga, komplexa, till konkreta och kan förväntas på olika nivåer av beslutsfattande. Det kan gälla att planerade åtgärder skrivs in i bygghandlingar, exploateringsavtal och kontroller för att åtgärderna sedan blir utförda. Det kan också handla om tillsyn så att föreskrivna gränsvärden hålls, exempelvis genom en bullermätning. En viktig aspekt för en lyckad övervakning är bra underlagsmaterial, utgångsdata samt uppföljningsbara mål.

Nedanstående kontroller och uppföljning föreslås i den fortsatta processen.

Riksintressen - Påverkan i samband med planering och exploatering som berör riksintresseområden måste följas upp så att påtaglig skada på riksintressena kan undvikas. I vissa områden måste konflikter med natur-, kultur- och rekreationsvärden följas upp, så att betydande miljöpåverkan på dessa värden kan undvikas.

Hälsa och säkerhet - Kommunen bör utreda risker i samband med bebyggelseutveckling så att människors hälsa eller miljön inte utsätts för risker eller stora påfrestningar. Det gäller exempelvis att utreda buller vid tätortsutveckling, riskfrågor kopplat till utveckling i närheten av leder för farligt gods, riskfrågor kopplat till exploatering angränsande miljö - störande verksamheter, exploatering som berör potentiellt förorenade områden samt områden utpekade med risk för erosion, skred, ras och översvämning. Lokalisering och utformning av bebyggelse, infrastruktur och allmänna platser ska förebygga att människor och egendom drabbas av olyckor.

Klimatanpassning - Intill sjöar och vattendrag eller i låglänta dalgångar bör risken för översvämningar analyseras mer i detalj. I skredbenägna områden måste hänsyn tas till detta. Kommunen bör, vid planering och exploatering följa upp att åtgärder vidtas för att undvika risker kopplade till ett förändrat klimat och översvämningensrisk. Kommunen bör följa upp att tillgången på ytor, stråk, dagvattendammar samt grönområden är tillräcklig. En funktionell grönstruktur ska prioriteras efter deras potential att bidra med värden och tjänster för människan och för ekosystemet som helhet.

Miljö kvalitetsnormer - Kommunen behöver följa upp hantering av MKN för de vattenförekomster som idag inte uppnår god status. Risk för påverkan på vattenmiljön bör särskilt följas upp där bebyggelseutveckling planeras nära ytvatten- eller grundvattenförekomst

Tillgång till grönområden med god kvalitet - Kommunen bör säkerställa och följa upp att en god tillgång samt tillgänglighet till rekreationsområden finns för boende och besökare i området. Grönstrukturen måste bevakas i samtliga planärenden. Intrång i grönstrukturen bör följas upp för att kunna beskriva långsiktiga och kumulativa effekter.

Utbyggnadsområden - Det är viktigt att kommunen följer upp och säkerställer att en hållbar och effektiv kollektivtrafik utvecklas parallellt med bostads- och verksamhetsutveckling samt en integrering av gång- och cykelstråk mellan nya och befintliga områden. Möjligheter att utveckla goda mötesplatser, bra lägen för service, trygga miljöer, och möjligheter till socialt engagemang bör följas upp vid utvecklingen av tätorterna. Bygglov och detaljplaner på landsbygden behöver kontinuerligt stämmas av mot kommunens ställningstaganden och riktlinjer som reglerar bebyggelse på landsbygden.

Transportinfrastruktur - Det är viktigt att kommunen följer upp utvecklingen för nyttjandet av olika trafikslag. För att öka andelen hållbara transporter i relation till bilburna/fossilberoende transporter behöver en övervakning av utvecklingen att ske löpande för att se om åtgärder ger önskat resultat. Detta kan göras på många olika sätt genom bland annat genom trafikmätningar, mätningar av antalet kollektivtrafikresor och analyser av hur barn och unga tar sig till och från skolan/aktiviteter.

13 SAKKUNSKAPSKRAVET

Jessica Andersson (Ansvarig för hållbarhetsbedömningen, samt den ekologiska dimensionen), Planeringsarkitekt och specialist inom miljöbedömning och MKB, har arbetat med miljö- och hållbarhetsfrågor kring samhällsbyggnadsplanering i över tjugo år. Jessica är mycket erfaren av att leda, upprätta, samordna och granska olika konsekvensbeskrivningar enligt SMB-direktivet (direktiv 2001/42/EG) och MKB-direktivet, direktivet (2011/92/EU). Vidare har hon i sina uppdrag utvecklat olika modeller och olika metoder för strategisk miljöbedömning, som har nyttjats både i statliga och kommunala uppdrag.

14 REFERENSER

Boverket (2007). Bostadsnära natur - inspiration & vägledning.

Boverket (2013). Planera för rörelse! – en vägledning om byggd miljö som stimulerar till fysisk aktivitet i vardagen.

Institutet för tillväxtpolitiska studier (2006), Demografi och ekonomisk tillväxt, Regleringsbrev uppdrag nr 2, Dnr 1-010-2006/0004

Kristin Abrahamson, Ett åldrande Sverige, Örebro universitet 2012

Naturvårdsverket (2017). Viktiga begrepp i arbetet med grön infrastruktur.

Naturvårdsverket (2005). Allmänt råd om påtaglig skada.

Naturvårdsverket. Sveriges friluftsmål.

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/friluftsliv/sveriges-friluftlivsmal>

Plan- och bygglagen (PBL). https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

SMHI. [Nationella emissionsdatabasen | SMHI](#)

SOU (2000), En åldrande befolkning - Konsekvenser för svensk ekonomi

Sweden Green Building Council (2019). Citylab Guide – Hållbar stadsutveckling i planering och genomförande.

Sweden Green Building Council (2019) Citylab Manual - Hållbarhetsindikatorer för stadsdelar.